

Stowarzyszenie „Wrota Karpat”

Lokalna Strategia Rozwoju

Brzesko, maj 2024

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Spis treści

Rozdział I. Charakterystyka partnerstwa lokalnego	3
Rozdział II. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR.....	8
Rozdział III. Partycypacyjny charakter LSR.....	15
Rozdział IV. Analiza potrzeb i potencjału LSR	26
Rozdział V. Spójność komplementarność i synergia.....	41
Rozdział VI. Cele i wskaźniki	52
Rozdział VII. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru.....	67
Rozdział VIII. Plan działania.....	76
Rozdział IX. Plan finansowy LSR.....	77
Rozdział X. Monitoring i ewaluacja.....	78
Wykaz wykorzystanej literatury	86
Załączniki do LSR.....	87

Rozdział I. Charakterystyka partnerstwa lokalnego

1. Nazwa Stowarzyszenia i forma prawna

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (Strategia RLKS, zwana też Lokalną Strategią Rozwoju – LSR) została opracowana przez Lokalną Grupę Działania Stowarzyszenie „Wrota Karpat”. Strategią objęte zostały gminy: Borzęcin, Brzesko, Czchów, Dębno, Gnojnik, Gródek nad Dunajcem, Iwkowa, Korzenna, Lipnica Murowana, Łososina Dolna oraz Radłów, które znajdują się w województwie małopolskim.

LGD Stowarzyszenie „Wrota Karpat” funkcjonuje jako stowarzyszenie i jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i osób prawnych, w tym jednostek samorządu terytorialnego, mającym na celu działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Organizacja działa na podstawie przepisów: ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 2261), ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (tj. Dz. U. z 2022 r. poz. 943 z późn. zm.), ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (tj. Dz. U. z 2022 r. poz. 2422 z późn. zm.), rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. U. L 231 z 30.6.2021) oraz statutu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Wrota Karpat” i innych dokumentów wewnętrznych.

1. Opis procesu tworzenia partnerstwa

Stowarzyszenie „Wrota Karpat” powstało w 2022 roku z połączenia dwóch innych Lokalnych Grup Działania tj. Stowarzyszenia „Kwartet na Przedgórzu” i Stowarzyszenia „Na Śliwkowym Szlaku”. Przesłanką połączenia dwóch Lokalnych Grup Działania był rozwój regionu i podniesienie jego atrakcyjności poprzez aktywizację społeczeństwa oraz wykorzystywanie walorów historycznych, kulturowych i przyrodniczych obszaru. Proces ich połączenia zainicjowali prezesi obu Stowarzyszeń, którzy uznali, że z połączenia dwóch Lokalnych Grup Działania można uzyskać synergiczny efekt rozwoju całego obszaru. Powołali więc specjalny zespół, którego zadaniem było stworzenie opisu nowego partnerstwa, tak by uchwycić spójność nowego, większego obszaru działania.

Stowarzyszenie „Kwartet na Przedgórzu” oraz Stowarzyszenie „Na Śliwkowym Szlaku” realizowały już dwie Lokalne Strategie Rozwoju w poprzednich okresach programowania. Dzięki temu Stowarzyszenia posiadają rozległą wiedzę zarówno w zakresie analizy potrzeb społeczności lokalnej jak i wdrażania odpowiednich działań mających na celu odpowiadania na potrzeby mieszkańców. Kolejnym elementem przemawiającym za ich bogatym doświadczeniem jest skutecznie realizowany plan komunikacyjny, dzięki któremu możliwe jest skuteczne informowanie społeczności lokalnej o wizji i możliwościach jakie dają LGD-y oraz o rozszerzanej ofercie sportowej, rekreacyjnej, kulturowej czy turystycznej. Dzięki tak bogatemu doświadczeniu obie Lokalne Grupy Działania stały się rozpoznawalne na obszarze swojego działania, a co za tym idzie pozyskały do współpracy wielu sojuszników, zarówno wśród JST, NGO, przedsiębiorców i mieszkańców. I to właśnie wypracowane przez lata partnerstwo stało się silnym filarem działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat”. W procesie tworzonego i kontynuowanego partnerstwa Stowarzyszenie „Wrota Karpat” będzie dążyć do tego, aby cały obszar wspólnie się rozwijał w oparciu o swojego zasoby.

Doświadczenie Stowarzyszenia „Kwartet na Przedgórzu” i Stowarzyszenia „Na Śliwkowym Szlaku” to także realizowane projekty współpracy, które nie tylko realnie wpływają na obszar działania Stowarzyszeń, ale również umożliwiają tworzenie partnerstwa, zarówno lokalnego jak i ponadlokalnego.

W poprzednim okresie programowania Stowarzyszenie „Na Śliwkowym Szlaku” uczestniczyło w realizacji jednego projektu współpracy pod nazwą „Marka lokalna szansą rozwoju regionu”. Był to projekt międzynarodowy o wartości 652 171,00 zł, w którym uczestniczyło sześciu partnerów krajowych. Realizacja projektu rozpoczęła się w kwietniu 2019 roku, a zakończyła w czerwcu 2022 roku. Projekt miał innowacyjny charakter, gdyż na obszarach objętych projektem współpracy pojawiały się nowe pomysły na bazie doświadczeń partnerów w postaci przyznawania znaków marki lokalnej służących wyróżnianiu i promocji wysokiej jakości produktów i usług. Projekt wykorzystuje:

- a) walory przyrodnicze – korzystne warunki przyrodnicze do uprawy roślin,
- b) produkty lokalne – obszar znany jest z uprawy specyficznej dla tego terenu odmiany śliw i fasoli,
- c) tradycje kulturowe – istnieje tu tradycja uprawy tych gatunków roślin,
- d) walory historyczne – istniejące mocne więzi historyczne i społeczne w obszarze LGD,
- e) walory turystyczne obszaru LGD – znajdujące się tu parki krajobrazowe, malownicze krajobrazy, góry i rzeki, które są magnesem przyciągającym turystów.

Projekt zakłada następujące efekty w wyniku jego realizacji: wzrost rozpoznawalności marki produktów lokalnych, wzrost zainteresowania marką lokalną wśród mieszkańców i turystów, wzrost sprzedaży produktów oznaczonych marką lokalną, wzrost liczby osób korzystających z ofert edukacyjno-turystycznych, a także wzrost atrakcyjności turystycznej obszaru LGD.

W wyniku realizacji projektu korzyści odnoszą zarówno uczestnicy projektu, mieszkańcy i turyści. Korzyści dla uczestników to m.in. wymiana wiedzy oraz doświadczeń w procesie zarządzania promocją marki lokalnej, promocja ofert użytkowników marek terytorialnych bazujących na zasobach lokalnych oraz kreowanie pozytywnego wizerunku marek lokalnych. Dla osób niezaangażowanych w projekt to m.in. zapoznanie mieszkańców obszaru LGD objętego projektem z różnorodną, bogatą ofertą turystyczno – edukacyjną, zbudowanie pozytywnego wizerunku obszaru, na którym mieszkają, możliwość skorzystania z oferty produktów i usług markowych, a także wzrost konsumpcji produktów markowych, co w rezultacie przyniesie także efekt ekonomiczny w postaci wyższych dochodów producentów, a dla konsumentów efekt w postaci wysokiej jakości produktów lokalnych.

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Kwartet na Przedgórzu” w dniu 9 marca 2021 roku w Krakowie wraz z Nadwiślańską Grupą Działania „E.O.CENOMA” podpisała umowę z Zarządem Województwa Małopolskiego na realizację rowerowego projektu współpracy „Przedgórzańskie i Nadwiślańskie Trasy - pętlami atrakcji turystycznych” (POINT & PATH). Wartość projektu opiewa na kwotę: 359 385,36 zł, a udział finansowy LGD „Kwartet na Przedgórzu” wynosił 170 473,00 zł. Operacja ta miała na celu rozwój turystyki rowerowej oraz promocję obszaru i dziedzictwa lokalnego, przy okazji wzmacniając partnerską współpracę na terenie Stowarzyszenia „Kwartet na Przedgórzu” oraz Nadwiślańskiej Grupy Działania „E.O.CENOMA” poprzez wyznaczenie pętli rowerowych, wydanie map, przewodników, albumów, materiałów promocyjnych i wykonanie kampanii i filmów reklamowych. Jedną z dodatkowych atrakcji jest także specjalna aplikacja promująca obszar partnerski i pomagająca w poruszaniu się na dwóch kółkach po obszarze 11 gmin (Bochnia, Borzęcin, Brzesko, Dębno, Drwinia, Kazimierza Wielka, Koszyce, Nowe Brzesko, Radłów, Rzezawa i Szczurowa).

Kolejny projekt pn. „Twoja kultura, moja kultura” stanowił platformę wymiany doświadczeń i tradycji kulinarnych między partnerami oraz sposobów na promocję i wykreowanie produktu lokalnego. „Kwartet na Przedgórzu” realizował go wspólnie ze Stowarzyszeniem „Partnerstwo dla Ziemi Kujawskiej”, Lokalną Grupą Działania „Ziemia Łańcucka” oraz „LAG Leader Kuudestaan” z Finlandii. W realizację projektu zaangażowane były koła gospodyń wiejskich, gospodarstwa agroturystyczne, młodzież ze szkół gastronomicznych z obszaru działania partnerskich grup oraz przedstawiciele Lokalnych Grup Działania. Wartość zadania to: 556 764 zł, a udział finansowy LGD „Kwartet na Przedgórzu” wynosił 188 733 zł.

Również stosowane do tej pory działania partycypacyjne ze strony Stowarzyszenia „Kwartet na Przedgórzu” oraz Stowarzyszenia „Na Śliwkowym szlaku” zasługują na wskazanie. W okresie programowania 2014 – 2020, obie Lokalne Grupy Działania już na etapie opracowania dokumentu strategicznego organizowały spotkania konsultacyjne w gminach i prowadziły badania społeczne. Konsultacje i współpraca pomiędzy różnymi

sektorami życia społecznego odbywały się zatem na wszystkich kluczowych etapach pisania LSR. Również samo wdrażanie strategii pokazuje, że LGD-y aktywnie prowadziły proces partycypacji i aktywnie włączały społeczność do zarządzania zmianą lokalną. W planie komunikacyjnym na lata 2014-2020 przewidziano zarówno kampanie informacyjne, jak i działania integrujące lokalne środowiska (w tym międzysektorowe), konsultacje w biurze, uczestnictwo w targach, badania satysfakcji ze współpracy ze Stowarzyszeniami (udzielonych informacji), działania promocyjne dla mieszkańców i osób z zewnątrz, a także badanie trafności doboru sposobu przekazywania informacji o LSR oraz poziomu zainteresowania uczestnictwem w działaniach LGD-ów. Wykorzystywano przy tym intensywnie dostępne sposoby komunikacji, takie jak strona internetowa, profile Stowarzyszeń na portalu społecznościowym Facebook czy strony internetowe gmin obszaru działania obu LGD.

Ogromne doświadczenie Lokalnych Grup Działania, zrealizowane międzynarodowe projekty współpracy, szeroko zakrojone i realizowane plany komunikacyjne, rosnąca liczba członków, liczne spotkania ze społecznością lokalną reprezentowaną przez różne grupy interesu, włączenie społeczności lokalnej w proces opracowania i wdrażania LSR oraz realizacja celów w poprzednim okresie programowania są czytelnym wyznacznikiem umiejętności i kompetencji Stowarzyszenia „Kwartet na Przedgórzu” i Stowarzyszenia „Na Śliwkowym Szlaku” nabywanych na przestrzeni lat. Ogromne doświadczenie obu LGD pozwoliło na zbudowanie sieci społecznych relacji w każdej z partnerskich gmin, zarówno wśród przedstawicieli sektora samorządowego, społecznego, jak i gospodarczego. Dzięki temu udało się bez większych problemów zrealizować wszystkie zakładane cele w obu Stowarzyszeniach.

2. Ogólny opis struktury LGD

Stowarzyszenie „Wrota Karpat” to partnerstwo trójsektorowe, składające się z przedstawicieli władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych, gospodarczych oraz mieszkańców i jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeczeniem o celach niezarobkowych, mającym na celu działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich i miejsko-wiejskich. Członkiem zwyczajnym Stowarzyszenia może być pełnoletnia osoba fizyczna, która spełnia przesłanki określone w ustawie o stowarzyszeniach, działa na rzecz celów określonych w statucie Stowarzyszenia, a także złoży deklarację członkowską.

Na dzień 7 czerwca 2023 Stowarzyszenie „Wrota Karpat” liczy 57 członków. Wśród nich znajdują się przedstawiciele sektora publicznego, gospodarczego i społecznego.

Skład Stowarzyszenia „Wrota Karpat” jest więc reprezentacyjny dla lokalnej społeczności, bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu i uwzględnia przedstawicieli sektora publicznego, społecznego, gospodarczego oraz mieszkańców.

- Sektor publiczny stanowi 42,11% wszystkich członków LGD,
- Sektor społeczny, w tym mieszkańcy, stanowi 36,84% wszystkich członków LGD,
- Sektor gospodarczy stanowi 21,05% wszystkich członków LGD.

Wśród innych grup, zidentyfikowanych jako szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju, wskazano lokalnych przedsiębiorców, lokalne organizacje pozarządowe, przyjezdnych turystów, osoby po 60. Roku życia, osoby młode do 25. Roku życia, osoby z niepełnosprawnościami jak również jednostki samorządu terytorialnego. To właśnie przedstawiciele tych grup brali udział w prowadzonych przez LGD działaniach partycypacyjnych i to na ich potrzeby odpowiadać mają zaprezentowane w niniejszej Strategii cele i przedsięwzięcia.

3. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym.

Władze Stowarzyszenia „Wrota Karpat” stanowią następujące jego organy:

- a) Walne Zebranie Członków,
- b) Zarząd,
- c) Komisja Rewizyjna,
- d) Rada Decyzyjna.

Ważny dla transparentności procesów decyzyjnych i sprawności funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania jest fakt, że zgodnie ze statutem, nie można być jednocześnie członkiem Zarządu i członkiem Komisji Rewizyjnej. Nie można być także jednocześnie członkiem Komisji Rewizyjnej i członkiem Rady Decyzyjnej.

Najwyższą władzą Stowarzyszenia jest Walne Zebranie Członków, które zwołuje Zarząd z własnej inicjatywy lub na wniosek, który może złożyć Komisja Rewizyjna lub grupa 1/5 członków. Do kompetencji Walnego Zebrania Członków należy między innymi wybór i odwołanie członków Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady Decyzyjnej, rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań finansowych, sprawozdań z działalności organów decyzyjnych, uchwalanie LSR i kryteriów wyboru operacji, uchwalanie oraz zmiana Statutu, uchwalania oraz zmiana Regulaminu Walnego Zebrania Członków, Regulaminu Komisji Rewizyjnej oraz uchwalanie absolutorium dla członków organów decyzyjnych Stowarzyszenia.

Zarząd prowadzi sprawy Stowarzyszenia, zarządza jego majątkiem i interesami oraz reprezentuje Stowarzyszenie wobec osób trzecich. Ponadto kieruje biurem Stowarzyszenia, prowadzi jego archiwum, dokumentuje jego działalność i prowadzi listę członków Stowarzyszenia. Do kompetencji Zarządu należy w szczególności opracowanie projektów LSR oraz innych dokumentów, w tym procedur oceny i wyboru operacji, celem przystąpienia do konkursu na realizację LSR, ogłaszanie konkursów na projekty, ich przyjmowanie i przedkładanie Radzie Decyzyjnej, celem dokonania wyboru projektów do realizacji w ramach LSR, wykonywanie uchwał Walnego Zebrania Członków, uchwalanie zmian w LSR i zmian kryteriów wyborów operacji po złożeniu ich w konkursie na wybór LSR oraz bieżące kierowanie pracą Stowarzyszenia. Zarząd składa się z od 2 do 10 członków. Członkiem Zarządu nie może być osoba skazana prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo popełnione umyślnie. Skład Zarządu wybierany jest przez Walne Zebranie Członków spośród osób fizycznych będących członkami zwyczajnymi Stowarzyszenia lub reprezentantami osób prawnych będących członkami zwyczajnymi Stowarzyszenia. Walne Zebranie wybiera członków Zarządu, w tym Prezesa. Zarząd podejmuje decyzje w sprawach Stowarzyszenia na posiedzeniach w formie uchwał, które mogą zostać podjęte, jeśli wszyscy członkowie Zarządu zostali zawiadomieni o posiedzeniu. Zawiadomienie powinno dotrzeć do członka zarządu co najmniej na dwa dni przed terminem posiedzenia. W razie sprzeczności interesów Stowarzyszenia z osobistym lub majątkowym interesem członka Zarządu, jego przełożonego, małżonka, krewnych i powinowatych do II stopnia, członek Zarządu powinien wstrzymać się od udziału w głosowaniu nad taką uchwałą i żądać zaznaczenia tego w protokole. Jeśli w powyższej sytuacji członek Zarządu nie wstrzyma się dobrowolnie, podlega on wyłączeniu od udziału w głosowaniu w drodze podjęcia uchwały przez Zarząd. Uchwały Zarządu podejmowane są zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy członków, z wyjątkiem uchwał dotyczących odmowy nadania członkostwa oraz wykluczenia członka ze Stowarzyszenia, które podejmowane są kwalifikowaną większością 3/5 głosów.

Komisja Rewizyjna jest organem kontroli wewnętrznej Stowarzyszenia wybieranym przez Walne Zebranie Członków spośród osób fizycznych będących członkami zwyczajnymi Stowarzyszenia i reprezentantami osób prawnych będących członkami zwyczajnymi Stowarzyszenia. Komisja w składzie od 3 do 5 osób ocenia celowość i legalność działań Zarządu, czuwa nad realizacją uchwał Walnego Zebrania Członków oraz przedstawia na Walnym Zebraniu Członków ocenę działalności Zarządu. Członkiem Komisji Rewizyjnej nie może być osoba skazana prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo popełnione umyślnie. Członkowie Komisji Rewizyjnej nie mogą pozostać z członkami Zarządu lub członkami Rady Decyzyjnej w związku małżeńskim, we wspólnym pożyciu, ani też w stosunku pokrewieństwa, powinowactwa lub podległości z tytułu zatrudnienia. W zakresie nieuregulowanym w przepisach, do członków Komisji Rewizyjnej stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące członków Zarządu.

Rada Decyzyjna wybierana jest przez Walne Zebranie spośród członków Stowarzyszenia. W jej skład wchodzi przedstawiciele grup interesu publicznego, gospodarczego i społecznego z zastrzeżeniem, że na etapie podejmowania decyzji żadna z grup interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji. W skład Rady wchodzi od 11 do 15 osób, z uwzględnieniem reprezentacji partnerów z obszaru gmin: Borzęcin, Brzesko, Czchów, Dębno, Gnojnik, Gródek nad Dunajcem, Iwkowa, Korzenna, Lipnica Murowana, Łososina Dolna i Radłów. W skład Rady Decyzyjnej wchodzi co najmniej jeden przedstawiciel każdej z lokalnych grup interesów społeczno-gospodarczych reprezentujących interesy: sektora publicznego, sektora społecznego i sektora gospodarczego, przy czym przedstawiciele sektora publicznego stanowią nie więcej niż 49% składu Rady Decyzyjnej. Członek Rady nie może

być pracownikiem Stowarzyszenia. Odwołanie członka Rady Decyzyjnej może nastąpić tylko z ważnych, uzasadnionych przyczyn. W szczególności w razie braku obiektywizmu przy wyborze operacji, choroby powodującej trwałą niezdolność do sprawowania funkcji, naruszenia postanowień Statutu, skazania prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwa popełnione umyślnie oraz uchylenia się od pracy w Radzie Decyzyjnej. Członkowie Rady, w głosowaniu jawnym, wybierają ze swojego grona Przewodniczącego i Wiceprzewodniczącego. Członkowie Rady Decyzyjnej są obowiązani zachować bezstronność w wyborze operacji. Członek Rady Decyzyjnej lub jego reprezentant, który jest wnioskodawcą wybieranej przez Radę Decyzyjną operacji, reprezentuje wnioskodawcę, zachodzi pomiędzy nim, a wnioskodawcą stosunek bezpośredniej podległości służbowej, jest z nim spokrewniony, jest osobą fizyczną reprezentującą przedsiębiorstwo powiązane z przedsiębiorstwem reprezentowanym przez wnioskodawcę lub zgłosi inne powiązanie z daną operacją lub co do którego zachodzi podejrzenie stronniczości przy wyborze danej operacji, zostaje wykluczony z tego wyboru. Na poziomie podejmowania decyzji w Radzie Decyzyjnej żadna z grup interesu nie może posiadać więcej niż 49% głosów. W zakresie nieuregulowanym w przepisach, do członków Rady Decyzyjnej stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące członków Zarządu.

Bezstronność i jawność przy podejmowaniu decyzji mają wpływać pozytywnie na funkcjonowanie Stowarzyszenia oraz na odbiór działań LGD przez lokalną społeczność. Wynikiem takiej transparentności jest podniesienie efektywności działań proponowanych przez Lokalną Grupę Działania.

Funkcjonowanie Stowarzyszenia „Wrota Karpat” opisane jest w podstawowych dokumentach organizacyjnych dostępnych dla wszystkich zainteresowanych na stronie internetowej oraz w Biurze Stowarzyszenia. Poniższa tabela przedstawia najważniejsze informacje na ich temat.

Tabela 1 Dokumenty wewnętrzne regulujące funkcjonowanie Stowarzyszenia „Wrota Karpat”

Dokumenty wewnętrzne regulujące funkcjonowanie Stowarzyszenia „Wrota Karpat”		
Tytuł dokumentu	Sposób uchwalenia/ aktualizacji	Główne zapisy
Statut	Uchwalany przez Walne Zebranie Członków	<ul style="list-style-type: none"> • Cele i zasady działania Stowarzyszenia, • Prawa i obowiązki członków, • Opis organów Stowarzyszenia oraz ich zadań, kompetencji i zasad, • Zasady zachowania bezstronności, • Majątek i gospodarka finansowa LGD.
Regulamin Rady Decyzyjnej	Uchwalany przez Radę Decyzyjną	<ul style="list-style-type: none"> • Zasady zwoływania i organizacji posiedzeń, • Zasady podejmowania decyzji, • Zasady protokołowania posiedzeń Rady.
Regulamin Zarządu	Uchwalany przez Zarząd	<ul style="list-style-type: none"> • Opis kompetencji i zasad reprezentatywności Zarządu, • Zasady zwoływania posiedzeń Zarządu, • Sposób podejmowania decyzji, • Zasady protokołowania posiedzeń Zarządu.
Regulamin Komisji Rewizyjnej	Uchwalany przez Walne Zebranie Członków	<ul style="list-style-type: none"> • Zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Komisji, • Kompetencje Komisji i zasady działań kontrolnych, • Zasady protokołowania posiedzeń Komisji Rewizyjnej.
Regulamin biura	Uchwalony przez Zarząd	<ul style="list-style-type: none"> • Zasady funkcjonowania Biura, • Zasady zatrudniania i wynagrodzeń

		<p>pracowników Biura,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD, • Opis metody oceny efektywności doradztwa świadczonego przez pracowników LGD.
--	--	--

Źródło: Opracowanie własne

Powyższa tabela wskazuje opisy poszczególnych organów Lokalnej Grupy Działania (w tym Walne Zebranie) oraz ich główne zapisy. Wśród nich wskazane zostały m.in. opisy organów Stowarzyszenia, zasady podejmowania decyzji w Radzie, zasady reprezentatywności Zarządu czy zwoływania i organizacji posiedzeń Komisji Rewizyjnej. Wszystkie te zapisy, które znaleźć można w dokumentach źródłowych wprost opisują, w jaki sposób mieszkańcy obszaru działania LGD – bez względu na przynależność (bądź nie) do jakiegokolwiek grupy społecznej/interesu mogą angażować się w prace LGD. Warto również zwrócić uwagę, że Lokalna Grupa Działania zaplanowana szereg działań partycypacyjnych, których celem jest zwiększenie zaangażowania zarówno lokalnej społeczności, jak też członków LGD. Wśród działań wskazać można m.in. konsultowanie propozycji zmian w LSR, umożliwienie zgłaszania pomysłów i inicjatyw dotyczących realizacji LSR i funkcjonowania LGD, wprowadzenie mechanizmu informowania o wyniku weryfikacji pomysłów czy inicjatyw zgłoszonej przez członka LGD z uzasadnieniem tego wyniku czy zachęcanie do aktywności członków LGD w obrębie partnerstwa z wykorzystaniem zróżnicowanych działań. Więcej informacji znajduje się w rozdziale III. – Partycypacyjny charakter LSR. Na koniec należy wyróżnić zróżnicowane elementy planu komunikacyjnego opracowanego przez Lokalną Grupę Działania. Wśród form kontaktu ze społecznością lokalną LGD zaprojektowała takie działania jak ankieta aktualności umieszczone na stronie internetowej LGD, doradztwo, spotkania, komunikatory internetowe, maile czy telefon. Szczegóły znajdują się w planie komunikacji będącym załącznikiem do niniejszej Strategii.

Rozdział II. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

1. Charakterystyka obszaru i spójność przestrzenna

Stowarzyszenie „Wrota Karpat” działa na terenie 11 gmin położonych na obszarze 4 powiatów. Gmina Gródek nad Dunajcem, Korzenna oraz Łososina Dolna leżą na terenie powiatu nowosądeckiego, gmina Borzęcin, Brzesko, Czchów, Dębno, Gnojnik i Iwkowa na terenie powiatu brzeskiego, gmina Lipnica Murowana leży na terenie powiatu bocheńskiego, a gmina Radłów leży na terenie powiatu tarnowskiego. Razem gminy zajmują obszar 881,75 km². Obszar ten charakteryzuje się podobnymi zjawiskami kulturowymi, wspólną historią i podobnym krajobrazem.

Na terenie działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat” mieszkało w 2020 roku łącznie 132 367 mieszkańców. Najwięcej ludzi mieszkało w gminie Brzesko (35 755), a najmniej w gminie Lipnica Murowana (5 540). Porównując dane z roku 2015 zauważyć można, że na przestrzeni pięciu lat liczba mieszkańców spadło o 589 osób. Największy spadek liczby ludności zanotowała gmina Brzesko. Warto zwrócić uwagę, że w przeciągu wskazanych pięciu lat nie każda z gmin odnotowała spadek liczby ludności, Gmina Łososina Dolna, Korzenna, Iwkowa, Gnojnik i gmina Czchów zanotowały wzrost liczby mieszkańców.

Na terenie działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat” funkcjonuje wiele jednostek, które można zakwalifikować do sektorów społecznego, publicznego i gospodarczego. Definiując grupę interesu jako grupę jednostek połączonych więzami wspólnych interesów lub korzyści należy wskazać, że na etapie opracowywania dokumentu strategicznego, na obszarze działania LGD występuje jako grupa interesu sektor publiczny, którego naczelnym zadaniem jest wykonywanie zadań ustawowych w obrębie granic administracyjnych w jakich działają poszczególne samorządy. Ta grupa interesu jest reprezentowana przez więcej niż jedną osobę wśród członków LGD. Nie zdiagnozowano na etapie tworzenia dokumentu strategicznego grup interesu sektora gospodarczego oraz społecznego. Procedury przyjęte przez LGD oraz regulamin pracy organu decyzyjnego gwarantują, że żadna z wymienionych grup interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji. Inkuzywna formuła funkcjonowania LGD daje także podstawę do uznania, że grupy w sposób komplementarny będą angażowały się w pracę LGD i

wdrażanie LSR (szczegóły przyjętych rozwiązań znajdują się w rozdziale III i VII niniejszego dokumentu oraz Planie Komunikacyjnym LGD).

Tabela 2 Liczba ludności na obszarze działania LGD w latach 2015 i 2020

	Liczba ludności		Powierzchnia gmin [km ²]	
	2015	2020	2015	2020
Lipnica Murowana (2)	5 601	5 540	60	60
Borzęcin (2)	8 397	8 162	103	103
Brzesko (3)	36 295	35 755	103	103
Czchów (3)	9 813	9 867	66	66
Dębno (2)	14 607	14 476	82	82
Gnojnik (2)	7 889	8 147	55	55
Iwkowa (2)	6 320	6 547	47	47
Gródek nad Dunajcem (2)	9 216	8 994	88	88
Korzenna (2)	14 242	14 344	107	107
Łososina Dolna (2)	10 776	11 077	85	85
Radłów (3)	9 800	9 458	86	86

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Stowarzyszenie „Wrota Karpat” stanowi obszar spójny przestrzennie, ponieważ współpracujące ze sobą gminy albo graniczą ze sobą albo tworzą pary gmin bezpośrednio sąsiadujących ze sobą. Lokalna Grupa Działania charakteryzuje się nie tylko spójnością przestrzenną, ale także społeczną, środowiskową i gospodarczą dzięki czemu gwarantuje dobre warunki do wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju Kierowanej przez Społeczność.

2. Spójność środowiskowa

Gminy wchodzące w skład LGD Wrota Karpat charakteryzują się spójnością środowiskową. Charakterystycznymi wyróżnikami LGD są występujące na jego terenie Obszary Chronionego Krajobrazu: Radłowski-Wierzchosławicki oraz Bratucicki Obszar Chronionego Krajobrazu o charakterze rolno-leśnym, „Wiśnicko – Lipnicki Park Krajobrazowy” (gmina Gnojnik i Iwkowa), „Ciężkowicko – Rożnowski Park Krajobrazowy”, rezerwat przyrody nieożywionej Diabła Skały w Bukowcu, rezerwat leśny Cisy w Mogilnie (Korzenna), rezerwat przyrody „Białowodzka Góra nad Dunajcem” w gminie Łososina Dolna, a także rezerwat „Bukowiec” w gminie Czychów. Gminy Gródek n. Dunajcem, Korzenna, Łososina Dolna należą do zespołu jednostek włączonych do Południowomałopolskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Na terenie gminy Radłów wyodrębniono obszar Natura 2000 „Jadowniki Mokre”, stanowiący fragment krajobrazu rolniczego na zachód od miejscowości Jadowniki Mokre. Oznacz to, że na terenie każdej z gmin leży minimum jeden Obszar Chronionego Krajobrazu co stanowi 100% uczestnictwa Obszarów Chronionego Krajobrazu w terenach gmin Stowarzyszenia „Wrota Karpat”. Ponadto na terenie całego LGD znajdują się również liczne pomniki przyrody, które stanowią miejsce uprawiania turystyki i rekreacji zarówno przez mieszkańców jak i osoby z zewnątrz.

Kolejnym elementem spajającym obszar jest sieć rzeczna, na którą składają się w pierwszym rzędzie karpackie dopływy Wisły, którymi są: Raba, Uszwica, Dunajec oraz sieć cieków z Kotliny takich jak: Gróbka i Kisielina. Wykonane analizy wykazały, że badane odcinki rzeki według oceny ogólnej zostały sklasyfikowane następująco: – rzeki pozaklasowe – rzeka Raba, rzeka Uszwica (w przekrojach Borzęcin i Wola Przemysłowska), – rzeki III klasy czystości – rzeka Uszwica w przekroju Poręba Spytkowska, rzeka Dunajec, – rzeki II klasy czystości – rzeka Kisielina. Położenie gmin obszaru LSR na terenach płaskich w dnach dolin rzek Wisły i Uszwicy biorących początek w terenach górskich, stwarza duże zagrożenie powodziowe. Z kolei gminy położone na terenach w zlewni rzeki Dunajec (m.in. Radłów) odwadniane są przez szereg niewielkich potoków – dopływów Dunajca. Ciek wodny dorzecza Dunajca mają charakter rzek górskich, które cechują znaczne wahania wodostanów i przepływów, w zależności od czynników atmosferycznych. Obszar poddany jest podobnym zagrożeniom (powódzie, degradacja ekologiczna zasobów naturalnych, ograniczenie efektywnej gospodarki rolnej) oraz posiada podobny potencjał, związany z bliskością znaczących rynków zbytu – krakowskim i tarnowskim, będących jednocześnie kierunkami, z których mogą pochodzić ewentualni inwestorzy oraz turyści.

Część gmin położonych jest w obrębie Karpat Zachodnich, na pograniczu Beskidu Wyspowego oraz Pogórza Wiśnickiego i Rożnowskiego. Największe wzniesienia obszaru nie przekraczają wysokości 300 – 900 m n.p.m. przy nachyleniu stoków 5 – 25 stopni. Główne elementy rzeźby terenu posiadają układ pasmowy i przebiegają z zachodu na wschód. Najwyższe wzniesienia występują na terenie gminy Łososina Dolna w południowym Paśmie Łososińskim. Obszar charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu. Pasma dolin stanowią obszar przebiegu głównych szlaków komunikacyjnych, wykorzystujących naturalne walory m.in. doliny Dunajca, doliny Łososiny i doliny Uszwicy. Każda z gmin Stowarzyszenia „Wrota Karpat” posiada specyficzny krajobraz łączący niewysokie wzniesienia, doliny rzek oraz bogactwo flory leśnej, łąkowej wraz z terenami zagospodarowanymi przez mieszkańców tych okolic.

Zróżnicowana flora, fauna, ukształtowanie terenu oraz obszary chronionego krajobrazu są naturalnym magnesem przyciągającym turystów i z tego powodu są wielkim atutem dla mieszkańców w zakresie rozwoju turystyki i rekreacji.

3. Spójność kulturowa

Teren działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat” charakteryzuje się nie tylko spójnością przestrzenną i środowiskową, ale także kulturową. Na obszarze działania Stowarzyszenia występuje zachowane dziedzictwo kulturowe wykazywane przez silną tożsamość związaną z podobną historią rozwoju tych ziem. Świadczą o tym liczne zabytki pochodzące z różnych epok i reprezentujące różne style. Z jednej strony dominują typowe zabudowania gospodarstw wiejskich, z drugiej zaś pamiątki średniowiecznej kultury rycerskiej (beluard w

Rożnowie, zamek Zawiszy Czarnego w Rożnowie, zamek Tropsztyn w Wytrzysszycze i baszta w gminie Czchów), późnogotycki Zamek w Dębnie, zespoły dworskie (Lipnica Dolna, Biskupice, Korzenna, Tymowa, Tęgorze, Witkowice, Piaski Drużków, pałac Goetzów-Okocimskich, pałac Dolańskich w Radłowie), liczne obiekty sakralne (część małopolskiego Szlaku Architektury Drewnianej, w tym kościół św. Leonarda w Lipnicy Murowanej wpisany w 2003 roku na listę UNESCO, kościół św. Bartłomieja w Zbyszycach czy kościół wraz z pustelnią św. Świerada z XI w. w Tropiu, gotycki kościół św. Marii Magdaleny i św. Stanisława w Szczepanowie, kościół parafialny z początków XVI wieku w Porębie Spytkowskiej, XIX-wieczny kościół w Jasieniu, kościółek św. Anny z XVI wieku na Bocheńcu w Jadownikach, kościół w Borzęcinie z XVIII wieku) oraz budynki świeckie służące władzom lokalnym (Rynek w Czchowie, Lipnicy Murowanej). W gminie Brzesko do najcenniejszych zabytków architektonicznych, wpisanych do Krajowego Rejestru Zabytków można zaliczyć: kościół parafialny p.w. św. Jakuba Apostoła (1447r.), rynek brzeski – (kamienice z początku XXw.), ratusz (1909-1910), cmentarz parafialny tzw. „stary” (założony pomiędzy 1785r. a 1813r.), cmentarz żydowski (założony około 1824r.), cmentarz wojenny (1914/1915), funkcjonujący od 1845 browar Okocim, zespół parkowo-pałacowy Goetzów Okocimskich (1898-1900).

Dodatkowymi atrakcjami obszaru są organizowane od lat liczne wydarzenia i imprezy plenerowe związane z promocją i rozwojem obszaru. Jedną z najciekawszych inicjatyw jest organizacja jesiennego Święta Suszonej Śliwki w gminie Iwkowa. Podobne wydarzenia związane z produktami lokalnymi, tradycyjnymi i regionalnymi organizowane są na terenie innych gmin Stowarzyszenia. Lipnica Murowana jest najbardziej znana z Konkursu Palm Wielkanocnych i Rękodzieła Artystycznego im. Józefa Piotrowskiego. W gminie Łososina Dolna organizowane jest co roku Święto Kwitnących Sadów połączone z inauguracją sezonu lotniczego (lotnisko Aeroklubu). Swoistym fenomenem jest organizowany w Czchowie Baszta Jazz Festiwal (zamek Tropsztyn), natomiast w gminie Gnojnik mający kilkunastoletnią tradycję Międzynarodowy Turniej Szachowy o Czarnego Konia. W gminie Gródek nad Dunajcem organizowane są Dni Jeziora Rożnowskiego, a w Korzennej słynna już Majówka na Bukowcu. W gminie Brzesko organizowane są corocznie Dni Brzeska, które od 2019 roku odbywają się pod nazwą Brzesko Okocim Festiwal. Dębno słynie z Turnieju Rycerskiego „O Złoty Warkocz Tarłówny”, odbywający się w pięknym otoczeniu późnogotyckiego Zamku. W gminie Dębno w miejscowości Łoniowa organizowane jest Święto Łopółki, nazwa jest nieprzypadkowa i wywodzi się od łopółki – rodzaju kosza, wyplatane tradycyjnie z łyka dębowego. Ma ono na celu nie tylko promowanie kultury ludowej, ale także ocalenie od zapomnienia niemal niepraktykowanego już rzemiosła. W gminie Radłów odbywają się Dni Radłowa oraz impreza sportowa Triathlon Radłów. Tysiące ludzi gromadzą organizowane w gminie Borzęcin plenerowe imprezy: Borzęckie Święto Grzyba oraz Małopolski Festiwal Muzyki Rozrywkowej z koncertami największych gwiazd polskiej sceny muzycznej. W gminach dorocznie obchodzone są dożynki gminne, imprezy organizowane przez lokalne oddziały Ochotniczej Straży Pożarnej, Koła Gospodyń Wiejskich i grupy parafialne (orkiestry, chóry, grupy kolędnicze) i przez prężnie działające stowarzyszenia. W każdej gminie organizowane są święta gmin połączone z jarmarkami produktów lokalnych. W tradycji obszaru mieszczą się również wydarzenia związane z organizacją sportu amatorskiego na poziomie szkół lub lokalnych zespołów sportowych. Obszar jest jednym z najczęściej uczęszczanych miejsc turystycznych, przede wszystkim przez przyjezdnych z okolic Krakowa oraz podróżujących w kierunku południowym (Nowy Sącz, przejścia graniczne ze Słowacją). Miejscem szczególnie popularnym jest obszar Jeziora Rożnowskiego oraz okoliczne miejscowości. Gminy Lipnica Murowana i Gródek nad Dunajcem posiadają walory turystyczne o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym. Uzupełnieniem i swoistą „marką” miejsca są wyroby regionalne, produkowane z uprawianych na tym terenie owoców, napoje, miody, przetwory, pieczywo, słodczyce itp. Obszar Stowarzyszenia „Wrota Karpat” jest ukierunkowany na turystykę weekendową, rodzinną, okazjonalną, rekreacyjną.

Mnogość i różnorodność zabytków znajdujących się na terenie działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat” idealnie dopełniają walory przyrodnicze regionu tworząc ten obszar bardzo korzystnym pod względem turystycznym i rekreacyjnym.

4. Spójność gospodarcza

Na terenie działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat” zaobserwować można rosnącą liczbę podmiotów gospodarczych. Największy wzrost podmiotów w latach 2015 – 2020 zanotowała gmina Brzesko (wzrost o 719 podmiotów). Żadna z gmin nie zanotowała spadku liczby gmin na terenie działania Stowarzyszenia. W okresie wskazanych pięciu lat liczba podmiotów wzrosła łącznie o 2 425 podmiotów.

Tabela 3 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w latach 2015 i 2020

Nazwa	Podmioty gospodarki	
	2015	2020
Lipnica Murowana (2)	351	448
Borzęcin (2)	451	580
Brzesko (3)	2 959	3 678
Czchów (3)	728	859
Dębno (2)	900	1 172
Gnojnik (2)	458	590
Iwkowa (2)	509	692
Gródek nad Dunajcem (2)	494	683
Korzenna (2)	782	1 057
Łososina Dolna (2)	702	885
Radłów (3)	536	651

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Największa liczba podmiotów gospodarczych występujących na terenie działania Stowarzyszenia Wrota Karpat działa w sekcji F – Budownictwo (3 456 podmiotów) i sekcji G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (1 978 podmiotów). Wśród sekcji odznaczających się wysoką liczbą podmiotów należy wskazać także sekcję C – przetwórstwo przemysłowe (1 054 podmioty), sekcję S i T – pozostała działalność usługowa; gospodarstwa zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, sekcję H – transport i gospodarka magazynowa (680 podmiotów) oraz sekcję M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (675 podmiotów).

Jedną z gałęzi gospodarki jest rolnictwo. Na terenie Stowarzyszenia Wrota Karpat znajduje się łącznie 8 655 gospodarstw rolnych o różnej powierzchni. Najwięcej jest tych o powierzchni do 5 ha, których jest aż 7 397. Tak duża liczba małych gospodarstw jest ukierunkowana nie tylko na zaspakajaniu własnych potrzeb, ale także na sprzedaż żywności. Wykorzystywane są między innymi krótkie łańcuchy dostaw, które umożliwiają właścicielom małych gospodarstw dotarcie do klientów wykraczających poza zakres rodziny i sąsiadów.

Tabela 4 Liczba gospodarstw rolnych w 2020 roku w podziale ze względu na wielkość

Nazwa	Gospodarstwa rolne				
	do 1 ha włącznie	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 - 15 ha	15 ha i więcej
Lipnica Murowana (2)	4	453	74	11	7
Borzęcin (2)	15	384	80	25	36
Brzesko (3)	46	530	36	7	24
Czchów (3)	22	639	55	11	11
Dębno (2)	34	941	66	7	11
Gnojnik (2)	14	572	46	5	12
Iwkowa (2)	10	691	53	3	4
Gródek nad Dunajcem (2)	31	593	105	14	12
Korzenna (2)	19	1 239	252	22	14
Łososina Dolna (2)	20	778	108	9	11
Radłów (3)	7	355	57	18	52

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Kolejnym elementem gospodarczym wartym zaznaczenia w LSR są Miejskie Obszary Funkcjonalne opisane i wskazane szerzej w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego „Małopolska 2030”. Zgodnie z tymi danymi trzy gminy Stowarzyszenia (Korzenna, Łososina Dolna i Gródek nad Dunajcem) znajdują się w obrębie wpływu MOF Nowego Sącza oraz jedna gmina (Radłów) leżąca w obrębie Tarnowskiego MOF. Obszary te określano na podstawie wskaźników wzajemnego oddziaływania gmin na siebie na przykład przy ujęciu wskaźnika liczby osób zatrudnionych w centrum Miejskiego Ośrodka Funkcjonalnego, a pochodzących z pobliskich gmin.

Kolejnymi danymi wykorzystanymi ze SRWM „Małopolska 2030” jest zmarginalizowanie gmin pod względem problemów społecznych, ekonomicznych i środowiskowych. Gminami zmarginalizowanymi są: Lipnica Murowana, Korzenna, Iwkowa, Gródek nad Dunajcem, Łososina Dolna oraz gmina Borzęcin. W lepszej sytuacji jest gmina Czchów, Gnojnik, Radłów, Brzesko i Dębno, których współczynnik marginalizacji utrzymuje się na poziomie powyżej -0,25 przez co nie są one obszarami zmarginalizowanymi. Bardzo duża liczba zmarginalizowanych gmin świadczy o problemach społecznych, ekonomicznych i społecznych regionu, które należy jak najszybciej wyeliminować.

5. Oferta spędzania czasu wolnego dla młodzieży i seniorów

Oferta spędzania czasu wolnego dla seniorów i młodzieży opiera się między innymi na dostępności do szerokiego wachlarza walorów krajobrazowych. Bogata oferta przyrodnicza i historyczna umożliwia spędzanie czasu wolnego na łonie natury, z dala od obowiązków czy kłopotów dnia codziennego. Inną możliwością aktywnego wypoczynku czasu jest skierowana – przeważnie do młodych – infrastruktura sportowa. Zgodnie ze wskazaniami mieszkańców ze spotkań konsultacyjnych, na terenie każdej gminy znajdują się liczne boiska sportowe, w tym pełnowymiarowe hale sportowe, które umożliwiają nie tylko organizację imprez sportowych, ale także konferencji i wydarzeń kulturalnych. Ponadto na terenie działania Stowarzyszenia znajduje się amfiteatr, na którym odbywają się wydarzenia kulturalne, kręgielnie, kino, kort tenisowy, siłownie zewnętrzne. Obszar charakteryzuje bardzo duży potencjał turystyczny – pielgrzymkowy, który jest nie tylko atrakcją dla turystów, ale również miejscem spędzania czasu wolnego starszej (i nie tylko) części lokalnego społeczeństwa. Z innych form spędzania czasu wolnego należy wskazać funkcjonujące i będące aktualnie w budowie skateparki oraz krytą pływalnię. Z charakterystycznych form dostępnych dla seniorów należy dodatkowo wskazać Gminny Park Wypoczynku i Rekreacji z tężnią solankową.

Zgodnie z danymi z systemu EKRS ministerstwa sprawiedliwości¹ na terenie Lokalnej Grupy Działania „Wrota Karpat” znajdują się łącznie 89 oddziałów Ochotniczej Straży Pożarnej, 66 Kół Gospodyń Wiejskich oraz 42 Kluby Sportowe (w tym 7 stowarzyszeń sportowych). Na obszarze LGD znajdują się stowarzyszenia działające na rzecz wspierania sportu, kultury i rozwoju, pomocy dzieciom i rodzinie, wspierania rozwoju młodzieży, ochrony zabytków i dziedzictwa, rozwoju urologii, rehabilitacji i kinezylogii, rozwoju ginekologii i położnictwa, kobiet z problemami onkologicznymi, edukacji i sportu, dzieci z upośledzeniami umysłowymi, osób z niepełnosprawnością i ich rodzin, a także miłośników browaru. Ponadto na wskazanym obszarze znajdują się: towarzystwo wędkarskie, kółko rolnicze, zrzeszenie pszczelarzy, klub abstynenta, stowarzyszenie płetwonurków, uniwersytet III wieku, klub hodowców królików rasowych, aeroklub oraz stowarzyszenie miłośników muzyki i stowarzyszenie gospodarstw ekologicznych, tradycyjnych i agroturystycznych.

Rosnące zadowolenie z infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, liczby wydarzeń kulturalnych i zwiększająca się liczba inicjatyw służących kultywowaniu lokalnej tradycji w połączeniu z szeregiem różnorodnych NGO oraz bogatą ofertą środowiskową stanowią szeroki zakres spędzania wolnego czasu zarówno dla młodzieży jak i seniorów.

6. Partnerstwa lokalne

Stowarzyszenie „Wrota Karpat” to partnerstwo trójsektorowe, składające się z przedstawicieli władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych, gospodarczych oraz mieszkańców.

Ogromne doświadczenie Lokalnych Grup Działania, zrealizowane międzynarodowe projekty współpracy, szeroko zakrojone i realizowane plany komunikacyjne, rosnąca liczba członków, liczne spotkania ze społecznością lokalną reprezentowaną przez różne grupy interesu, włączenie społeczności lokalnej w proces opracowania i wdrażania LSR oraz realizacja celów w poprzednim okresie programowania są czytelnym wyznacznikiem umiejętności i kompetencji Stowarzyszenia „Kwartet na Przedgórzu” i Stowarzyszenia „Na Śliwkowym Szlaku” nabywanych na przestrzeni lat. Ogromne doświadczenie obu LGD pozwoliło na zbudowanie sieci społecznych relacji w każdej z partnerskich gmin, zarówno wśród przedstawicieli sektora samorządowego, społecznego, jak i gospodarczego. Dzięki temu udało się bez większych problemów zrealizować wszystkie zakładane cele w obu Stowarzyszeniach. Co więcej, bogate doświadczenie obu Stowarzyszeń wzmocniło pozycję LGD „Wrota Karpat” wśród lokalnej społeczności dzięki czemu wszystkie grupy/organizacje/institucje, które wzięły udział w organizowanych spotkaniach wyraziły chęć dalszej, bliskiej współpracy przy wdrażaniu LSR. Wśród nich wymienić należy przedstawicieli sektora publicznego: burmistrzów, wójtów, przewodniczących rad gmin, radnych, sołtysów, pracowników urzędu, pracowników gminnych ośrodków kultury, gminnych ośrodków pomocy społecznej, bibliotek; przedstawicieli sektora społecznego: członków organizacji pozarządowych, a w szczególności kół gospodyń wiejskich, ochotniczych straży pożarnych, klubów sportowych, organizacji działających na rzecz rozwoju gminy czy wsi, organizacji artystycznych (orkiestry, zespoły folklorystyczne); przedstawiciele sektora gospodarczego: przedsiębiorcy różnych branż: turystycznej, budowlanej, handlowej, przetwórczej, rzemieślniczej oraz rolnicy.

7. Wielofunduszowość

Lokalna Strategia Rozwoju opracowana przez Stowarzyszenie „Wrota Karpat” jest strategią wielofunduszową. Oznacza to, że jest ona współfinansowana przez różne Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne (EFSI). W ramach realizacji wdrażania będą operacje wspierane przez:

- a) Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW),
- b) Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR),
- c) Europejski Fundusz Społeczny PLUS (EFS+).

---

¹ [System EKRS \(ms.gov.pl\)](http://System.EKRS.ms.gov.pl)

Poszczególne EFSI obejmują swoim zakresem oddziaływania cały obszar LGD, czyli każdą z jedenastu wchodzących w skład Stowarzyszenia gmin. Oznacza to, że w każdej z nich będzie możliwość realizowania operacji w ramach każdego z wymienionych powyżej Funduszy.

Rozdział III. Partycypacyjny charakter LSR

1. Partycypacja społeczna

Partycypacja społeczna to aktywne uczestnictwo obywateli w podejmowaniu decyzji, które mają bezpośredni związek z funkcjonowaniem społeczności, których są członkami. W głównej mierze jest to ich czynny udział w procesach zainicjowania oraz spełniania funkcji zgodnie z przeznaczeniem grup obywatelskich i pozarządowych organizacji. Ze względu na typ relacji wyróżniamy dwa rodzaje partycypacji: wspólnotową zwaną horyzontalną oraz obywatelską określaną również jako wertykalną. Pierwsza obejmuje współdziałanie różniących się między sobą grup społecznych dotyczące jednego wspólnego przedsięwzięcia. Druga zaś oparta jest na włączeniu obywateli w działania, których inicjatorami są władze publiczne. Działania te obejmują: aktywność publiczną wychodzącą ze strony obywateli (petycje, skargi, edukacja publiczna), włączenie do uczestnictwa członków społeczeństwa (np. referendum, konsultacje społeczne), udział w wyborze przedstawicieli władzy, obligatoryjne postawy wynikające z przepisów prawa.

Partycypacja społeczna charakteryzuje się 3 rodzajami relacji:

1. Informowanie obywateli o podjętych decyzjach, które bezpośrednio ich dotyczą.
2. Konsultowanie – przedstawiciele władz przedstawiają swoje projekty bądź postulaty i oczekują na opinie mieszkańców.
3. Współdecydowanie – obywatele nie tylko oceniają pomysły władz lokalnych ale również biorą czynny udział w rozwiązywaniu lokalnych problemów.

Współpraca w ramach dialogu społecznego pomiędzy mieszkańcami, a przedstawicielami władz lokalnych pokazuje, że obywatele biorą udział w podejmowaniu decyzji bezpośrednio ich dotyczących, są bardziej skłonni do wprowadzenia zmian, zwiększają swoje zaufanie do urzędników, angażują się w działania wspólnot lokalnych, czują się współodpowiedzialni za otoczenie w którym mieszkają oraz uczą się zarządzania. Warto zaznaczyć, że poprawie ulega poziom zarządzania, ponieważ utrudnienia i komplikacje są szybciej rozpoznawane i efektywniej rozwiązywane.

2. Doświadczenie LGD w stosowaniu metod partycypacyjnych

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Wrota Karpat” powstała z połączenia dwóch Lokalnych Grup Działania, tj. Stowarzyszenie „Na Śliwkowym Szlaku” oraz Stowarzyszenie „Kwartet na Przedgórzu”, które brały udział w okresie programowania w latach 2007-2013, a także 2014-2020, w czasie których wykorzystywano szeroki wachlarz metod partycypacyjnych w tworzeniu dokumentu strategicznego. Lokalne Grupy Działania w dotychczasowych działaniach dbały o możliwość udziału przedstawicieli społeczności na każdym etapie tworzenia i wdrażania swoich strategii poprzez ankiety zamieszczane na stronie internetowej, organizację licznych spotkań, w tym warsztatów refleksyjnych, prowadzenie działań komunikacyjnych zgodnych z przyjętymi planami komunikacyjnymi, czy włączenie społeczności lokalnej w proces monitoringu i ewaluacji. W biurach Stowarzyszeń udzielane były informacje osobom i podmiotom zainteresowanym wsparciem i współpracą. Wśród stosowanych wówczas metod na wszystkich etapach opracowania LSR wymienić należy: spotkania/warsztaty konsultacyjne, wywiad indywidualny, badanie ankietowe, grupy wielokrotne, biały wywiad, forum lokalne a także zespół roboczy.

Dotychczasowe doświadczenie partycypacyjne z okresu wdrażania LSR 2014-2020 obu Stowarzyszeń zostało podsumowane w raportach ewaluacyjnych z badań nad realizowanymi Lokalnymi Strategiami Rozwoju na lata 2014-2020. Mieszkańcy oraz przedstawiciele biur, Rad i Zarządów Stowarzyszeń brały udział w prowadzonych wówczas badaniach podsumowujących działania, oceniali między innymi działania komunikacyjne, partycypacyjne i działania ukierunkowane na budowanie kapitału społecznego, który stanowi fundament budowania bliższych relacji i sprzyja angażowaniu się w sprawy lokalne.

Analiza przeprowadzona na rzecz ewaluacji obu Stowarzyszeń wskazuje, że aktywizacja społeczności do działań prorozwojowych oraz rozwój współpracy na obszarze ich działania była prowadzona przez biura LGD skutecznie o czym świadczyć może realizacja wszystkich zakładanych wskaźników planów komunikacyjnych w tym zakresie. Badani mieszkańcy gmin obszarów LGD w jednoznaczny sposób oceniali zmiany dotyczące aktywizacji i kapitału społecznego jako pozytywne.

Lokalne Grupy Działania w okresie programowania 2014-2020 korzystały z pełnej możliwej gamy sposobów realizacji przedsięwzięć. Zaplanowano konkursy, liczne projekty grantowe, a także projekty własne i współpracy. Przełożyło się to na zaangażowanie wielu grup interesu ze wszystkich sektorów partnerstwa LGD. Warto zauważyć, że w okresie programowania 2014-2020 większość projektów składanych do LGD była realizowana w formule partnerstwa, ponieważ Lokalne Grupy Działania przewidywały kryterium wyboru operacji preferujące takie projekty.

Niezbędna do realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju jest dobra komunikacja. Poprzednie plany komunikacji obu Stowarzyszeń opracowano na podstawie uwag i propozycji jakie były zgłaszane w trakcie wówczas prowadzonych konsultacji społecznych i badań ankietowych. Uznano wówczas, iż podstawowym celem komunikacji będzie bieżące informowanie mieszkańców o stanie realizacji LSR oraz informowanie potencjalnych wnioskodawców o zasadach i kryteriach udzielania wsparcia. Plan miał za zadanie zlikwidować niedostatki komunikacyjne oraz zagwarantować dwustronność przekazu. Zaplanowano także odpowiednie wskaźniki dla zaprojektowanych działań komunikacyjnych: zbieranie ankiet, udział w wydarzeniach kulturalnych organizowanych na obszarze LGD, przyjmowanie osób w punkcie konsultacyjnym w Biurach LGD, zamieszczanie artykułów na stronach internetowych, publikowanie artykułów w lokalnej prasie, organizowanie spotkań informacyjnych, wysyłanie e-maili, przygotowanie i dystrybucja gadżetów promocyjnych, organizacja spotkań szkoleniowych i doradczych oraz dotarcie z informacjami do osób objętych wsparciem PUP, MOPS, GOPS, PCPR, ŚDS.

Nawiązując do planu komunikacyjnego należy zauważyć, że w przeprowadzonych ewaluacjach zarówno Stowarzyszenia „Kwartet na Przedgórzu”, jak i Stowarzyszenia „Na Śliwkowym Szlaku” przeprowadzone zostały badania, mające na celu pozyskać wiedzę od mieszkańców zamieszkujących obszar działania obu LGD o sposobie w jaki pozyskują wiedzę na temat działalności Stowarzyszeń. Łącznie w obu Stowarzyszeniach przebadano 253 osoby. Najwięcej mieszkańców gmin obu obszarów biorących udział w badaniu wskazało iż informacje o LGD pozyskali ze strony LGD (158 wskazań) oraz profilu na portalu społecznościowym Facebook (138 wskazań). Innymi cieszącymi się również dużym zainteresowaniem formami komunikacji są strony internetowe gmin, uczestnictwo w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych organizowanych przez Stowarzyszenia, informacje pojawiające się na tablicach informacyjnych, billboardach i plakatach, organizacja stoisk informacyjnych w czasie imprez lokalnych, wydanie przez Lokalne Grupy Działania materiałów promujących i publikacji oraz przekazywanie informacji o działaniach Stowarzyszeń rodzinie i znajomym.

Idea partycypacji znalazła zastosowanie nie tylko na etapie tworzenia poprzedniej LSR w obu Lokalnych Grupach Działania, ale była także urzeczywistniana przez cały okres ich wdrażania. W Rozdziale I niniejszego dokumentu przedstawiono najważniejsze informacje na temat sposobu wewnętrznej organizacji LGD oraz stosowanych procedur i przebiegu procesów decyzyjnych, które zostały zaprojektowane w celu realizacji zasady partnerstwa i inkluzywności.

Podsumowując wątek bogatego doświadczenia Stowarzyszenia „Wrota Karpat” w stosowaniu narzędzi partycypacyjnych można stwierdzić, że jest ono oparte o bogate doświadczenia zespołów wdrażających dotychczas LSR Stowarzyszenia „Na Śliwkowym Szlaku” i Stowarzyszenia „Kwartet na Przedgórzu”. Zebrane doświadczenie, które gwarantuje dalsze starania na rzecz wdrażania LSR w formule włączającej społeczność, jest efektem poprawnych i inkluzywnych wewnętrznych procedur, konsekwentnie realizowanej zasady oddolności w trakcie przygotowania i wdrażania dokumentów strategicznych oraz skutecznej komunikacji Stowarzyszenia z przedstawicielami lokalnej społeczności. Dzięki tak szerokiemu doświadczeniu nowo powstałe Stowarzyszenie „Wrota Karpat” rozpoczyna swą działalność z doświadczoną kadrą i zapleczem umiejętności partycypacyjnych.

3. Opis partycypacyjnych metod tworzenia LSR

Działania partycypacyjne zmierzające do przygotowania dokumentu strategicznego Stowarzyszenia „Wrota Karpat” realizowane były na każdym etapie jego tworzenia. W celu zapewnienia oddolnego charakteru dokumentu opracowano system włączenia przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego oraz mieszkańców każdej z gmin wchodzących w skład LGD. Podmiotem odpowiedzialnym za opracowanie LSR i koordynację wszystkich prac był specjalnie powołany Zespół Inicjatywny, który został wyłoniony spośród lokalnych liderów każdej z gmin wchodzących w skład LGD zapewniając reprezentację wszystkich gmin i wszystkich sektorów. Zespół zaczął pracę decyzją Zarządu Stowarzyszenia. Oznacza o w praktyce zrealizowanie następujących zasad:

- a) Transparentności – przejrzystość i jawność procesu na każdym jego etapie, przekazywanie mieszkańcom obszaru wszelkich informacji na temat realizacji procesu,
- b) Inkluzywności – włączenie w proces przedstawicieli wszystkich sektorów wchodzących w skład LGD, przedstawicieli wszystkich potencjalnych grup docelowych oraz potencjalnych grup defaworyzowanych oraz ze szczególnym uwzględnieniem zasady równości płci
- c) Sprawczości – zapewnienie wszystkim uczestnikom procesu realnego i równego wpływu na jakiego przebieg.

Zespół podejmował decyzje kluczowe dla wyznaczenia kierunku pisania LSR na zasadzie konsensusu biorąc pod uwagę pomysły, uwagi, komentarze zgłaszane przez mieszkańców obszaru poprzez różne środki komunikacji opisane poniżej.

W czasie tworzenia strategii uwzględniono, zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym dotyczące poszanowania praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej; zasad równości kobiet i mężczyzn; zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami; zgodność działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyn poważnych szkód”. Dołożono również starań, aby w konsultacjach udział wzięły także osoby reprezentujące różne potencjalne grupy społeczne w niekorzystnym położeniu, w tym kobiety, osoby starsze, ludzie młodzi do 25 r.ż. W związku z tym, plan włączenia społeczności lokalnej w tworzenie LSR realizowano w ten sposób, aby wykorzystać zróżnicowane środki komunikacji, a także zróżnicowane kanały dotarcia z informacjami na temat podejmowanych działań (elektroniczne oraz tradycyjne) tak, aby osoby o zróżnicowanych cechach demograficznych i psychospołecznych mogły wziąć udział w procesie tworzenia LSR. Istotne, że w przeważającej części były to środki umożliwiającą komunikację dwustronną. Warto, aby podkreślić, że wypracowane rozwiązania, cele, przedsięwzięcia, a także kryteria wyboru operacji, przyjęte do realizacji w okresie programowania 2023-2027 również przyczyniają się do realizacji zasad Horyzontalnych, co w praktyce oznacza m.in. działania i procedury mające na celu włączenie społeczne oraz niedyskryminację. W konsultacjach społecznych zastosowane zostały następujące metody partycypacyjne: warsztaty strategiczne, nabór fiszek projektowych, utworzenie w każdej z gmin punktu konsultacyjnego, badania ankietowe mieszkańców, badania ankietowe dla młodzieży poniżej 25 r.ż., konsultacje internetowe oraz warsztaty podsumowujące.

O wszystkich działaniach związanych z powstawaniem strategii Stowarzyszenia „Wrota Karpat” mieszkańcy mogli dowiedzieć się ze źródeł elektronicznych – strona internetowa LGD, profil Facebook LGD, – oraz tradycyjnych – ogłoszenia na tablicach i słupach ogłoszeń zarówno gminnych, jak i sołeckich.

W terminie od września do listopada 2022 r. na obszarze gmin objętym LSR zostały zorganizowane warsztaty konsultacyjne, w których mogli wziąć udział wszyscy mieszkańcy, przedsiębiorcy, samorządowcy i organizacje NGO. Zaplanowana promocja organizowanych warsztatów zapewniła optymalną frekwencję podczas dyskusji oraz zróżnicowaną reprezentację osób, które wzięły udział w warsztacie. Sam warsztat definiował się wokół problemów i potrzeb mieszkańców gminy. Tematyka spotkań poświęcona była w szczególności analizie mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń a także celów LSR. Zatrudniony moderator spotkania zachęcał do aktywnego udziału w dyskusji. Dokonał on ostatecznej hierarchizacji problemów i potrzeb zgłaszanych przez

mieszkańców na przeprowadzonych warsztatach. Wszelkie uwagi i sugestie były brane pod uwagę znów pod kątem kryterium realności oraz możliwości podjęcia działania, a także trafności zgłaszanych uwag. W ten sposób powstał gotowy dokument z celami i działaniami stanowiącymi sposoby realizacji LSR. Spotkania te odbyły się:

- 1) W dniu 13.09.2022 r. w gminie Czchów
- 2) W dniu 14.09.2022 r. w gminie Gnojnik
- 3) W dniu 15.09.2022 r. w gminie Gródek nad Dunajcem
- 4) W dniu 20.09.2022 r. w gminie Iwkowa
- 5) W dniu 21.09.2022 r. w gminie Korzenna
- 6) W dniu 22.09.2022 r. w gminie Lipnica Murowana
- 7) W dniu 27.09.2022 r. w gminie Łososina Dolna
- 8) W dniu 25.10.2022 r. w gminie Lipnica Murowana
- 9) W dniu 25.10.2022 r. w gminie Brzesko
- 10) W dniu 26.10.2022 r. w gminie Korzenna
- 11) W dniu 27.10.2022 r. w gminie Łososina Dolna
- 12) W dniu 27.10.2022 r. w gminie Radłów
- 13) W dniu 8.11.2022 r. w gminie Borzęcin
- 14) W dniu 9.11.2022 r. w gminie Dębno

Sposób przygotowania strategii można podzielić na pięć etapów prac. W każdym z nich podejmowano kroki zmierzające do jak najszerszego udziału społeczności lokalnej w tworzeniu LSR. W związku z tym przewidziano zastosowanie zróżnicowanych metod partycypacji społecznej.

Tabela 5 Kluczowe etapy opracowania dokumentu strategicznego - partycypacja społeczna

Etap	Zakres prac	Wykorzystane metody
Etap I.	Zdefiniowanie potrzeb i potencjału obszaru LSR;	1,2,3,4,5,6,7
Etap II.	Wybór i określenie hierarchii celów LSR;	1,2,3,4,5,6,7
Etap III.	Poszukiwanie rozwiązań, stanowiących sposoby realizacji strategii;	1,2,3,4,5,6,7
Etap IV.	Stworzenie systemu monitorowania postępów w realizacji LSR;	4,6,7
Etap V.	Zidentyfikowanie grup docelowych LSR;	1,2,3,4,5,6,7

Źródło: Opracowanie własne

W ramach prowadzonych konsultacji zebrano szereg danych, które posłużyły do opracowania poszczególnych rozdziałów LSR zgodnie z powyższą tabelą. Poszczególne metody pozwoliły zebrać następujące dane.

1. Otwarte spotkania warsztatowe strategiczne dla mieszkańców – spotkania odbyły się od września do listopada 2022 roku. Łącznie odbyło się 14 spotkań. W konsultacjach społecznych podczas spotkań stacjonarnych brały udział różne grupy społeczne, a przede wszystkim przedstawiciele samorządu gminnego: burmistrzowie, wójtowie, przewodniczący rad gmin, radni, sołtysi, pracownicy urzędu, pracownicy gminnych ośrodków kultury, gminnych ośrodków pomocy społecznej, bibliotek, członkowie organizacji pozarządowych, a w szczególności kół gospodyń wiejskich, ochotniczych straży pożarnych, klubów sportowych, organizacji działających na rzecz rozwoju gminy czy wsi, organizacji artystycznych, przedsiębiorcy różnych branż: turystycznej, budowlanej, handlowej, przetwórczej, rzemieślniczej oraz rolnicy. Szeroki przegląd różnych organizacji biorących udział w spotkaniach w każdej z gmin wchodzących w skład obszaru działania LGD zapewnia reprezentatywność dla całej społeczności lokalnej. W ramach spotkań dokonano analizy potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru, a także celów strategii, w tym wymiernych celów końcowych dotyczących rezultatów oraz odnośnych planowanych działań, o których mowa w art. 32 ust. 1 lit. c i d rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.;
2. Badania ankietowe wśród mieszkańców LGD – zostały przeprowadzone poprzez zamieszczenie formularza ankiety na stronie internetowej LGD. Łącznie zebrano 208 ankiet. Badania w szczególności posłużyły do określenia potrzeb i problemów społeczności lokalnej, poszukiwania rozwiązań formalno-instytucjonalnych oraz określenia wskaźników;
3. Badania ankietowe wśród młodzieży obszaru LGD – link do ankiety został zamieszczony na stronie internetowej Stowarzyszenia oraz ankieta została przekazana do 3 szkół średnich działających na obszarze LGD. Łącznie zebrano 93 ankiety. Zebrane dane pozwoliły uzyskać szersze spektrum oczekiwań i sposobów rozwiązań najważniejszych problemów tej szczególnej grupy.
4. Praca nad zebrany materiał za pośrednictwem strony internetowej LGD oraz portalu społecznościowego – w całym okresie przygotowywania poszczególnych elementów strategii, na stronie Stowarzyszenia i portalu społecznościowym umieszczane były artykuły, ogłoszenia i powstające elementy LSR. Materiał był dostępny, a mieszkańcy obszaru mogli zapoznać się z nim i mogli wyrazić swoją opinię na temat konsultowanego materiału. Łącznie na przestrzeni września 2022 - maj 2023 zebrano w ten sposób 25 uwag, dzięki którym opinie mieszkańców obszaru LGD zostały uwzględnione w przygotowaniu ostatecznego kształtu następujących części LSR: zdefiniowanie potrzeb i potencjału obszaru LSR, cele ogólne, szczegółowe i przedsięwzięcia, wybór grup defaworyzowanych, system monitoringu postępów realizacji LSR, określenie kryteriów wyboru operacji;

5. Formularz fiszki projektowej – na stronie Stowarzyszenia zamieszczona została fiszka projektowa, dzięki której potencjalni wnioskodawcy wskazywali jakiego rodzaju projekty chcieliby realizować w ramach nowej LSR. Uzupełniające narzędzie osoby były proszone także o określenie swojego zainteresowania zagadnieniami związanymi z innowacjami, cyfryzacją, środowiskiem i klimatem, partnerstwem w realizacji LSR, czy działaniami na rzecz przeciwdziałaniu negatywnym zmianom demograficznym. W fiszce znalazło się również pytanie dotyczące potencjalnych osób w niekorzystnej sytuacji, włączonych w realizację zgłaszanego projektu. Łącznie zebrano 30 fiszek, które dały możliwość dokładniejszego oszacowania efektów będących rezultatem wdrażania LSR i zaplanowania budżetu i wskaźników do strategii;
6. Punkt konsultacyjny – w październiku i listopadzie 2022 prowadzony był dyżur konsultacyjny w każdej z gmin LGD. W punkcie mieszkańcy obszaru działania LGD mogli zapoznawać się z bieżącymi efektami prac nad strategią, konsultować je, zgłaszać swoje uwagi i opinie. W ramach prowadzonego punktu, możliwy był nie tylko kontakt bezpośredni, ale także zapośredniczony poprzez środki komunikacji telefonicznej i elektronicznej.
7. Spotkania Zespołu Inicjatywnego – prace Zespołu polegały na dyskusji i konsultacji opracowanych na podstawie zebranych materiałów (badania, materiały ze spotkań, dane zastane z GUS, etc.) części tworzonej LSR. W celu zapewnienia udziału członków Zespołu w kolejnych spotkaniach, zapewniono możliwość zdalnego w nich udziału. Łącznie odbyło się 12 spotkań. Spotkania liderów społeczności lokalnych w ramach prac Zespołu pozwoliły na efektywną pracę nad bogatym materiałem zebrany w ramach konsultacji i prowadzonej diagnozy obszaru. Dodatkowo, głos Zespołu Inicjatywnego był rozstrzygający w sytuacjach niejednoznacznych, wymagających interpretacji i wiedzy lokalnej na temat funkcjonowania instytucji, oceny stanu infrastruktury, czy specyfiki lokalnych zasobów. Każdorazowo Zespół kierował się w podejmowaniu decyzji po pierwsze dostępnymi materiałami wyrażającymi opinię społeczności lokalnej, po drugie możliwościami programowymi oraz po trzecie, swoją wiedzą wynikającą z doświadczenia i znajomości obszaru. Pomysły i propozycje zgłaszane w czasie konsultacji nie były odrzucane, ale były wyjaśniane i poszukiwano możliwości ich uwzględnienia w strategii. Z tego względu Zespół spotykał parokrotnie podczas prowadzonych konsultacji i omawiał ich wyniki.

Proces tworzenia LSR był ukierunkowany na zagadnienia dotyczące kryteriów przekrojowych podejścia LEADER, w szczególności innowacyjność, cyfryzację, środowisko i klimat, zmiany demograficzne oraz partnerstwo w realizacji LSR. Tabela wskazuje najważniejsze wyniki konsultacji w tych obszarach wraz ze wskazaniem rozdziałów w LSR, w których można znaleźć ich pogłębioną analizę.

Tabela 6 Kryteria przekrojowe w tworzeniu dokumentu strategicznego

Kryteria przekrojowe	Wyniki przeprowadzonych konsultacji	Rozdział LSR
Zmiany demograficzne	Analiza oferty kierowanej do osób poniżej 25 r. ż.	2
	Analizy oferty kierowanej do osób powyżej 60 r. ż.	2
	Uzgodnienie działań na rzecz horyzontalnych zasad określonych w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym dotyczących poszanowania praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej; zasad równości kobiet i mężczyzn; zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami; zgodność działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyni poważnych szkód”.	3, 7
	Określenie grup osób w niekorzystnej sytuacji	4

	Wskazanie przedsięwzięć, które nakierowane będą na zwiększenie aktywności społecznej ludzi do 25 r. ż. oraz osób w wieku senioralnym, a także w niekorzystnej sytuacji	6
	Wskazanie kryteriów wsparcia dla osób do 25 r. ż. oraz w wieku senioralnym a także w osób w niekorzystnej sytuacji	7
Innowacyjność	Inwentaryzacja lokalnych zasobów, które mogą zostać wykorzystane do tworzenia innowacyjnych rozwiązań	2, 4
	Uszczegółowienie definicji innowacyjności dla poszczególnych przedsięwzięć	7
	Określenie branż działalności gospodarczej, w których realizowane będą innowacje	4, 6, 7
	Określenie metod wdrażania innowacji	6
	Wskazanie kryteriów wsparcia dla rozwoju innowacyjności	7
	Wskazanie działań mających na celu animowanie do wdrażania innowacji	3
Cyfryzacja	Diagnoza wykluczenia cyfrowego	4
	Określenie potrzeb w zakresie wdrażania koncepcji Smart Villages	4
	Zaplanowanie działań komunikacyjnych	3
	Stworzenie procedur monitoringu i ewaluacji	10
	Opracowanie działań w zakresie wspierania procesu cyfryzacji i wdrażania koncepcji Smart Villages	6,7
Środowisko i klimat	Identyfikacja kluczowych zasobów przyrodniczych obszaru LGD	2, 4
	Identyfikacja zagrożeń dla środowiska naturalnego	4
	Diagnoza zasobów rolniczych	4
	Zaplanowanie działań w zakresie ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu, w tym z zakresu rolnictwa społecznego i krótkich łańcuchów żywnościowych	3, 4, 6, 7
Partnerstwo w realizacji LSR	Diagnoza dotychczasowych doświadczeń działań w partnerstwie podmiotów z obszaru LGD, w tym członków LGD	1,3
	Określenie form wsparcia dla budowania partnerstwa członków LGD (wewnętrzne) oraz wśród interesariuszy (zewnętrzne)	3,6,7

Źródło: Opracowanie własne

Działania partycypacyjne podejmowane w trakcie tworzenia dokumentu strategicznego przyniosły wiele ważnych informacji, które na bieżąco były poddawane analizie, weryfikacji i konsultacji w ramach prac Zespołu Inicjatywnego. W wyniku szerokich działań konsultacyjnych opracowano listę najważniejszych zagadnień, które w dalszej kolejności stały się podstawą do przygotowania matrycy logicznej kierunków działań Stowarzyszenia „Wrota Karpat” na lata 2023-2027. Wśród najważniejszych wyników przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji wymienić należy następujące zagadnienia:

- a) wykorzystanie potencjału kulturowego i przyrodniczego w celu zrównoważonego rozwoju obszaru działania LGD;
- b) wzrost atrakcyjności obszaru dla jego mieszkańców w zakresie dostępu i podwyższenia jakości usług w zakresie kultury, sportu i rekreacji, a także w usług społecznych i zdrowotnych;
- c) rozwój przedsiębiorczości na obszarze działania LGD z wykorzystaniem lokalnych zasobów, w tym rozpoznawalnej marki lokalnej;
- d) integracja społeczna mieszkańców i włączenie grup społecznych w niekorzystnej sytuacji oraz aktywizacja międzypokoleniowa osób i organizacji działających na rzecz dobra wspólnego;
- e) wzmocnienie kapitału cywilizacyjnego rozumianego jako inwestowanie w edukację i naukę, otwieranie dróg awansu dla młodych ludzi, a także promowanie dóbr wysokiej kultury oraz odrodzenie

zainteresowania sprawami publicznymi wraz z wzmacnianiem rezyliancji (odporności społecznej na wyzwania współczesnego świata).

4. Opis partycypacyjnych metod realizacji LSR

Stowarzyszenie „Wrota Karpat” nie poprzestaje na działaniach partycypacyjnych na etapie przygotowania strategii i w swoich działaniach wdrożeniowych będzie dążyć do aktywizacji mieszkańców i umożliwienia im pełnego udziału w rozwijaniu obszaru działania LGD. Jak zostało to przedstawione powyżej, działania partycypacyjne podejmowane przez LGD oraz przewidziane do realizacji w ramach wdrażania LSR można podzielić na trzy stopnie partycypacji: informowanie, konsultacje i współdziałanie. Osiągnięcie celów partycypacji zostało oparte o wymienione trzy stopnie zaangażowania społecznego, a działania do ich osiągnięcia zaplanowano tak, aby zachować maksymalnie inkluzywny charakter Stowarzyszenia i procesu wdrażania LSR uwzględniając specyfikę zdefiniowanych na podstawie diagnozy obszaru celów strategicznych oraz grup w niekorzystnej sytuacji, które wymagają wyjątkowego wsparcia ze strony LGD.

Zebrane w czasie licznych spotkań konsultacyjnych materiały musiały zostać przeanalizowane i pogrupowane w podobne obszary tematyczne. Ważnym elementem było dokonanie parafrazy wypowiedzi uczestników by stworzyć bardziej ogólne bloki tematyczne. Spotkania konsultacyjne odbyły się we wszystkich gminach Stowarzyszenia więc pozyskany materiał przed analizą był bardzo obszerny. Od tego etapu pracę nad matrycą logiczną analizy SWOT przejął Zespół Inicjatywny.

W kolejnym procesie analizy zebranego materiału, członkowie Zespołu Inicjatywnego dokonali hierarchizacji materiału zastanego i wywołanego, pod kątem częstotliwości wskazywania danego obszaru przez uczestników spotkań konsultacyjnych. Dzięki temu powstała jedna lista, która rzetelnie odzwierciedlała najważniejsze potrzeby i najważniejszy potencjał obszaru działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat”. Kolejnym krokiem, jaki przedsięwziął Zespół Inicjatywny było wdrożenie procesu agregacyjnego, co w połączeniu z realizacją siedmiu cech przekrojowych programu LEADER pozwoliło na inteligentne planowanie działań zmierzających do poprawy życia ludzi z obszaru LGD, z uwzględnieniem ich potrzeb rozwojowych i potencjału. Ostatnim etapem było analiza jednostkowa zgłaszanych kwestii, które poddane analizie pod kątem komplementarności, zostały odrzucone. Zebrane i przeanalizowane w ten sposób dane stanowiły podstawę do przygotowania celów oraz przedsięwzięć.

Poniższa tabela pokazuje zestawienie najważniejszych celów partycypacji i podjętych bądź planowanych działań, które realizowane będą przez LGD na rzecz zachowania oddolnego charakteru funkcjonowania LGD i wdrażania LSR. Cele zostały opracowane na podstawie dotychczasowych doświadczeń LGD we wdrażaniu RLKS oraz potrzeb zgłaszanych podczas działań konsultacyjnych na etapie przygotowania niniejszego dokumentu. Należy podkreślić, że podczas opracowywania dokumentu strategicznego, wszystkie grupy/organizacje/institucje, które wzięły udział organizowanych spotkaniach wyraziły chęć dalszej, bliskiej współpracy przy wdrażaniu LSR. Wśród nich wymienić należy przedstawicieli sektora publicznego: burmistrzów, wójtów, przewodniczących rad gmin, radnych, sołtysów, pracowników urzędu, pracowników gminnych ośrodków kultury, gminnych ośrodków pomocy społecznej, bibliotek; przedstawicieli sektora społecznego: członków organizacji pozarządowych, a w szczególności kół gospodyń wiejskich, ochotniczych straży pożarnych, klubów sportowych, organizacji działających na rzecz rozwoju gminy czy wsi, organizacji artystycznych (orkiestry, zespoły folklorystyczne); przedstawiciele sektora gospodarczego: przedsiębiorcy różnych branż: turystycznej, budowlanej, handlowej, przetwórczej, rzemieślniczej oraz rolnicy.

Tabela 7 Plan partycypacji

Cel partycypacji	Zakres	Działanie	Rozdział LSR/ dokument
Wzmocnienie partnerskiej współpracy członków we wdrażaniu LSR	Konsultowanie propozycji zmian w LSR	Zamieszczenie na stronie LGD formularza do zgłaszania pomysłów/inicjatyw/uwag	Regulamin
		Realizacja corocznych warsztatów refleksyjnych	Plan komunikacji
	Umożliwienie zgłaszania pomysłów/inicjatyw dotyczących realizacji LSR i funkcjonowania LGD	Zamieszczenie na stronie LGD formularza do zgłaszania pomysłów/inicjatyw	Regulamin
		Realizacja corocznych warsztatów refleksyjnych	Plan komunikacji
	Wprowadzenie mechanizmu informowania o wyniku weryfikacji pomysłu/inicjatywy zgłoszonej przez członka LGD z uzasadnieniem tego wyniku	Organizacja spotkań zespołu specjalistycznego ds. zmian w LSR w celu weryfikacji i przygotowania uzasadnienia wyniku weryfikacji pomysłu/inicjatywy. Przekazanie wyniku weryfikacji wraz z uzasadnieniem do wnioskodawcy.	Regulamin
	Zachęcanie do aktywności członków LGD w obrębie partnerstwa z wykorzystaniem zróżnicowanych działań	Realizacja corocznych warsztatów refleksyjnych	Plan komunikacji
		Możliwość zwoływania walnego zebrania członków na wniosek wąskiej grupy członków LGD – 1/5 liczby członków	Statut
		Wymóg kolegialnego sposobu podejmowania decyzji w organach LGD	Regulamin /Statut
		Włączenie reprezentantów wszystkich sektorów do organów Stowarzyszenia	Regulamin /Statut
		Włączenie reprezentantów osób młodych, seniorów oraz przedstawicieli zdefiniowanych grup w niekorzystnej sytuacji do organów Stowarzyszenia	Regulamin /Statut
współpracy pomiędzy mieszkańcami i podmiotami z obszaru	Aktywizacja i motywowanie interesariuszy oraz mieszkańców, w	Wskazanie w LSR celów mających zachęcać i wspierać aktywność osób młodych, seniorów oraz wybranych grup w niekorzystnej sytuacji	LSR rozdz. 6

szczegółności osób młodych, seniorów i pozostałych grup w niekorzystnej sytuacji do zwiększenia zaangażowania we wdrażanie LSR	Premiowanie wyboru projektów uwzględniających działania podejmowane przez i dla osób młodych, seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji	Kryteria wyboru operacji
	Realizacja zróżnicowanych – adekwatnych i efektywnych - form komunikacji skierowanych do różnych grup społecznych, w tym osób młodych, seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji z uwzględnieniem ich specyfiki w zakresie <ul style="list-style-type: none"> a. możliwości udziału w działaniach na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji lub możliwości korzystania z efektów tych działań. b. szerokiego informowania o działalności LGD i efektach wdrażania LSR 	Plan komunikacji
	Wzmacniania partnerstwa międzysektorowego poprzez realizację warsztatów refleksyjnych	Plan komunikacji
	Umożliwienie zróżnicowanych sposobów wdrażania przedsięwzięć LSR w celu zróżnicowania grup odbiorców	LSR rozdz. 6
Zachęcanie do składania wniosków na realizację projektów wykraczających poza fundusze przewidziane w ramach LSR i/lub w partnerstwie z lokalnymi i/lub ponadlokalnymi partnerami (krajowymi spoza obszaru objętego LSR i zagranicznymi)	Premiowanie wyboru projektów realizowanych w partnerstwie z lokalnymi i/lub ponadlokalnymi partnerami (krajowymi i zagranicznymi)	Kryteria wyboru operacji
	Realizacja spotkań z zakresu budowania partnerstw lokalnych i ponadlokalnych (krajowych i zagranicznych)	Plan komunikacji/ LSR rozdz. 6 (projekt własny)
	Udział w organizacjach sieciowych LGD na poziomie wojewódzkim/krajowym/międzynarodowym w celu poszukiwania partnerów do realizacji projektów partnerskich	Plan komunikacji (rejestr podmiotów z obszaru LGD zainteresowanych realizacją projektów partnerskich/ LSR rozdz. 6 (projekt własny)
	Prowadzenie doradztwa w przedmiotowym zakresie	Plan komunikacji
Konsultowanie	Publikowanie proponowanych zmian w LSR na	Regulamin

	propozycji zmian w LSR	7 dni konsultacji w formie stacjonarnej i/lub internetowej.	
		Zamieszczenie na stronie LGD formularza do zgłaszania pomysłów/inicjatyw/uwag	Regulamin
		Organizacja spotkań zespołu specjalistycznego ds. zmian w LSR	Regulamin
	Umożliwienie zgłaszania pomysłów/inicjatyw dotyczących realizacji LSR i funkcjonowania LGD przez mieszkańców obszaru LGD	Zamieszczenie na stronie LGD formularza do zgłaszania pomysłów/inicjatyw	Regulamin
		Realizacja corocznych warsztatów refleksyjnych	Plan komunikacji
Wprowadzenie mechanizmu informowania o wyniku weryfikacji pomysłu/inicjatywy zgłoszonej przez mieszkańców obszaru LGD z uzasadnieniem tego wyniku	Realizacja corocznych warsztatów refleksyjnych	Plan komunikacji	
Animowanie społeczności do wdrażania i generowania innowacji	Premiowanie wyboru projektów innowacyjnych	Kryteria wyboru operacji	
	Prowadzenie doradztwa w przedmiotowym zakresie	Plan komunikacji	
Budowanie silnej marki LGD	Monitorowanie i ewaluacja efektów działań partycypacyjnych i skuteczności komunikacji	Bieżące monitorowanie i cykliczna ewaluacja efektów działań partycypacyjnych i skuteczności komunikacji	Procedura monitoringu i ewaluacji / LSR rozdz. 10
	Wzmacnianie wiarygodności i zaufania wśród członków LGD oraz interesariuszy	Wprowadzenie zapisów zapewniających transparentność i uczciwość funkcjonowania LGD i wyboru operacji	Regulamin/statut
		Realizacja celów partycypacyjnych nr 1 i 2	LSR rozdz. 3
	Realizacja zróżnicowanych – adekwatnych i efektywnych - form komunikacji skierowanych do różnych grup społecznych, w tym osób młodych, seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji z uwzględnieniem ich specyfiki w	Plan komunikacji	

		zakresie	
		a. możliwości udziału w działaniach na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji lub możliwości korzystania z efektów tych działań.	
		b. szerokiego informowania o działalności LGD i efektach wdrażania LSR	

Źródło: Opracowanie własne

Rozdział IV. Analiza potrzeb i potencjału LSR

Wypracowanie obszarów problemowych niniejszej Lokalnej Strategii Rozwoju jest możliwe dzięki analizie potrzeb i potencjału rozwojowego Stowarzyszenia „Wrota Karpat”. To właśnie wnioski z przedstawionych danych będą stanowiły bazę do opracowania celów, które będą wdrażane i realizowane w kolejnym okresie programowania. Przy doborze danych wykorzystano różne źródła dzięki czemu zwiększa się prawdopodobieństwo rzetelnej odpowiedzi na realne potrzeby mieszkańców obszaru Stowarzyszenia. Wykorzystane dane zastane pochodzą ze statystyk publicznych np. Banku Danych Lokalnych, natomiast pozostałe informacje pozyskane zostały w toku prowadzenia badań własnych LGD kierowanych do przedstawicieli sektora społecznego, gospodarczego i publicznego oraz mieszkańców, a także zostało przeprowadzone osobne badanie dla młodzieży. Ponadto zbierane były dane w czasie licznych konsultacji dla w/w sektorów i mieszkańców i to właśnie dane z tych spotkań w znacznej mierze posłużyły do stworzenia analizy SWOT. Dzięki tak szerokiemu zastosowaniu metod partycypacyjnych przedstawione dane rzetelnie odpowiadają na realne potrzeby mieszkańców obszaru Stowarzyszenia „Wrota Karpat”.

1. Omówienie zebranych danych
  - a) Liczba ludności

Na obszarze działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat” w roku 2015 mieszkało 132 956 osób, a w roku 2020, 132 367 osób. Oznacza to, że w analizowanym okresie liczba ludności zmalała o 319 osób, co w perspektywie pięciu lat i dużego obszaru działania LGD nie jest dużym spadkiem. Szczegóły przedstawia poniższa tabela.

Tabela 8 Liczba ludności

Gmina	Liczba ludności	
	2015	2020
Borzęcin (2)	8 397	8 162
Dębno (2)	14 607	14 476
Brzesko (3)	36 295	35 755
Radłów (3)	9 800	9 458
Lipnica Murowana (2)	5 601	5 540
Czchów (3)	9 813	9 867
Gnojnik (2)	7 889	8 147
Iwkowa (2)	6 320	6 547
Gródek nad Dunajcem (2)	9 216	8 994
Korzenna (2)	14 242	14 344
Łososina Dolna (2)	10 776	11 077
Suma	132 956	132 367

Źródło: Bank Danych Lokalnych

b) Wskaźnik G

Zmiana liczby mieszkańców wpływa na wysokość obliczanego wskaźnika G dla gmin, który jest ważnym wskaźnikiem zdolności dochodowej i stanowi podstawę do wyliczania rocznych kwot części wyrównawczej subwencji ogólnej i wpłat. W analizowanych latach 2015-2020 wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD Stowarzyszenie „Wrota Karpat” kształtowały się w roku 2015 na poziomie od 557,98 w gminie Korzenna do 1264,51 w gminie Brzesko, a w roku 2020 na poziomie od 787,46 w gminie Lipnica Murowana do 1665,15 w gminie Brzesko. Generalnie wskaźniki G miały we wszystkich gminach obszaru analizowanej LGD tendencję wzrostową.

Tabela 9 Wskaźnik G

Gminy	Wskaźnik G	
	2015	2020
Czchów	794,19	1046,60
Gnojnik	796,03	1001,32
Gródek nad Dunajcem	916,89	1321,72
Iwkowa	673,50	973,47
Korzenna	557,98	1031,95
Lipnica Murowana	576,33	787,46
Łososina Dolna	902,34	1225,25
Borzęcin	1105,47	1206,60
Brzesko	1264,51	1665,15
Dębno	686,45	1019,00
Radłów	839,16	1199,73

Źródło: <https://www.gov.pl/web/finanse/>

c) Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym

Na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych można zauważyć, że w okresie omawianych pięciu lat liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym wzrosła kolejno o 159 i 2 765 osób. Odmiennie przedstawia się sytuacja osób w wieku produkcyjnym, których liczba w tym samym okresie zmalała o 3 513 osób. Szczegóły wzrostu i spadku liczby mieszkańców w podziale na grupy wiekowe i gminy obrazuje poniższa tabela.

Tabela 10 Liczba ludności w kategoriach wiekowych

Gmina	w wieku przedprodukcyjnym		w wieku produkcyjnym		w wieku poprodukcyjnym	
	Ogółem		Ogółem		Ogółem	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Borzęcin (2)	1 547	1 494	5 421	5 071	1 429	1 597
Brzesko (3)	6 868	6 839	23 067	21 647	6 360	7 269
Dębno (2)	2 946	3 000	9 328	8 833	2 333	2 643
Radłów (3)	1 750	1 674	6 371	5 907	1 679	1 877
Lipnica Murowana (2)	1 226	1 272	3 549	3 370	826	898
Czchów (3)	2 188	2 262	6 077	5 856	1 548	1 749
Gnojnik (2)	1 845	1 898	4 853	4 848	1 191	1 401
Iwkowa (2)	1 499	1 568	3 796	3 855	1 025	1 124
Gródek nad Dunajcem (2)	2 207	2 057	5 625	5 451	1 384	1 486
Korzenna (2)	3 417	3 476	8 912	8 693	1 913	2 175
Łososina Dolna (2)	2 688	2 800	6 568	6 523	1 520	1 754
Suma	28 181	28 340	83 567	80 054	21 208	23 973

Źródło: Bank Danych Lokalnych

d) Migracje

Zgodnie z danymi pozyskanymi z Banku Danych Lokalnych należy zauważyć, że liczba zameldowań w okresie analizowanych czterech lat spadła o 80, a liczba wymeldowań wzrosła o 20.

Przedstawione dane obejmują okres czterech lat (od roku 2016, do roku 2020), ponieważ w BDL brakuje danych z roku 2015.

Tabela 11 Liczba zameldowań i wymeldowań

Gmina	Zameldowania ogółem		Wymeldowania ogółem	
	2016	2020	2016	2020
Borzęcin (2)	67	68	75	69
Dębno (2)	127	129	118	121
Brzesko (3)	294	272	302	279
Radłów (3)	56	79	77	89
Lipnica Murowana (2)	43	36	46	50
Czchów (3)	100	81	92	101
Gnojnik (2)	72	52	55	52
Iwkowa (2)	41	31	65	39
Gródek nad Dunajcem (2)	55	47	78	80
Korzenna (2)	96	86	64	113
Łososina Dolna (2)	76	66	74	73
Suma	1027	947	1046	1066

Źródło: Bank Danych Lokalnych

e) Podmioty gospodarki w rejestrze REGON

Na obszarze działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat” zaobserwować można rosnącą liczbę podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON. Łączna liczba podmiotów zatrudniających do dziewięciu osób w analizowanych pięciu latach wzrosła o 2 438 podmiotów. Gorzej prezentuje się liczba podmiotów zatrudniających od 10 do 49 osób, której liczba w okresie omawianych pięciu latach spadła o 11. Szczegóły wzrostu i spadku liczby podmiotów gospodarczych w poszczególnych gminach prezentuje poniższa tabela.

Tabela 12 Liczba podmiotów w rejestrze REGON wg wielkości podmiotów

Gmina	0 – 9		10 – 49	
	2015	2020	2015	2020
	[-]	[-]	[-]	[-]
Borzęcin (2)	433	562	17	17
Dębno (2)	864	1 138	32	31
Brzesko (3)	2 829	3 548	110	109
Radłów (3)	505	622	29	27
Lipnica Murowana (2)	337	435	13	12
Czchów (3)	697	831	26	23
Gnojnik (2)	435	571	21	17
Iwkowa (2)	495	680	14	12
Gródek nad Dunajcem (2)	472	656	19	23
Korzenna (2)	749	1 027	28	27
Łososina Dolna (2)	663	847	36	36
Suma	8 479	10 917	345	334

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Na terenie działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat” zauważyć należy nie tylko rosnącą liczbę podmiotów gospodarczych, ale również ich różnorodność. Największa liczba podmiotów gospodarczych występujących na terenie działania Stowarzyszenia Wrota Karpat działa w sekcji F – Budownictwo (3 456 podmiotów) i sekcji G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (1 978 podmiotów). Wśród sekcji odznaczających się wysoką liczbą podmiotów należy wskazać także sekcję C – przetwórstwo przemysłowe (1 054 podmioty), sekcję S i T – pozostała działalność usługowa; gospodarstwa zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, sekcję H – transport i gospodarka magazynowa (680 podmiotów) oraz sekcję M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (675 podmiotów).

Na obszarze działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat” w obszarze ekonomii społecznej² figurują dwa podmioty. Pierwszy z nich to sp. z o.o. Bez Krowy, która działa na terenie gminy Gródek nad Dunajcem, a działają w zakresie gastronomii, edukacji i kultury, rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa. Swoje działania kierunkują głównie w stronę edukacji ekologicznej oraz zdrowego i ekologicznego żywienia w postaci cateringów i tworzenia jadłospisów. Drugi podmiot to Stowarzyszenie Regiony Nowych Szans „VESNA”, które działa na terenie gminy Gnojnik. Zajmują się między innymi wspieraniem rozwoju gospodarczego regionu, promowaniem lokalnych atrakcji turystycznych i walorów krajobrazowych oraz działalnością na rzecz osób z niepełnosprawnością.

f) Rolnictwo

Rolnictwo na analizowanym obszarze charakteryzuje się dużą liczbą małych, rodzinnych gospodarstw rolnych których powierzchnia nie przekracza 5 ha. Liczba takich gospodarstw wynosi 7 397 i stanowi 85,13% wszystkich gospodarstw wolnych znajdujących się na obszarze działania LGD. Szczegółowe dane zawierające wielkość i liczbę gospodarstw rolnych w podziale na poszczególne gminy Stowarzyszenia obrazuje poniższa tabela.

Tabela 13 Liczba gospodarstw rolnych

Gmina	Gospodarstwa rolne ogółem					
	Ogółem	do 1 ha włącznie	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 - 15 ha	15 ha i więcej
Borzęcin (2)	540	15	384	80	25	36
Dębno (2)	1 059	34	941	66	7	11
Brzesko (3)	673	46	530	36	7	24
Radłów (3)	489	7	355	57	18	52
Lipnica Murowana (2)	549	4	453	74	11	7
Czchów (3)	738	22	639	55	11	11
Gnojnik (2)	649	14	572	46	5	12
Iwkowa (2)	761	10	691	53	3	4
Gródek nad Dunajcem (2)	755	31	593	105	14	12
Korzenna (2)	1 546	19	1 239	252	22	14
Łososina Dolna (2)	926	20	778	108	9	11
Suma	8 685	222	7 175	932	132	194

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego na analizowanym obszarze w 2020 roku wyniosła 5,19 ha. W analogicznym roku średnia dla województwa wyniosła 5,26 ha, co oznacza, że gospodarstwa na obszarze działania LGD charakteryzują się niższą niż średnia dla województwa wielkością.

² [Baza PS - Departament Ekonomii Społecznej \(ekonomiaspoleczna.gov.pl\)](http://Baza PS - Departament Ekonomii Społecznej (ekonomiaspoleczna.gov.pl))

Tabela 14 Średnia wielkość gospodarstwa rolnego

Nazwa	Gospodarstwa rolne ogółem
	Grunty ogółem [ha]
	2020
MAŁOPOLSKIE	5,26
Lipnica Murowana (2)	6,27
Borzęcin (2)	8,40
Czchów (3)	4,21
Dębno (2)	3,94
Gnojnik (2)	3,60
Iwkowa (2)	4,03
Gródek nad Dunajcem (2)	5,30
Korzenna (2)	4,40
Łososina Dolna (2)	4,63
Brzesko (3)	4,49
Radłów (3)	7,84
Średnia dla LGD	5,19

Źródło: Bank Danych Lokalnych

W strukturze pogłowia zwierząt gospodarskich wyróżnia się hodowla drobiu, zwłaszcza kurzego i hodowla bydła. Na obszarze działania Stowarzyszenia znajdziemy także hodowle świń. Jednym z głównych elementów upraw na obszarze Stowarzyszenia są sady, w których znaleźć można śliwki, jabłka i gruszki. To właśnie śliwki są jednym z najbardziej rozpoznawalnych produktów lokalnym LGD. W strukturze zasiewów największą rolę odgrywają zboża, a szczególnie pszenica, żyto, jęczmień, owies i pszenżyto. Ponadto na obszarze działania LGD znajdują się uprawy kukurydzy, ziemniaków, buraków cukrowych, rzepaku i warzyw gruntowych.

Kolejnym aspektem dotyczącym rolnictwa jest liczba osób w nim zatrudnionych. Łączna liczba pracujących w rolnictwie na analizowanym obszarze w 2020 roku wynosi 19 980. Najwięcej osób zatrudnionych w rolnictwie jest w gminie Korzenna, a najmniej w gminie Radłów.

Tabela 15 Liczba osób pracujących w rolnictwie

Gmina	Gospodarstwa rolne ogółem
	Ogółem
	2020
Borzęcin (2)	1 120
Dębno (2)	2 277
Brzesko (3)	1 345
Radłów (3)	909
Lipnica Murowana (2)	1 327
Czchów (3)	1 584
Gnojnik (2)	1 349
Iwkowa (2)	1 773
Gródek nad Dunajcem (2)	1 966
Korzenna (2)	3 891
Łososina Dolna (2)	2 439
Suma	19 980

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Zdaniem lokalnej społeczności, która wzięła udział w prowadzonych przez LGD działaniach partycypacyjnych, należy na obszarze działania Stowarzyszenia wspierać funkcjonowanie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych, a zwłaszcza zagród edukacyjnych. Zwrócona została uwaga nie tylko na rozwijanie istniejących zagród, ale także na tworzenie nowych, które stanowią ciekawy element turystyki regionu, przy jednoczesnym zachowaniu charakteru wiejskiego obszaru. Ważnym elementem, na który także uwagę zwrócili mieszkańcy jest potrzeba wzmocnienia świadomości obywatelskiej w zakresie zrównoważonego rolnictwa, opartej na zasobach LGD.

g) Rynek pracy

Teren działania LGD w 2020 roku zamieszkiwały 3 152 osoby bezrobotne, co – w porównaniu z rokiem 2015 – oznacza spadek liczby osób bezrobotnych o 2 048 osób. Stopa bezrobocia na obszarze Stowarzyszenia „Wrota Karpat” w 2020 roku wyniosła 3,3% i była niższa od średniej wojewódzkiej o 2% (5,3%) oraz niższa od średniej krajowej o 2,9% (6,2%).

Tabela 16 Liczba bezrobotnych

Gmina	Liczba bezrobotnych	
	2015	2020
Borzęcin (2)	381	216
Dębno (2)	549	308
Brzesko (3)	1 681	916
Radłów (3)	299	266
Lipnica Murowana (2)	156	86
Czechów (3)	351	155
Gnojnik (2)	266	132
Iwkowa (2)	157	83
Gródek nad Dunajcem (2)	349	286
Korzenna (2)	588	420
Łososina Dolna (2)	423	284
Suma	5 200	3 152

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wniósł w gminach obszaru działania Stowarzyszenia w 2020 roku 3,7% i jest o 0,3% niższa od wskaźnika dla województwa. Wyższy za to jest udział bezrobotnych w wieku produkcyjnym wśród kobiet. Na obszarze LGD wyniósł on 4,9% i jest wyższy o 0,3% niż średnia dla kobiet w całym województwie.

Tabela 17 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci

Gmina	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]
MAŁOPOLSKIE	5,7	4,0	5,0	3,5	6,4	4,6
Lipnica Murowana (2)	4,4	2,6	3,5	2,1	5,5	3,1
Borzęcin (2)	7,0	4,3	5,7	3,4	8,6	5,3
Czechów (3)	5,8	2,6	4,9	1,8	6,8	3,6
Dębno (2)	5,9	3,5	4,6	2,7	7,3	4,4
Gnojnik (2)	5,5	2,7	4,4	1,9	6,7	3,7
Iwkowa (2)	4,1	2,2	3,9	1,6	4,4	2,8
Gródek nad Dunajcem (2)	6,2	5,2	4,4	3,5	8,3	7,3
Korzenna (2)	6,6	4,8	5,2	3,0	8,2	7,0

Łososina Dolna (2)	6,4	4,4	4,5	3,0	8,7	5,9
Brzesko (3)	7,3	4,2	5,9	3,2	8,8	5,4
Radłów (3)	4,7	4,5	3,8	3,5	5,7	5,7
Średnia dla LGD	5,8	3,7	4,6	2,7	7,2	4,9

Źródło: Bank Danych Lokalnych

W roku 2020 najliczniejszą grupę bezrobotnych według wieku stanowiły osoby w wieku od 25 do 34 lat. Było ich 945 osób, co stanowi 29,98% ogółu bezrobotnych. Drugą najliczniejszą grupę bezrobotnych stanowią osoby w wieku od 35 do 44 lat, których jest 684, co wynosi 21,70% wszystkich bezrobotnych. Osoby bezrobotne zamieszkujące obszar działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat” charakteryzują się dużym zróżnicowaniem. Kolejnym aspektem o tym świadczącym jest poziom wykształcenia zarejestrowanych bezrobotnych. W 2020 roku najliczniejszą grupę bezrobotnych pod względem wykształcenia stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (993 osoby, co stanowi 31,50% wszystkich bezrobotnych). Kolejną grupę stanowią osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (861 osób, co stanowi 27,32% ogółu). Innym aspektem opisującym grupę osób bezrobotnych jest staż pracy jaki posiadają bezrobotni zarejestrowani. Najliczniejszą grupę stanowią osoby ze stażem trwającym od 1 do 5 lat pracy (895 osób, co stanowi 28,39% wszystkich osób bezrobotnych). Drugą najliczniejszą w tej kategorii grupą są osoby bezrobotne posiadające staż pracy do 1 roku (600 osób, co stanowi 19,03% ogółu). Warto zwrócić jeszcze uwagę na liczbę osób długotrwale bezrobotnych. Na obszarze działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat” jest ich 782 (bezrobocie dłuższe niż 24 miesiące), co stanowi 24,81% ogółu.

Zdaniem lokalnej społeczności, która wzięła udział w spotkaniach konsultacyjnych należy przedsięwziąć działania mające na celu tworzenie nowych i rozwijanie istniejących, innowacyjnych przedsiębiorstw w zakresie usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej. Wśród konkretnych branż wskazali te z zakresu: produkcji artykułów spożywczych, produkcji wyrobów ze słomy i innych materiałów, produkcji odzieży, produkcji mebli, działalności związanej z zakwaterowaniem i wyżywieniem, działalności wydawniczej i informacyjnej, działalności weterynaryjnej, działalności w zakresie działania organizatorów turystyki, działalności edukacyjnej, działalności związanej z kulturą, sportem i rekreacją, naprawy i konserwacji komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego, przetwórstwa przemysłowego, informacji i komunikacji. Mieszkańcy obszaru działania LGD, wskazali potrzebę wspierania indywidualnych działalności usługowych.

Sezonowość od lat stanowi podstawową cechę tak polskiego, jak i lokalnego rynku pracy i oznacza wzrost bezrobocia w miesiącach rozpoczynających i kończących rok. Miesiące wiosenne i letnie są okresami spadku liczby zarejestrowanych bezrobotnych, co wynika m.in. z rozpoczynania prac sezonowych w budownictwie i rolnictwie, początku sezonu turystycznego a także wzmożonej aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych m.in. poprzez subsydia płacowe. Z kolei na przełomie roku z powodu napływu do bezrobocia osób, którym wygasają wówczas umowy o pracę, liczba bezrobotnych wrasta. Równocześnie w miesiącach kończących rok liczba bezrobotnych wyłączanych z ewidencji zmniejsza się.

Również globalny kryzys spowodowany pandemią COVID-19 ma doniosły wpływ na kariery zawodowe młodych osób przed 25. rokiem życia, co skłoniło Międzynarodową Organizację Pracy (ILO – International Labour Organization) do określenia tej grupy demograficznej, jako „Pokolenie Lockdown”. W swoim najnowszym raporcie organizacja argumentuje, że COVID-19 ma „niszczący i nieproporcjonalny” wpływ na perspektywy zawodowe młodych osób. Pokolenie osób poniżej 25. roku życia jest w obecnej sytuacji narażone na potrójny szok na rynku pracy. Po pierwsze, osobom w tym wieku częściej grozi utrata pracy niż reszcie ludności aktywnej zawodowo. Po drugie, istnieje większe prawdopodobieństwo doznania przez nich zakłóceń w edukacji lub przerwania szkoleń zawodowych. Po trzecie, gorsza koniunktura oznacza, że młodzi napotkają na większe bariery przy wejściu na rynek pracy spowodowane mniejszym popytem ze strony pracodawców. Dodatkowo, młodzi pracownicy znacznie częściej niż inne osoby pracują w najbardziej narażonych segmentach gospodarki. Aż 30 proc. aktywnych zawodowo młodych osób w Polsce pracuje w sektorach bezpośrednio dotkniętych przez restrykcje związane z pandemią. Do tych sektorów zalicza się ważne z punktu widzenia rozwojowego analizowanego obszaru takie branże, jak: hotelową, usługi gastronomiczne, handel detaliczny i hurtowy.

h) Problemy społeczne

Pomoc społeczna

Zgodnie z danymi ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości gmina Korzenna, jako jedyna z obszaru działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat” została zakwalifikowana jako gmina zagrożona trwałą marginalizacją.

Gminy wchodzące w skład Stowarzyszenia „Wrota Karpat” położone są na terenie czterech powiatów. Taka lokalizacja gmin generuje sytuacje, w której na gminy LGD oddziałują aż cztery Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie. W tym jedno z PCPR znajduje się na obszarze działania LGD, mianowicie w gminie Brzesko. Podstawowym celem PCPR jest udzielanie pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym dzieciom, rodzinom, osobom starszym, chorym i niepełnosprawnym, a także zabezpieczenie dzieciom pieczy zastępczej w przypadku niemożności zapewnienia opieki i wychowania przez rodziców. Działaniami jakie wspomniane cele są osiąganymi to między innymi organizacja Punktów Interwencji Kryzysowej, tworzenie konsultacji i poradnictwa psychologicznego, organizacja terapii wspierającej, prowadzenie poradnictwa wychowawczego i prawnego, organizacja warsztatów terapii zajęciowych czy prowadzenie wypożyczalni sprzętu medycznego.

Na terenie każdej z gmin LGD znajduje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Jego celem jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Ponadto wspierają osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka oraz doprowadzenie do życiowego usamodzielnienia oraz integracji ze środowiskiem. Trzecim i ostatnim głównym celem GOPS jest prowadzenie i rozwijanie niezbędnej infrastruktury socjalnej. Pracownicy socjalni podejmując współpracę z rodzinami, diagnozują ich sytuację oraz określają plan pomocy, który umożliwi rodzinie usamodzielnienie się, a tym samym rozwiązanie problemów powodujących eliminację społeczną. Działania podejmowane w tym zakresie są bardzo zróżnicowane i dostosowane do indywidualnych sytuacji osoby i rodziny. Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej udzielają pomocy zgodnie z obowiązującym przepisami prawa. Świadczenia przysługujące rodzinie można podzielić na świadczenie pieniężne i niepieniężne.

Formą świadczenia pieniężnego jaką stosują GOPS w ramach wspierania potrzebujących jest zasiłek celowy, który może być przyznany w celu zaspokojenia potrzeby bytowej w szczególności na pokrycie całości lub części kosztów zakupu żywności, leków, opału, odzieży, drobnych remontów czy napraw. Kolejną formą wsparcia pieniężnego jest zasiłek okresowy, który przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, osobom samotnym, których dochody są niższe od kryterium dochodowego. Ostatnią formą zasiłku pieniężnego jest zasiłek stały który przysługuje pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej lub pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowitej niezdolności do pracy.

Drugą formą wsparcia jaką oferują Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej są świadczenia niepieniężne. W tym przypadku katalog możliwości świadczony przez GOPS znajdujące się na obszarze Stowarzyszenia „Wrota Karpat” jest znacznie większy. Tworzone są między innymi Zespoły Interdyscyplinarne ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Zespoły te dokonują diagnozy problemu przemocy w rodzinie, inicjują działania w stosunku od osób doświadczających przemocy, inicjują interwencje w środowisku dotkniętym przemocą, podejmują działania w środowiskach zagrożonych przemocą, mające na celu przeciwdziałanie temu zjawisku oraz rozpowszechnianiu informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym. Inną formą wsparcia jaką oferują Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej jest pomoc terapeutyczna, psychologiczna i prawna. Organizacja i prowadzenie różnych projektów takich jak np. „Tele-anioł”, którego celem jest zorganizowanie systemu opieki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, który umożliwi niesamodzielnym mieszkańcom jak najdłuższe bezpieczne pozostanie w ich środowisku oraz miejscu zamieszkania. Oprócz projektów organizowane są również różne programy wspierające w różnych dziedzinach takich, jak: gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy. Do tego GOPS wspierają mieszkańców w pozyskiwaniu zniżek wynikających z racji choroby, wieku czy dużej liczby

potomstwa. Mowa tutaj o takich udogodnieniach jak karta seniora, karta dużej rodziny czy gminna karta parkingowa.

W czasie działań partycypacyjnych, lokalna społeczność zwróciła uwagę na potrzebę wzmocnienia opieki i wsparcia dla osób w niekorzystnej sytuacji. Mieszkańcy widzą potrzebę wspierania osób w codziennym funkcjonowaniu, którzy ze względu na swoje niepełnosprawności bądź wiek mają te czynności utrudnione. Kolejnym czynnikiem, na który zwrócono uwagę jest potrzeba wsparcia opiekunów nieformalnych osób z niepełnosprawnościami. W zakresie wspierania osób z niepełnosprawnościami, uczestnicy spotkań konsultacyjnych wskazali także na potrzebę wspierania usług z zakresu domowej opieki długoterminowej, która dla wielu osób z niepełnosprawnościami jest niezbędna, a często nieosiągalna.

Zgodnie z danymi z Banku Danych Lokalnych liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w przeciągu pięciu analizowanych lat spadła o 4 730 osób. Szczegółowe dane dotyczące zmniejszenia się beneficjentów obrazuje poniższa tabela.

Tabela 18 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej

Gminy	Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej (ogółem)	
	2015	2020
Borzęcin (2)	691	292
Dębno (2)	423	301
Brzesko (3)	2 294	1 267
Radłów (3)	767	453
Lipnica Murowana (2)	442	269
Czchów (3)	623	439
Gnojnik (2)	800	553
Iwkowa (2)	716	337
Gródek nad Dunajcem (2)	1 334	806
Korzenna (2)	2 965	1 972
Łososina Dolna (2)	1 060	696
Suma	12 115	7 385

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Ochrona zdrowia i edukacja

Na obszarze działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat” znajduje się 25 aptek dostępnych dla mieszkańców. Pełnione są również dyżury nocne według ustalonego harmonogramu, dzięki czemu mieszkańcy obszaru LGD mają dostęp do leków nie tylko w dni powszednie, ale również w święta i inne dni ustawowo wolne od pracy, a także w godzinach nocnych. Na obszarze Stowarzyszenia znajduje się również pięć punktów aptecznych, które dodatkowo usprawniają sprzedaż niezbędnych dla mieszkańców leków i innych potrzebnych rzeczy. W ramach ochrony zdrowia, na obszarze każdej gminy działa przynajmniej jeden ośrodek POZ świadczący usługi medyczne dla osób potrzebujących. Dodatkowo na terenie gminy Brzesko znajduje się samodzielny, publiczny zespół opieki zdrowotnej, w ramach którego działa oddział anestezjologii, chirurgii urazowo-ortopedycznej i ogólnej, chorób płuc, chorób wewnętrznych, dziecięcy, ginekologiczno-położniczy, noworodkowy, rehabilitacji ogólnoustrojowej, urologiczny oraz SOR. Wśród lekarzy możemy znaleźć specjalistów z zakresu dietetyki, alergologii, endokrynologii, kardiologii, lekarzy specjalizujących się w badaniu na prawo jazdy, lekarzy rodzinnych czy gabinet stomatologiczny. Również na terenie gmin członkowskich znajdują się punkty poboru materiału do badań, pracownie rehabilitacyjne, pracownie USG czy gabinet położnej środowiskowej. Na obszarze działania LGD znajduje się 86 szkół podstawowych, 50 przedszkoli oraz trzy szkoły podstawowe muzyczne.

i) Organizacje społeczne

Zgodnie z danymi z systemu EKRS ministerstwa sprawiedliwości³ na terenie Lokalnej Grupy Działania „Wrota Karpat” znajdują się łącznie 89 oddziałów Ochotniczej Straży Pożarnej, 66 Kół Gospodyń Wiejskich oraz 42 Kluby Sportowe (w tym 7 Stowarzyszeń sportowych). Na obszarze LGD znajdują się stowarzyszenia działające na rzecz wspierania sportu, kultury i rozwoju, pomocy dzieciom i rodzinie, wspierania rozwoju młodzieży, ochrony zabytków i dziedzictwa, rozwoju urologii, rehabilitacji i kinezylogii, stowarzyszenie działające na rzecz dzieci z upośledzeniami umysłowymi, osób z niepełnosprawnością i ich rodzin, rozwoju ginekologii i położnictwa, kobiet z problemami onkologicznymi edukacji i sportu, a także miłośników browaru. Ponadto na wskazanym obszarze znajduje się regionalne centrum rozwoju i integracji europejskiej, towarzystwo wędkarskie, kółko rolnicze, zrzeszenie pszczelarzy, klub abstynenta, stowarzyszenie płetwonurków, stowarzyszenie miłośników muzyki, uniwersytet III wieku, klub hodowców królików rasowych, aeroklub, a także Stowarzyszenie „Muzyka dla Wszystkich” i Stowarzyszenie gospodarstw ekologicznych, tradycyjnych i agroturystycznych.

W toku prowadzonych działań partycypacyjnych mieszkańcy obszaru wskazali na potrzebę wzmocnienia programów edukacyjnych liderów w sferze publicznej i społecznej. Ich zdaniem potrzebne są działania miękkie zwiększające motywację i kompetencję liderów społecznych, by chętniej i w sposób bardziej efektywny animowali mieszkańców do różnego rodzaju aktywności.

Mimo szerokiego wachlarza organizacji pozarządowych, które nie tylko organizują wydarzenia dla poszczególnych grup zamieszkujących obszar Lokalnej Grupy Działania „Wrota Karpat”, a także umożliwiają członkostwo w danej organizacji, nadal oferta spędzania czasu wolnego nie spełnia oczekiwań lokalnej społeczności. To właśnie mieszkańcy, w czasie spotkań konsultacyjnych wskazali na silną potrzebę tworzenia nowych i rozwijania istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży do 18. roku życia. Wspieranie takich placówek nie tylko wspomogłoby proces integracji młodych ludzi, ale również zapewni im warunki do właściwego rozwoju psychofizycznego.

j) Dziedzictwo kulturowe

Obszar działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat” charakteryzuje się bogatym dziedzictwem kulturowym, zarówno materialnym jak i niematerialnym (szerszy opis znajduje się w rozdziale II). Zdaniem lokalnej społeczności, która wzięła udział w prowadzonych przez LGD działaniach partycypacyjnych, należy przedsięwziąć działania zarówno z zakresu zwiększenia dostępu do usług kulturalnych, ale także należy wzmocnić i rozwinąć ofertę kulturalną regionu, a także upowszechnić niematerialne dziedzictwo kulturowe regionu oraz remontować obiekty dziedzictwa kulturowego. Szeroko zakrojone działania związane z aspektem kulturowym, nie tylko pozwolą zadbać o materialne i niematerialne dziedzictwo, ale także wzmocnią poczucie przynależności mieszkańców do regionu, a co za tym idzie zacieśnią się więzi społeczne ludności oparte o wspólną historię ludzi, miejsc i wydarzeń.

W trakcie prowadzonych konsultacji mieszkańcy jednoznacznie wskazywali, że lokalne dziedzictwo jest ważne tak dla podtrzymania lokalnej tożsamości, jak i w rozwoju gospodarczym dzięki ruchowi turystycznemu na obszarze. W związku z tym dziedzictwo zostało uznane jako potencjał rozwojowy, przyciągający turystów oraz wzmacniający kapitał społeczny, dający poczucie przynależności i wspólnotowości.

Aby zamierzone cele zostały osiągnięte należy także przedsięwziąć działania z zakresu kształtowania świadomości lokalnej społeczności z zakresu istoty ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi.

k) Turystyka

Obszar działania Stowarzyszenia LGD „Wrota Karpat” posiada wyjątkowo atrakcyjne położenie geograficzne, walory przyrodnicze oraz bogate i zróżnicowane dziedzictwo kulturowe. Dziedzictwo kulturowe oraz walory przyrodnicze są ściśle powiązane z turystyką. Mimo potencjału turystycznego brakuje infrastruktury i usług turystycznych, które byłyby w stanie odpowiedzieć na zróżnicowane i rosnące potrzeby zarówno przyjezdnych, jak

---

³ [System EKRS \(ms.gov.pl\)](http://ms.gov.pl)

i lokalnych turystów. Mieszkańcy obszaru zwrócili również uwagę, że mimo przeszkód pojawiających się ostatnimi latami (pandemia wirusa COVID) ruch turystyczny wzrasta i potrzebne są nakłady na rozwój turystyki występującej na obszarze Stowarzyszenia.

Mieszkańcy biorący udział w spotkaniach konsultacyjnych wskazali również na potrzebę tworzenia i rozwijania lokalnych szlaków turystycznych, które regularnie przyciągają miłośników turystyki pieszej i rowerowej z całej Polski. By uatrakcyjnić region dla miłośników wycieczek rowerowych należy przedsięwziąć działania zmierzające do wyposażenia wspomnianych szlaków w małą infrastrukturę w postaci na przykład wiat przystankowych.

2. Analiza SWOT

Szeroki wachlarz metod partycypacyjnych w połączeniu z analizą danych zastanych tworzą podstawę do przygotowania matrycy logicznej analizy SWOT Stowarzyszenia „Wrota Karpat”. Jedną z zastosowanych metod partycypacyjnych były spotkania konsultacyjne dla mieszkańców i przedstawicieli trzech sektorów. W czasie spotkań uczestnicy mieli okazję zaprezentować, jakie ich zdaniem występują obszary problematyczne na terenie działania LGD oraz jak je niwelować. Bardzo ważną rolę odegrali w tym miejscu moderatorzy, którzy nie tylko zachęcali uczestników do wypowiedzi, ale również dokonywali wstępnej selekcji zebranego materiału, tak by powstała matryca pomysłów, których realizacji wpisuje się w ramy programów finansujących wdrażanie LSR.

Poniższa tabela zawiera zestawienie zagregowanych na poziomie całego LGD mocnych i słabych stron, a także szans i zagrożeń. Potrzebami rozwojowymi należy nazwać słabe strony oraz oddziałujące na nie zagrożenia, natomiast mocne strony wraz z szansami do ich wykorzystania stanowią potencjał obszaru.

Tabela 19 Tabela SWOT

Potencjał obszaru	Potrzeby rozwojowe
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> Liczne walory przyrodnicze, kulturowe i historyczne Duża liczba różnorodnych zabytków Restauracje podające tradycyjne potrawy Infrastruktura rekreacyjna – kryte pływalnie, kino, kręgielnia, domy wiejskie ludowe, Organizacja imprez kulturowych takich jak turnieje szachowe i brydżowe, morsowanie, święto suszonej śliwki, powitanie lata, nordic walking, rajd rowerowy, święto grzyba, dożynki, jarmark Korzenny, majówka na Bukowcu, rajd nietoperza (rajd rowerowy) Aktywni społecznie seniorzy Rozbudowana przedsiębiorczość opiekuńcza (Dom Dziennego Pobytu dla Seniorów, Warsztaty Terapii Zajęciowej, domy opieki, ośrodki zdrowia, turystyka opiekuńcza) Prężnie działające NGO Bogata oferta kulturalna – Regionalne Centrum Kulturalno-Biblioteczne, amfiteatr w Łysej Górze Małe rozwijające się przedsiębiorstwa Dwa duże przedsiębiorstwa dofinansowujące 	<ul style="list-style-type: none"> Mała liczba restauracji, klubokawiarni itp. – miejsc spędzania czasu wolnego Niewystarczająca infrastruktura społeczna wspierająca budowę relacji np. świetlice Nie wykorzystanie licznych walorów przyrodniczych regionu Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna (poza jedną gminą LGD) Niewystarczająca ilość chodników, miejsc parkingowych, oznaczeń punktów widokowych, ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych Niewystarczająca liczba osób wykwalifikowanych w zakresie pomocy społecznej Atomizacja społeczeństwa – brak integracji międzypokoleniowej Wykluczenie cyfrowe seniorów Brak ryneczku zbytu produktów lokalnych, gdzie lokalni przedsiębiorcy mogliby sprzedawać swoje produkty Niski poziom wsparcia osób w niekorzystnej sytuacji Brak wsparcia usług z zakresu opieki

lokalne szkoły <ul style="list-style-type: none"> • Silne poczucie przynależności do regionu • Duże zasoby wód solankowych na terenie gminy i wód geotermalnych 	długoterminowej <ul style="list-style-type: none"> • Tereny rekreacyjne, w tym place zabaw, wymagają doposażenia bądź renowacji • Niski poziom innowacyjności sektora MŚP • Niewystarczająca ilość środków na renowację zabytków • Zanikający krajobraz wiejski regionu • Mała liczba lokalnych produktów • Słaba promocja lokalnych produktów • Brak wsparcia dla liderów społecznych • Niszczenie lokalnego dziedzictwa kulturowego
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Pozyskiwanie środków z UE • Rozwijanie infrastruktury turystycznej • Rozwój istniejących podmiotów • Wzmocnienie promocji lokalnych produktów – moda na zdrową żywność • Tworzenie i rozwój zagród edukacyjnych • Rozwój przedsiębiorczości • Rozwój NGO 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak możliwości „zatrzymania” turysty – brak stosownej infrastruktury • Nieustanna migracja młodzieży i specjalistów • Utrata znaczenia symbolicznego lokalnego dziedzictwa • Pojawienie się zjawiska wykluczenia społecznego • Rezygnacja z prowadzenia małych gospodarstw rolnych

Źródło: Opracowanie własne

3. Prezentacja wyników analizy SWOT

Czy mocne strony pozwalają na wykorzystanie zdiagnozowanych szans?

- 1) Wśród mocnych stron regionu wskazane zostały prężnie działające NGO, które potrafią pozyskiwać fundusze zewnętrzne, co pozwala na wykorzystanie szansy w postaci pozyskiwania funduszy ze środków europejskich.
- 2) Szansą na rozwój regionu jest rozwijanie infrastruktury turystycznej, co jest możliwe dzięki mocnym stronom regionu w postaci licznych walorów przyrodniczych, kulturowych i historycznych obszaru, dużej liczbie różnorodnych zabytków, a także organizowaniu imprez kulturalnych charakterystycznych dla obszaru działania LGD, takich jak Święto Suszonej Śliwki, Borzęckie Święto Grzyba, Jarmark Korzenny, Majówka na Bukowcu czy rajd nietoperza.
- 3) Mocną stroną regionu, wskazaną przez mieszkańców biorących udział w działaniach partycypacyjnych jest organizowanie licznych lokalnych wydarzeń kulturalnych z wykorzystaniem lokalnych produktów, co w połączeniu z podawaniem przez restauracje tradycyjnych potraw stwarza możliwość do wykorzystania szansy w postaci wzmocnienia promocji lokalnych produktów.

Czy słabe strony ograniczają możliwość wykorzystania zdiagnozowanych szans?

- 4) Wśród słabych stron regionu, społeczność lokalna wskazała, niski poziom innowacyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Ogranicza to wykorzystanie szansy w postaci rozwoju przedsiębiorczości na obszarze działania LGD, ponieważ przedsiębiorstwa bez innowacyjnych rozwiązań nie będą w stanie skutecznie odpowiadać na potrzeby konsumentów.

- 5) Mała różnorodność lokalnych produktów w połączeniu z ich słabą promocją, także brakiem ryneczku zbytu stanowią słabą stroną regionu, która ogranicza szansę w postaci wzmocnienia promocji lokalnych produktów.
- 6) Słabą stroną regionu jest brak wsparcia dla liderów życia społecznego, co ogranicza szansę regionu w postaci rozwijania lokalnych podmiotów, w tym organizacji pozarządowych. Duża część lokalnych liderów to właśnie pracownicy lokalnych podmiotów, takich jak NGO.
- 7) Kolejną słabą stroną obszaru, zdiagnozowaną przez mieszkańców jest zanik charakteru wiejskiego obszaru działania LGD. Ogranicza to szansę w postaci tworzenia i rozwijania pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych.
- 8) Mała liczba restauracji, klubokawiarni itp., a także nie wykorzystywanie licznych walorów przyrodniczych regionu w połączeniu z brakiem chodników, miejsc parkingowych, oznaczeń punktów widokowych, brakiem ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych ograniczają możliwość wykorzystania szansy w postaci rozwijania infrastruktury turystycznej. Duża liczba słabych stron skutecznie odstrasza przyjezdnych turystów, a skoro ich nie ma, nie ma sensu tworzyć dla nich infrastruktury.

Czy mocne strony pozwalają zniwelować zdiagnozowane zagrożenia?

- 9) Mocną stroną regionu jest organizowanie licznych różnorodnych imprez kulturalnych z wykorzystaniem lokalnych produktów co w połączeniu z licznymi walorami przyrodniczymi, kulturowymi i historycznymi ma szansę zniwelować zagrożenie w postaci braku możliwości „zatrzymania” turysty.
- 10) Jednym ze zdiagnozowanych zagrożeń występujących na obszarze działania LGD jest utrata znaczenia symbolicznego lokalnego dziedzictwa, co może być niwelowane przez mocną szansę w postaci prężnie działających NGO, które potrafią pozyskiwać środki zewnętrzne na, na przykład renowację lokalnego dziedzictwa.
- 11) Na obszarze działania LGD znajdują się dwa duże przedsiębiorstwa oraz wiele małych rozwijających się przedsiębiorstw, co lokalna społeczność wskazała jako mocną stroną regionu. Niweluje to zdiagnozowane zagrożenie w postaci migracji ludzi młodych i specjalistów, którzy nie muszą emigrować by znaleźć zatrudnienie.

Czy słabe strony potęgują ryzyka związane ze zdiagnozowanymi zagrożeniami?

- 12) Słabą stroną regionu jest mała liczba restauracji i innych miejsc spędzania czasu wolnego, co w połączeniu ze słabo rozwiniętą infrastrukturą turystyczną potęguje ryzyko w postaci braku możliwości „zatrzymania” turysty.
- 13) Wśród słabych stron regionu mieszkańcy wskazali również niszczenie lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz brak środków na ich renowację, co potęguje zagrożenie w postaci utraty znaczenia symbolicznego lokalnego dziedzictwa.
- 14) Wykluczenie cyfrowe seniorów to zdiagnozowana słaba strona regionu, która potęguje zagrożenie w postaci możliwości wystąpienia zjawiska wykluczenia społecznego.
- 15) Kolejną słabą stroną regionu jest brak działań wspierających osoby biernie zawodowo i zagrożone wykluczeniem społecznym, co potęguje ryzyko, że wskazane grupy zostaną wykluczone społecznie.
- 16) Atomizacja społeczeństwa – brak integracji międzypokoleniowej oraz brak infrastruktury społecznej wspierającej budowę relacji wśród osób młodych to kolejne słabe strony regionu, co potęguje zagrożenie w postaci pojawienia się zjawiska wykluczenia społecznego.
- 17) Brak wykwalifikowanej kadry w zakresie pomocy społecznej to słaba strona regionu, która potęguje zagrożenie w postaci wystąpienia zjawiska wykluczenia społecznego, ponieważ mimo rozbudowanej przedsiębiorczości opiekuńczej brakuje wykwalifikowanego personelu.
- 18) Słabą stroną regionu jest zanikający charakter wiejskich lokalnych gospodarstw rolnych co potęguje zagrożenie w postaci rezygnacji z prowadzenia małych gospodarstw rolnych z funkcjami pozarolniczymi.
- 19) Niski poziom wsparcia osób w niekorzystnej sytuacji to słaba strona regionu, która potęguje zagrożenie w postaci możliwości wystąpienia zjawiska wykluczenia społecznego.

20) Brak wsparcia usług z zakresu opieki długoterminowej to kolejna słaba strona regionu w zakresie problemów społecznych, która potęguje zagrożenie w postaci możliwości wystąpienia zjawiska wykluczenia społecznego, ale także.

4. Wnioski z analizy SWOT

Obszary tematyczne

Działania LGD powinny skupić się w trzech obszarach tematycznych:

1. Zrównoważony rozwój.
2. Wzrost atrakcyjności obszaru i jakości oferty turystycznej.
3. Wzmocnienie kapitału społecznego i kulturowego obszaru działania LGD.

Zakresy wsparcia

W ramach wyszczególnionych obszarów tematycznych można wyróżnić następujące szczegółowe zakresy wsparcia PS WPR w ramach których realizowane będzie wsparcie w ramach wdrażania LSR:

1. Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez:
  - a. podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne,
  - b. rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej.
2. Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwoju zagród edukacyjnych.
3. Poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych oraz operacji w zakresach wymienionych punktach 1 – 2.
4. Przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi.
5. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej.
6. Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości, a także wzmocnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych.
7. Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji.
8. Ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi.

Grupy docelowe istotne z punktu widzenia wdrażania LSR

Zidentyfikowano grupy docelowe istotne z punktu widzenia wdrażania LSR, w tym jedną grupę osób w niekorzystnej sytuacji:

- 1) Pierwszą zdefiniowaną grupę odbiorców działań podejmowanych w toku realizacji LSR są wszyscy mieszkańcy obszaru działania Stowarzyszenia. Wyznaczone cele przyczynić się mają do podniesienia poziomu życia mieszkańców wszystkich gmin członkowskich, stąd to właśnie oni tworzą pierwszą grupę docelową. To mieszkańcy obszaru brali udział w działaniach partycypacyjnych, na których wskazali jakie są potrzeby rozwojowe i potencjał obszaru więc kierowanie działań do tak ogólnie zdefiniowanej grupy odpowiada na zdiagnozowany stan. Podniesienie poziomu życia mieszkańców będzie możliwe, dzięki szeregowi działań jakie LGD zrealizuje w całym okresie programowania. Analiza SWOT wykazała, że grupa ta wymaga wsparcia ze względu na liczne zdiagnozowane problemy infrastrukturalne, społeczne, z dostępem do usług czy związanych z przemianami społecznymi. Szczególnie istotne będzie tu zatem uwzględnienie dzieci i młodzieży oraz ich rodziców i opiekunów prawnych, osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz ich opiekunów, a także rolników i ich rodziny. Ważnym elementem wskazania wszystkich mieszkańców obszaru jako grupy istotnej z punktu widzenia wdrażania LSR, jest to, że efekty wdrażania LSR na obszarze będą przynosić korzyść wszystkim mieszkańcom.

- 2) Kolejną grupę docelową stanowią lokalni przedsiębiorcy oraz osoby fizyczne, które chcą założyć działalność gospodarczą. Działania związane z rozwojem istniejących i zakładaniem nowych przedsiębiorstw są kluczowe w aspekcie rozwoju lokalnego rynku pracy. Analiza SWOT wykazała, że grupa ta wymaga wsparcia ze względu na potrzebę tworzenia nowych innowacyjnych i proekologicznych przedsiębiorstw, które nie tylko wpłyną pozytywnie na rynek pracy obszaru działania LGD, ale staną się firmami przyszłościowymi wykorzystującymi innowacyjne i ekologiczne rozwiązania. Podobnie sytuacja ma się w rozwoju już istniejących firm, która będą dofinansowane by stać się bardziej innowacyjnymi i ekologicznymi dzięki czemu lepiej sprostają wymaganiom i standardom klientów. Wspieranie zarówno przedsiębiorców jak i potencjalnych przedsiębiorców w podejmowaniu działań innowacyjnych i proekologicznych umożliwi im wyróżnianie się na rynku zarówno lokalnym jak i ponadlokalnym.
- 3) Lokalne organizacje pozarządowe są ważnymi podmiotami jako potencjalni odbiorcy podejmowanych działań, ale również jako bezpośredni beneficjenci, którzy podejmując działania będą nie tylko budować swój kapitał, ale także i doświadczenie poprzez oddziaływanie na społeczność lokalną. Działania kierowane do NGO ukierunkowane są nie tylko na wzmacnianie ich samych, ale także na wykorzystywaniu ich doświadczenia w zakresie wzmacniania społeczeństwa obywatelskiego jak i aktywizacji i integracji społecznej oraz krzewienia, podtrzymywania i rozwoju bogatego dziedzictwa kulturowego obszaru działania LGD. Analiza SWOT wykazała, że lokalne NGO są bardzo dobrze rozwinięte i posiadają duży potencjał, który odpowiednio wykorzystany może bezpośrednio oddziaływać na rosnący poziom życia lokalnej społeczności. By wzmocnić ich działalność, NGO potrzebują wsparcia w zakresie dalszego rozwijania swoich kompetencji, ograniczenia infrastrukturalnego oraz wsparcia przy organizacji przedsięwzięć.
- 4) Analiza SWOT wykazała potrzebę podejmowanie działań, których bezpośrednimi odbiorcami, poza lokalnymi mieszkańcami, są przyjezdni turyści i to właśnie oni stanowią kolejną grupę docelową. Pojawienie się większej liczby turystów stwarza możliwość do napędzenia lokalnej gospodarki, a co za tym idzie, podniesienia jakości życia lokalnej społeczności.
- 5) Obszar działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat” charakteryzuje duża liczba osób po 60. roku życia. Duża liczba osób starszych stwarza silną potrzebę do odpowiadania na potrzeby tej szczególnej grupy odbiorców. Analiza SWOT wykazała, że seniorzy to grupa, która wymaga wsparcia w poprawie dostępności do infrastruktury publicznej, infrastruktury z zakresu spędzania czasu wolnego jak i w zakresie szeroko rozumianych kompetencji cywilizacyjnych. Takie działania są niezbędne, aby niwelować możliwość wystąpienia zjawiska wykluczenia społecznego oraz popularnego zjawiska ageizmu.
- 6) Kolejną grupę docelową stanowią osoby młode, do 25 roku życia. Analiza SWOT wykazała, że należy przedsięwziąć działania zmierzające do podnoszenia kompetencji młodzieży oraz do poprawy oferty edukacyjnej i rekreacyjnej. Podejmowanie takich działań jest niezbędne w celu niwelowania negatywnego trendu migracyjnego osób młodych do większych ośrodków aglomeracyjnych.
- 7) Osoby z niepełnosprawnościami to grupa osób w niekorzystnej sytuacji, dla której dedykowane są działania w ramach programu EFS+. Analiza SWOT wskazała, że osoby z niepełnosprawnościami stanowią grupę szczególnie narażoną na wykluczenie ze społeczeństwa. Osoby z niepełnosprawnościami napotykać wiele barier w życiu codziennym, między innymi w obszarze kompetencji miękkich. W związku z tym osoby z niepełnosprawnością zostały zdefiniowane jako szczególna grupa docelowa, która potrzebuje wsparcia w szeroko zdefiniowanym podnoszeniu kompetencji i umiejętności, które umożliwią tym osobom aktywne włączenie się w życie społeczne.
- 8) Jednostki samorządu terytorialnego posiadają zasoby i możliwości do realizacji wielu zadań tak z dziedziny kultury, jak i dziedzictwa, rekreacji, spędzania czasu wolnego i pomocy społecznej. Analiza SWOT wykazała wiele potencjałów i potrzeb rozwojowych, na realizację których JST oraz podległe im jednostki nie posiadają niezbędnych środków. Z drugiej strony, grupa ta może odegrać ważną rolę w rozwoju atrakcyjności turystycznej regionu poprzez inwestycje w podległe im obiekty.

Wsparcie lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw

Lokalna Grupa Działania wspiera zarówno lokalne, jak i ponadlokalne inicjatywy, szczególnie uwzględniając wdrażanie pozostałych instrumentów terytorialnych w zakresie EFS+ oraz EFRR na obszarze działania LGD. Wsparcie realizowane jest w szczególności poprzez:

1. Prowadzone biuro w którym pracownicy na bieżąco udzielają informacji o możliwości podejmowania inicjatyw
2. Prowadzenie doradztwa przez cały okres wdrażania LSR, a w szczególności w okresach ogłaszania naborów wniosków
3. Prowadzenie szerokich działań partycypacyjnych ukierunkowanych na włączenie mieszkańców obszaru, a także podmiotów działających na obszarze działania LGD
4. Prowadzenie zróżnicowanych działań komunikacyjnych ukierunkowanych na informowanie i zaangażowanie mieszkańców i podmiotów z obszaru działania LGD o możliwości podjęcia inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych
5. Prowadzenie dedykowanych działań partycypacyjnych i komunikacyjnych dla osób z grupy w niekorzystnej sytuacji
6. Współpracę z licznymi podmiotami sektora społecznego, gospodarczego i publicznego w zakresie informacyjnym i doradczym dotyczącym podejmowania i realizacji inicjatyw.

Rozdział V. Spójność komplementarność i synergia

Zgodność i komplementarność LSR z innymi dokumentami planistycznymi i strategiami

Zintegrowane podejście jest podstawą do działań od samego początku przygotowywania niniejszej Lokalnej Strategii Rozwoju. Stanowi to warunek efektywnego wdrażania dokumentu strategicznego, pozwalający na zachowanie spójności zaplanowanych operacji. Podejście, które zastosowano w LSR, integruje wszystkie elementy życia lokalnej społeczności. Opracowane cele i przedsięwzięcia wynikają z diagnozy obszaru, analizy SWOT i przeprowadzonych konsultacji społecznych z wykorzystaniem metod partycypacyjnych. Rezultatem rzetelnej i szczegółowej analizy jest fakt, iż cele i przedsięwzięcia są ze sobą ściśle powiązane, komplementarne oraz odpowiadają na potrzeby lokalnej społeczności. Pozwalają one na wykorzystanie potencjału obszaru oraz jego zasobów.

Lokalną Strategię Rozwoju LGD „Wrota Karpat” zaplanowano jako dokument, który ma być spójny z innymi dokumentami planistycznymi oraz strategiami określającymi kierunki rozwoju obszaru LGD. W konsekwencji LSR posiada podobne cele jak inne strategie. Należy jednak podkreślić, że oferowane wsparcie dla beneficjentów jest odmienne od pozostałych instrumentów. W przypadku strategii ogólnokrajowych i regionalnych można mówić o tym, że LSR dokonuje przeniesienia działań na niższy poziom, czyli realizację przedsięwzięć w mniejszej skali, lecz równocześnie będących bardziej bezpośrednią odpowiedzią na zgłaszane potrzeby. W przypadku strategii gminnych należy natomiast mówić o działaniach podejmowanych na poziomie wyższym i uwzględnianiu wspólnego kapitału rozwojowego gmin wchodzących w skład LGD.

Zintegrowanie Lokalnej Strategii Rozwoju należy też rozpatrywać biorąc pod uwagę płaszczyznę zgodności LSR z celami określonymi w realizowanych programach. Przedsięwzięcia zaplanowane w LSR wspierana będą przede wszystkim przez Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). W tym aspekcie należy zauważyć, że Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej w latach 2023-2027 opiera się na 10 celach. W ramach LSR zaplanowane przedsięwzięcia wspierają realizację prawie każdego spośród tych celów. Obrazuje to poniższa tabela.

Tabela 20 Cele WPR 2023 – 2027 a przedsięwzięcia w LSR

Cele WPR 2023-2027	Przedsięwzięcia w ramach LSR sprzyjające osiągnięciu celów WPR
Zapewnienie rolnikom godziwych dochodów	P.2.1 Tworzenie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych P.2.2 Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych
Zwiększenie konkurencyjności	P.1.1 Tworzenie przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej P.1.2 Rozwój przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej
Poprawa pozycji rolników w łańcuchu żywnościowym	P.2.1 Tworzenie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych P.2.2 Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych P.3.2 Wzmocnienie świadomości obywatelskiej w zakresie zrównoważonego rolnictwa
Przeciwdziałanie zmianie klimatu	<i>Brak powiązań</i>
Dbanie o środowisko	P.3.3 Kształtowanie świadomości obywatelskiej dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi
Zachowanie krajobrazów i różnorodności biologicznej	P.3.3 Kształtowanie świadomości obywatelskiej dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi
Wsparcie wymiany pokoleń	P.1.5 Tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży P.1.6 Rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży P.1.7 Opieka i wsparcie osób ze szczególnym uwzględnieniem osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. P.3.4 Zwiększenie dostępu do usług kulturalnych
Dynamiczny rozwój obszarów wiejskich	P.1.3 Poprawa dostępu do usług dla społeczności lokalnej P.1.4 Opracowanie koncepcji Smart Villages P.2.3 Tworzenie produktów turystycznych poprzez wsparcie infrastruktury P.3.5 Wzmocnienie i rozwój oferty kulturalnej, w tym upowszechnienie dziedzictwa kulturowego niematerialnego jako wkład w zachowanie tradycji lub wyposażenie w nowe technologie
Ochrona jakości żywności i zdrowia	P.1.7 Opieka i wsparcie osób ze szczególnym uwzględnieniem osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. P.3.2 Wzmocnienie świadomości obywatelskiej w zakresie zrównoważonego rolnictwa
Promowanie transferu wiedzy i innowacyjności	P.1.1 Tworzenie przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej P.1.2 Rozwój przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej P.2.1 Tworzenie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych P.2.2 Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych P.3.1 Wzmocnienie programów edukacyjnych liderów w sferze publicznej i społecznej

	P.3.3 Kształtowanie świadomości obywatelskiej dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi P.3.6 Odnowienie, zagospodarowanie obiektów dziedzictwa kulturowego
--	---

Źródło: Opracowanie własne

Cele Wspólnej Polityki Rolnej będą osiągnięte poprzez realizowanie Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027. Lokalna Strategia Rozwoju przygotowana została w ramach interwencji I.13.1. – LEADER/Rozwój Kierowany przez Społeczność (RLKS). Stanowi ona odpowiedź na szereg istotnych potrzeb obszarów wiejskich, do których zaliczyć trzeba:

1. dywersyfikację dochodów gospodarstw rolnych,
2. włączenie osób z grup w niekorzystnej sytuacji
3. stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzację i wykorzystanie potencjału endogennego,
4. zaangażowanie młodych w życie lokalne,
5. rozwój wiedzy i umiejętności,
6. poprawę dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej,
7. poprawę dostępu do usług komercyjnych,
8. rozwój form współpracy na obszarach wiejskich,
9. rozwój przedsiębiorczości.

Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Wrota Karpat” wspierana jest także przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejski Fundusz Społeczny PLUS (EFS+). W tym aspekcie należy zwrócić uwagę na Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r., w którym wskazane zostały wspierane cele polityki w ramach EFRR, EFS+, Funduszu Spójności i EFMRA. Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Wrota Karpat” przewiduje działania, które wpisują się w te zamierzenia. Poniższa tabela przedstawia powiązania między celami wskazanymi w rozporządzeniu 2021/1060 i przedsięwzięciami zaplanowanymi w Lokalnej Strategii Rozwoju.

Tabela 21 Cele polityki w ramach EFRR, EFS+, Fundusz Spójności i EFMRA a wybrane przedsięwzięcia w LSR

Cele polityki w ramach EFRR, EFS+, Fundusz Spójności i EFMRA	Wybrane przedsięwzięcia w LSR
a) Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej	P.1.1 Tworzenie przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej P.1.2 Rozwój przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej
b) Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej	P.2.1 Tworzenie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych P.2.2 Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród
c) Lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności	P.1.3 Poprawa dostępu do usług dla społeczności lokalnej

	P.1.4 Opracowanie koncepcji Smart Villages
d) Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych	P.1.5 Tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży P.1.6 Rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży P.1.7 Opieka i wsparcie osób ze szczególnym uwzględnieniem osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. P.3.4 Zwiększenie dostępu do usług kulturalnych
e) Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych.	P.2.3 Tworzenie produktów turystycznych poprzez wsparcie infrastruktury P.3.1 Wzmocnienie programów edukacyjnych liderów w sferze publicznej i społecznej P.3.2 Wzmocnienie świadomości obywatelskiej w zakresie zrównoważonego rolnictwa P.3.3 Kształtowanie świadomości obywatelskiej dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi P.3.5 Wzmocnienie i rozwój oferty kulturalnej, w tym upowszechnienie dziedzictwa kulturowego niematerialnego jako wkład w zachowanie tradycji lub wyposażenie w nowe technologie P.3.6 Odnowienie, zagospodarowanie obiektów dziedzictwa kulturowego

Źródło: Opracowanie własne

Lokalna Strategia Rozwoju „Wrota Karpat” wykazuje też wysoki poziom zgodności ze strategią „Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027”. Z programu regionalnego FEM 2021-2027 pozyskane będą środki w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) na działania związane ze wzmocnieniem potencjału turystycznego i wspierania dziedzictwa kulturowego. Realizowane będą w ten sposób przedsięwzięcia: P.2.3 Tworzenie produktów turystycznych poprzez wsparcie infrastruktury, P.3.5 Wzmocnienie i rozwój oferty kulturalnej, w tym upowszechnienie dziedzictwa kulturowego niematerialnego jako wkład w zachowanie tradycji lub wyposażenie w nowe technologie. P.3.6 Odnowienie, zagospodarowanie obiektów dziedzictwa kulturowego. Przedsięwzięcia te wpisują się w cel szczegółowy FEM 2021-2027 *5ii. wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie*. W ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+) finansowane będą natomiast przedsięwzięcia: P.1.5 Tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, P.1.6 Rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, P.1.7 Opieka i wsparcie osób ze szczególnym uwzględnieniem osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, Wpisują się one w cel szczegółowy FEM 2021-2027: *4k. zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej*.

O zgodności Lokalnej Strategii Rozwoju z FEM 2021-2027 świadczy także fakt, że zaplanowane w jej ramach przedsięwzięcia przyczynią się do osiągnięcia wskaźnika rezultatu zawartego w drugim dokumencie. Wymienić tu można: WLWK-PLKLCR02- liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej; WLWK-PLKLCR03 - liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług; WLWK-RCR077 - liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem.

Cele przewidziane do realizacji w LSR są również spójne i komplementarne z celami strategicznymi zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego „Małopolska 2030”. Wizja strategii wojewódzkiej głosi: *Małopolska regionem równych szans i wszechstronnego rozwoju Małopolan, nowoczesnej gospodarki, odpowiedzialnie podchodzącym do zasobów środowiska naturalnego, silnym aktywnością swych mieszkańców, czerpiącym z dziedzictwa przeszłości, zachowującym swoją tożsamość i aktywnie działającym na rzecz integracji europejskiej*. O spójności można mówić w przypadku wszystkich celów strategii „Małopolska 2030”, w tym dotyczących zapewnienia najlepszej jakości życia mieszkańców i ich rodzin, zrównoważonego rozwoju gospodarczego z poszanowaniem zasobów środowiska naturalnego, ochrony i racjonalnego korzystania z zasobów środowiska naturalnego, wspierania realizacji polityk rozwoju oraz wykorzystania posiadanego potencjału. Wspólnymi kierunkami działania są między innymi tworzenie i rozwój przedsiębiorstw na obszarach wiejskich, wzmacnianie tożsamości lokalnej, zwiększanie dostępności usług publicznych oraz infrastruktury umożliwiającej rozwój mieszkańców na obszarach wiejskich, ochrona zasobów środowiskowych i kulturowych obszarów wiejskich, ożywianie potencjałów drzemiących w społecznościach lokalnych poprzez inicjatywy kulturalne, aktywizacja społeczna i gospodarcza obszarów wiejskich i małych miast czy wykorzystywanie potencjału turystycznego. Szczegóły dotyczące powiązań zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 22 Cele Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” a przedsięwzięcia w LSR

Cele Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”	Przedsięwzięcia LSR
Cel szczegółowy: Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie	P.1.3, P.1.5, P.1.6, P.1.7, P.3.3, P.3.4, P.3.5, P.3.6,
Cel szczegółowy: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	P.1.1, P.1.2, P.2.1, P. 2.2, P.2.3
Cel szczegółowy: Wysoka jakość środowiska i dążenie do neutralności klimatycznej	P.3.2
Cel szczegółowy: System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowany do wyzwań dekady 2020–2030	P.3.1
Cel szczegółowy: Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjałach	P.1.1, P.1.2, P.1.3, P.2.1, P.2.2, P.2.3, P.3.3, P.3.4, P.3.5

Źródło: Opracowanie własne

Cele wskazane w Lokalnej Strategii Rozwoju „Wrota Karpat” wpisują się także w cele gminnych strategii rozwoju. Dokumenty gminne podkreślają potrzebę reagowania na zmiany zachodzące w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym, a odpowiedzią ma być zintegrowana interwencja publiczna. Wiele ze zgłaszanych w strategiach potrzeb jest spójnych z przedsięwzięciami LSR, w tym dotyczących zapewnienia dobrych warunków życia i dostępności wysokiej jakości usług publicznych, wykorzystania naturalnego środowiska jako potencjału rozwojowego gminy, promocji kreatywności i postaw przedsiębiorczych, wzmocnienia roli i znaczenia instytucji i podmiotów działających na rzecz kultury i dziedzictwa lokalnego, rozwoju turystyki, rozszerzania oferty spędzania wolnego czasu. Poniżej przedstawiono tabelę przybliżającą komplementarność LSR z aktualnymi dokumentami strategicznymi części gmin wchodzących w skład Lokalnej Grupy Działania.

Tabela-23 Powiązanie gminnych dokumentów strategicznych z przedsięwzięciami w LSR

NAZWA DOKUMENTU PLANISTYCZNEGO	CELE DOKUMENTÓW PLANISTYCZNYCH	PRZEDSIĘWZIĘCIA LSR
Strategia Rozwoju Gminy Czchów na lata 2016-2024	CEL STRATEGICZNY I. Warto tu być	P.2.1, P.2.3, P.3.1, P.3.3, P.3.4, P.3.5, P.3.6

	CEL STRATEGICZNY II. Tutaj zostać na stałe	P.1.1, P.1.2, P.1.3, P.1.5, P.1.6, P.1.7, P.2.1, P.2.2
Strategia Rozwoju Gminy Gnojnik na lata 2021-2025	CEL STRATEGICZNY 1. ROZWIJANIE OFERTY CZASU WOLNEGO I KULTURY	P.2.3, P.3.3, P.3.4, P.3.5, P.3.6
	CEL STRATEGICZNY 2. WZMACNIANIE INTEGRACJI I AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ MIESZKAŃCÓW	P.1.3, P.1.7, P.3.1
	CEL STRATEGICZNY 5. KSZTAŁTOWANIE I PREMIOWANIE POSTAW PRZEDSIĘBIORCZYCH WŚRÓD MIESZKAŃCÓW	P.1.1, P.1.2, P.2.1, P.2.2
Strategia Rozwoju Gminy Gródek nad Dunajcem na lata 2021-2030	Cel strategiczny: Zrównoważony i dynamiczny rozwój gminy z wykorzystaniem istniejącego potencjału lokalnej gospodarki, a szczególnie magnesów turystycznych i środowiskowych, czyli kultura i dziedzictwo lokalne, Jezioro Rożnowskie oraz Jezioro Czchowskie i czyste środowisko oraz promocja innowacyjności i konkurencyjności Gminy Gródek nad Dunajcem	P.1.1, P.1.2, P.2.1, P.2.2
	Cel strategiczny: Wzrost dostępności oświaty, opieki medycznej oraz udoskonalenie kształcenia połączonego z budową kapitału ludzkiego i społecznego w celu podnoszenia jakości poziomu życia mieszkańców Gminy Gródek nad Dunajcem	P.1.5, P.1.6, P.1.7
	Cel strategiczny: Budowanie i promowanie przemysłów kreatywnych na terenie Gminy Gródek nad Dunajcem, tworzenie atrakcyjnej oferty dla turystów i inwestorów zewnętrznych w obszarze przemysłów kreatywnych: przemysłów kultury i przemysłów czasu wolnego, z wykorzystaniem posiadanego potencjału cywilizacyjnego, a szczególnie magnesów turystycznych i środowiskowych, czyli kultury i dziedzictwa lokalnego, Jeziora Rożnowskiego i czystego środowiska	P.1.3, P.2.1, P.2.2, P.2.3, P.3.3, P.3.4, P.3.5, P.3.6
	Cel strategiczny: Wspieranie aktywności lokalnej, rozwój organizacji pozarządowych, wspieranie partnerstwa publiczno-prywatnego	P.3.1, P.3.2
Strategia Rozwoju Gminy Korzenna na lata 2013 – 2020	CEL STRATEGICZNY 2. DOSTĘPNOŚĆ DO WYSOKIEJ JAKOŚCI INFRASTRUKTURY I USŁUG SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY	P.1.3, P.1.5, P.1.6, P.1.7, P.3.1, P.3.2, P.3.3, P.3.4, P.3.5, P.3.6
	CEL STRATEGICZNY 3. WSZECHSTRONNE I TRWAŁE WSPIERANIE ROZWOJU GOSPODARCZEGO W OPARCIU O ISTNIEJĄCY POTENCJAŁ ŚRODOWISKA I MIESZKAŃCÓW	P.1.1, P.1.2, P.2.1, P.2.2, P.2.3
Strategia Rozwoju Gminy Lipnica Murowana na lata 2021-2030	CEL STRATEGICZNY I.1. AKTYWNI, ZAANGAŻOWANI MIESZKAŃCY	P.3.1, P.3.2, P.3.3, P.3.4, P.3.5
	CEL STRATEGICZNY I.2 DOBRA JAKOŚĆ ŻYCIA	P.1.3, P.1.7

	CEL STRATEGICZNY II.1 KOMPLEKSOWY PRODUKT GMINY	P.1.1, P.1.2, P.2.1, P.2.2, P.3.6
	CEL STRATEGICZNY II.2 NOWE, PRZYJAZNE DLA ŚRODOWISKA ATRAKCJE TURYSTYCZNE	P.2.3
Strategia Rozwoju Gminy Łososina Dolna 2021-2027	CEL STRATEGICZNY: WYSOKA ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA, REKREACYJNA I KULTURALNA GMINY	P.2.1, P.2.2, P.2.3, P.3.3, P.3.4, P.3.5, P.3.6
	CEL STRATEGICZNY: WYSOKA DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA GMINY DLA KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARCZEJ I SPÓJNOŚCI TERYTORIALNEJ	P.1.1, P.1.2
	CEL STRATEGICZNY: WYSOKA JAKOŚĆ USŁUG PUBLICZNYCH, WYSOKI STANDARD INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	P.1.3, P.1.7
Strategia Rozwoju Społeczno-gospodarczego Gminy Borzęcin na lata 2015-2020. Strategia została przedłużona uchwałą nr XXXIV/286/2022 Rady Gminy Borzęcin	CEL STRATEGICZNY 1. MODERNIZACJA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ NA TERENIE GMINY	P.1.1., P.2.1., P.2.2, P.2.3.,
Strategia Rozwoju Gminy Brzesko na lata 2023-2030	CEL STRATEGICZNY 3. PODNIESIENIE KONKURENCYJNOŚCI I ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ	P.3.2.
Strategia Rozwoju Gminy Dębno na lata 2021-2030	CEL STRATEGICZNY 4. DOBRE WARUNKI DO ŻYCIA W BEZPIECZNEJ I ZADBANEJ GMINIE	P.2.3.
	CEL STRATEGICZNY 5. REWITALIZACJA PRZESTRZENNA, GOSPODARCZA I SPOŁECZNA	P.1.1., P.1.3., P.2.1., P.2.2, P.2.3., P.3.2.
	CEL STRATEGICZNY 6. WYKORZYSTANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO POTENCJAŁU DO ROZWOJU KREATYWNEGO	P.1.1., P.1.2., P.1.3.
Strategia Rozwoju Gminy Radłów na lata 2021-2030	CEL STRATEGICZNY 1. WYSOKA JAKOŚĆ USŁUG PUBLICZNYCH, WZMACNIAJĄCYCH KAPITAŁ LUDZKI I DOPASOWANYCH DO POTRZEB SPOŁECZNYCH	P.1.3, P.1.5, P.1.6, P.1.7, P.3.1, P.3.3, P.3.4, P.3.5, P.3.6
	CEL STRATEGICZNY 3. WYSOKA POZYCJA KONKURENCYJNA GMINY W ZAKRESIE GOSPODARKI, OPARTA NA KLUCZOWYCH POTENCJAŁACH I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW	P.1.1, P.1.2, P.2.1, P.2.2, P.2.3

Źródło: Opracowanie własne

Odniesienie do dokumentów nadrzędnych powiązanych z Lokalną Strategią Rozwoju LGD „Wrota Karpat”, takich jak Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych będzie sukcesywnie odnotowywane w treści LSR po przyjęciu ich przez poszczególne gminy.

Komplementarność i synergia przedsięwzięć w LSR

Lokalna Strategia Rozwoju opracowana przez LGD „Wrota Karpat” posiada, zgodnie ze specyfiką RLKS, zintegrowany charakter. Wszystkie zaplanowane przedsięwzięcia cechuje synergia lub komplementarność. Synergię należy tutaj rozumieć jako współdziałanie różnych czynników, skuteczniejsze niż suma ich oddzielnych działań, a komplementarność to natomiast uzupełnianie się różnych przedsięwzięć.

W Lokalnej Strategii Rozwoju wskazano trzy cele będące odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby obszaru. Pierwszy z nich zawiera kompleksowe rozwiązania dotyczące zrównoważonego rozwoju. Podstawowa uwaga będzie postawiona na wzmacnianie przedsiębiorczości, co opierać się będzie na tworzeniu nowych i rozwijaniu istniejących działalności gospodarczych wspierających poprawę atrakcyjności usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej (P.1.1, P.1.2). Premiowane będą w tym przypadku osoby młode do 25 roku życia, a uwaga zostanie zwrócona też na to, by działania były innowacyjne. W celu pierwszym założono też realizację działań dotyczących poprawy dostępu do usług dla społeczności lokalnej (P.1.3), gdzie zaplanowano m.in. operacje z zakresu usprawnień cyfrowych skierowanych do osób z niepełnosprawnościami. Pobudzeniu aktywności społecznej posłuży również przedsięwzięcie dotyczące opracowania koncepcji Smart Villages (P.1.4), które pozwolą wyznaczyć wspólną wizję rozwoju społeczności lokalnych. W odpowiedzi na zgłaszane w trakcie konsultacji społecznych potrzeby zaplanowano tworzenie nowych i rozwijanie istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży (P.1.5, P.1.6) oraz operacje z zakresu opieki i wsparcia osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. (P.1.7), w tym między innymi poprzez zwiększenie dostępności do specjalistycznych usług czy wspierania opiekunów nieformalnych. Niewątpliwie wszystkie działania w ramach pierwszego celu będą dążyć do poprawy sytuacji osób w niekorzystnej sytuacji, włączając je w działania na rzecz rozwoju i wspierać rozwiązywanie społecznych problemów. Istotnym elementem będzie też powstawanie nowych miejsc pracy. W przedsięwzięcia zaangażowani zostaną różni partnerzy i wykorzystane będą różne sposoby realizacji LSR. Konsekwencją tego będzie wzmacnianie partnerstwa oraz pobudzanie innowacyjności.

Drugi cel w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju dotyczy wzrostu atrakcyjności obszaru i jakości oferty turystycznej. Zaplanowano tutaj trzy przedsięwzięcia, w których podstawą będzie wykorzystanie istniejących zasobów przyrodniczych, kulturowych czy historycznych. Pierwsze dwa przedsięwzięcia będą wsparciem dla rolników i ich rodzin, a polegać będą na tworzeniu i rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych (P.2.1, P.2.2). Realizowane w formie konkursu działanie jest odpowiedzią na problemy ekonomiczne rolników, ale z drugiej strony na problem niewystarczającej oferty turystycznej na obszarze. Trzecie przedsięwzięcie dotyczyć będzie natomiast działań z zakresu tworzenia infrastruktury z branży turystycznej, (P.2.3). Należy podkreślić, że korzyści z przedsięwzięć odniosą nie tylko turyści, ale i mieszkańcy, którzy będą mogli korzystać z nowych miejsc do rekreacji. Przedsięwzięcia wskazane w celach szczegółowych przyczynią się do rozwiązania negatywnych zjawisk zidentyfikowanych na tym obszarze i pomogą wzmocnić posiadane potencjały. Dzięki operacjom poprawi się atrakcyjność obszaru, podniesie jakość usług w obszarze turystyki i spędzania wolnego czasu, ale efektem będzie również włączenie społeczne oraz powstanie nowych miejsc pracy. Należy więc zauważyć, że te dwa przedsięwzięcia idealnie wpisują się także w pierwszy cel i w znaczny sposób mogą przysłużyć się nie tylko turystom, ale też aktywizacji i integracji mieszkańców.

W ramach trzeciego celu zaplanowano przedsięwzięcia dotyczące wzmocnienia kapitału społecznego i kulturowego obszaru objętego LSR. Zaplanowano tutaj działania szkoleniowe polegające na zwiększaniu kompetencji i motywacji lokalnych liderów w sferze publicznej i społecznej (P.3.1), organizowaniu spotkań, warsztatów i szkoleń z zakresu kształtowania świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki i biogospodarki (P.3.2), podnoszeniu świadomości w obrębie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi (P.3.3). W ramach celu zaplanowano też podejmowanie nowych wydarzeń i inicjatyw kulturalnych (P.3.4), wzmocnienie i rozwój oferty kulturalnej, w tym upowszechnianie dziedzictwa kulturowego niematerialnego jako wkład w zachowanie tradycji oraz doposażenie lokalnych organizacji w nowe technologie (P.3.5), odnawianiu i zagospodarowaniu obiektów dziedzictwa kulturowego na obszarze objętym LSR (P.3.6). Przedsięwzięcia te są połączone z operacjami z poprzednich celów i nie tylko mogą wpłynąć na wzrost jakości życia mieszkańców (aktywizacja, integracja, wzrost kapitału

społecznego), ale również przyczynić się do rozwoju turystyki (organizowane wydarzenia i inicjatywy kulturalne, działania z zakresu dziedzictwa kulturowego). W przypadku trzeciego celu również istotną rolę będzie odgrywać postawienie na innowacyjność.

Należy podkreślić, że między zaproponowanymi celami istnieje synergia. Współdziałają one ze sobą na rzecz wykorzystania potencjału rozwojowego obszaru i rozwiązania istotnych problemów. W każdym z nich można przykładowo zaobserwować działania dotyczące promowania włączenia społecznego, wzrostu zatrudnienia i tworzenia nowych miejsc pracy czy dążenie do innowacyjności.

Lokalna Grupa Działania „Wrota Karpat” zapewnia więc zintegrowanie w zakresie celów, przedsięwzięć i operacji. Zaplanowano je w taki sposób, by wpisywały się w specyfikę obszaru, ale też wyznaczały kierunki dalszego rozwoju. Podsumowując wątek komplementarności przedsięwzięć w ramach LSR można stwierdzić, że została ona zapewniona na siedmiu poziomach.

- 1. Zintegrowanie podmiotów z różnych sektorów** - realizacja przedsięwzięć jest związana ze współpracą wszystkich sektorów (społecznego, publicznego i gospodarczego), w tym sieciowaniem podmiotów, koordynowaniem ich działań, tworzeniem wspólnych projektów czy prowadzeniem wspólnej polityki informacyjnej. Dzięki powiązaniom gospodarczym czy społecznym możliwe stanie się zwiększenie korzyści ze wspólnie realizowanych celów. Warto zauważyć, że w przypadku operacji dotyczących tworzenia nowych lub rozwoju istniejących przedsiębiorstw sektor publiczny zajmuje się tworzeniem przyjaznego klimatu dla przedsiębiorców (m.in. poprzez działalność informacyjną, udostępnianie terenów i lokali na komercyjną działalność), sektor społeczny zajmuje się edukowaniem przedsiębiorców, ich sieciowaniem czy wskazywaniem odpowiednich kierunków działania, zaś sektor gospodarczy aktywnie bierze udział w realizowaniu operacji.
- 2. Zintegrowanie zasobów** - Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Wrota Karpat” angażuje różne zasoby, w tym społeczne, kulturowe, historyczne, gospodarcze. Na podstawie zasobów historycznych i kulturowych przygotowane będą działania infrastrukturalne, zaś zasoby społeczne i gospodarcze stanowiąc będą bazę do działań służących rozwojowi przedsiębiorczości czy budowania kapitału społecznego. Należy więc podkreślić, że obszar cechuje obecność wielu zasobów, co stanowi bardzo mocny potencjał i stanowi jednocześnie bardzo ważny czynnik rozwoju wszystkich gmin wchodzących w skład LGD.
- 3. Zintegrowanie funkcji** - Lokalna Strategia Rozwoju łączy w jedno wiele funkcji, w tym społeczne, gospodarcze, kulturowe czy środowiskowe. Wymiary te są ściśle uzależnione od siebie, a istotnego znaczenia nabiera fakt, iż realizowane operacje w ramach jednego wymiaru sprzyjają osiągnięciu celów w innych wymiarach. W tym aspekcie można przykładowo zauważyć, że wyremontowane i wypromowane obiekty dziedzictwa kulturowego i historycznego są w stanie przynieść korzyści ekonomiczne, ale też budować więź mieszkańców z obszarem. Lokalna Grupa Działania „Wrota Karpat” doskonale zdaje sobie sprawę, że reakcją na wielowymiarowość problemów nie mogą być pojedyncze i odizolowane interwencje. Muszą one precyzyjnie odpowiadać na potrzeby w sposób bardziej kompleksowy. Można więc stwierdzić, że wszystkie działania w ramach LSR są zintegrowane i mają na celu wzrost aktywności społecznej i gospodarczej.
- 4. Zintegrowanie aktorów** – w realizację przedsięwzięć zaangażowano zróżnicowanych aktorów. Do grup docelowych należą przedsiębiorcy, rolnicy i ich rodziny, przedstawiciele organizacji samorządowych, jednostki samorządu terytorialnego i jednostki im podległe, osoby z grup w niekorzystnej sytuacji oraz osoby fizyczne (mieszkańcy i turyści). Zróżnicowanie aktorów znajduje przełożenie na szeroki zakres komplementarnych działań, ale także zwiększa szanse na rozwiązywanie faktycznych problemów, zgłaszanych przez zainteresowane osoby.
- 5. Zintegrowanie sposobów realizacji** – Lokalna Strategia Rozwoju będzie realizowana poprzez konkursy, projekty grantowe, operacje w partnerstwie, projekty partnerskie i operacje własne. Zróżnicowanie tych

sposobów da możliwość zaangażowania wszystkich lokalnych aktorów oraz sprawi, iż zakres zaplanowanych działań w ramach przedsięwzięć będzie lepiej dostosowany do potrzeb obszaru LGD. Dodatkowo zróżnicowanie sposobów realizacji zwiększa komplementarność LSR z innymi dokumentami strategicznymi.

6. **Zintegrowanie finansowe** - Opracowana przez LGD „Wrota Karpat” Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność ma charakter wielofunduszowy, co oznacza, że działania współfinansowane będą przez różne EFSI: Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), Europejski Fundusz Społeczny PLUS (EFS+) oraz Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR). Fundusze te połączono ze sobą w ramach LSR, co niewątpliwie sprzyja osiągnięciu efektu synergii.
7. **Zintegrowanie obszaru** - Przedsięwzięcie w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju nie będą dotyczyły tylko jednego miejsca czy jednej grupy beneficjentów. LSR ma bowiem za zadanie aktywizować jak największe grono różnych partnerów - od drobnych przedsiębiorców, poprzez przedstawicieli sektora samorządowego na organizacjach społecznych i mieszkańcach kończąc. W tym aspekcie warto odnotować, że już w trakcie przygotowywania LSR zaangażowane były osoby z różnych środowisk, co niewątpliwie wpłynie także na realizację przez nie samych operacji

Wartość dodana podejścia LEADER

Realizacja działań w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju pozwala na odniesienie szeregu korzyści, których podstawą jest omówiona synergia i komplementarność. Do korzyści tych zaliczyć trzeba:

- wykorzystanie wspólnych zasobów partnerskich gmin,
- realizowanie wspólnej wizji rozwoju,
- wspieranie niewielkich lokalnych inicjatyw, które mają trudność z pozyskaniem środków z innych źródeł,
- aktywizację lokalnej społeczności.

Działania w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju wpływają pozytywnie na kapitał społeczny mieszkańców. Pozytywem jest też na pewno sama likwidacja przyczyn niekorzystnych zjawisk. Generowanie kapitału społecznego jest możliwe dzięki wykorzystywaniu mocnych stron LEADER-a, które pozwalają na:

- adekwatny dobór zakresów wsparcia,
- zastosowanie przemyślanego sposobu wdrażania LSR,
- dobór metod wsparcia dostosowanych do oczekiwanych rezultatów wdrażania LSR,
- wybór różnych źródeł finansowania działań,
- zastosowanie rozwiązań wzmacniających planowane efekty realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju.

Adekwatny dobór zakresów wsparcia znajduje potwierdzenie w fakcie, że przedsięwzięcia zaplanowane w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju wpisują się w 8 z 9 zakresów wsparcia w ramach interwencji I.13.1. – LEADER. Oferowany szeroki zakres działań w ramach wdrażania LSR wynika ściśle z diagnozy potrzeb. Na obszarze występuje m.in. problem starzenia się społeczeństw i tym samym konieczne są działania kierowane do osób w niekorzystnej sytuacji. W rezultacie włączenie społeczne jest jednym z priorytetowych celów. W analizie SWOT zwrócono uwagę na potencjał turystyczny, cenne zasoby kulturowe i unikatowe zasoby przyrodnicze. Niezbędne są działania służące ochronie i zachowaniu ich dla kolejnych pokoleń, ale jednocześnie dużą uwagę postawiono na rozwój działalności gospodarczej. Działania LGD w ramach LSR skupią się na trzech obszarach tematycznych. Pierwszy dotyczyć będzie zrównoważonego rozwoju, drugi wzrostu atrakcyjności obszaru i jakości oferty turystycznej, a trzeci wzmocnienia kapitału społecznego i kulturowego obszaru objętego LSR. W Lokalnej Strategii Rozwoju podkreślona została też istota pobudzania innowacyjności obszaru. Jednym z rozwiązań jest w tym aspekcie przygotowanie koncepcji Smart Villages. Podstawą wszystkich działań jest zaangażowanie bardzo szerokiego zestawu aktorów. Rezultatem takiego podejścia będzie aktywizacja i tworzenie sieci współpracy służących wspólnemu rozwiązywaniu problemów.

Zintegrowanie odbywało się już na etapie tworzenia Lokalnej Grupy Działania, ale należy także wspomnieć partycypację społeczną przy opracowywaniu dokumentu strategicznego. Kolejnym etapem będzie integracja w trakcie wdrażania strategii i tutaj ważnym aspektem bezpośrednio związanym z komplementarnością i synergią jest **zastosowanie przemyślanego sposobu wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju**. Jednym z przejawów jest kolejność podejmowanych działań. Podstawą w LSR uznano sieciowanie lokalnych partnerów oraz wskazywanie standardów realizacji dalszych interwencji. W konsekwencji w pierwszej kolejności prowadzone będą działania dotyczące przygotowania koncepcji inteligentnych wsi, co pozwoli na realizację przedsięwzięć związanych z rozwojem innowacyjnego potencjału obszaru objętego LSR. Priorytetową operacją będzie też wspieranie osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, co ma ścisły związek z tym, iż włączenie społeczne stanowi dla LGD „Wrota Karpat” jeden z najistotniejszych celów.

LGD „Wrota Karpat” dużą uwagę przykłada do tego, by **dobór metod wsparcia był dostosowany do oczekiwanych rezultatów wdrażania LSR**. Istotną funkcję odgrywać będą konkursy, których wartością dodaną będzie aktywizacja i integracja zaangażowanych podmiotów. Podobną rolę odegrają projekty grantowe, które jednak prócz tego pozwolą na włączenie dużej liczby lokalnych organizacji we wdrażanie LSR oraz dadzą możliwość lepszego dopasowania działań do potrzeb lokalnej społeczności, a bardzo istotną kwestią jest to, że przedstawiciele sami będą mogli decydować o szczegółach podejmowanych w ramach grantu inicjatyw. W ramach wdrażania realizowane będą operacje w partnerstwie, projekty partnerskie. Przysłużą się one założonemu celowi, ale ich wartością dodaną będzie zwiększona zdolność do współpracy zaangażowanych podmiotów. Istotne są także operacje własne, które zostały zaplanowane do realizacji. LGD będzie korzystała z wypracowanej renomy i zbudowanego kapitału społecznego, ale jednocześnie dzięki działaniom w ramach LSR jeszcze bardziej umocni swą pozycję jako koordynatora odpowiadającego za sieciowanie lokalnych partnerów.

Warto także zwrócić uwagę na **wybór dostępnych źródeł finansowania**. Lokalna Grupa Działania „Wrota Karpat” będzie realizowała formułę wielofunduszowej strategii, co oznacza, że zaplanowane cele i przedsięwzięcia będą finansowane z różnych Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych. Zdecydowana większość przedsięwzięć finansowana będzie z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, a w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Plus finansowane będą trzy przedsięwzięcia, podobnie w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego trzy przedsięwzięcia. Pozwala to na powiązanie interwencji ze zdiagnozowanymi potrzebami i wskazanymi problemami obszaru objętego LSR. Wartością dodaną jest w tym przypadku wykorzystywanie szans rozwojowych i umiejętność aktywizowania partnerstwa.

Na wartość dodaną wdrażania LSR duży wpływ będzie miało **zastosowanie rozwiązań wzmacniających planowane efekty realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju**. W tym aspekcie kluczową rolę odgrywa zarządzanie procesem, a najważniejsze założenia umieszczono w planie komunikacyjnym, który zakłada szereg działań służących wzmocnieniu wewnętrznego partnerstwa. Przewidziano więc między innymi działania informacyjne i aktywizujące kierowane do członków Stowarzyszenia i mieszkańców obszaru LGD. Członkowie społeczności będą mieli możliwość dokonywania oceny sposobu funkcjonowania LGD, zgłaszania uwag i nowych pomysłów, a dodatkowo przewidywane są działania służące zwiększaniu liczby członków, co wpłynie na pogłębianie partnerstwa trójsektorowego. W trakcie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju wykorzystane będą zróżnicowane kanały komunikacyjne, co pozwoli dotrzeć do jak największej liczby odbiorców, w tym przedstawicieli grup w niekorzystnej sytuacji. Wybór kanałów oparto na wynikach konsultacji i badań ewaluacyjnych podsumowujących realizację poprzedniej LSR. Plan komunikacji zakłada też działania, które mają pobudzać potencjał innowacyjny lokalnej społeczności, co także stanowić będzie wartość dodaną wdrażania dokumentu strategicznego. Wzmocnienie efektów realizacji LSR będzie też osiągnięte dzięki komplementarności, gdyż, jak już to podkreślano, przedsięwzięcia zaplanowano w taki sposób, by tworzyły logiczną całość i ich efekty się uzupełniały.

Realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju ma wpłynąć na rozwój społeczny i stanowić inwestycję w kompetencje mieszkańców, organizacje samorządowe i osoby w niekorzystnej sytuacji. Niezwykle ważną będzie również budowa potencjału współpracy i zaufania. Oczekuje się, iż wzrost kapitału społecznego wpłynie na rozwój

przedsiębiorczości, łączenie społeczności i tym samym pomoże pokonywać pojawiające się w przyszłości problemy.

Rozdział VI. Cele i wskaźniki

Przeprowadzone działania partycypacyjne umożliwiły pozyskanie bogatego materiału empirycznego obrazującego realne potrzeby i szanse obszaru działania Stowarzyszenia „Wrota Karpat”. Przeprowadzenie przez zespół inicjatywny analizy dostępnego materiału zastanego i wywołanego umożliwiło określenie zakresów tematycznych i działań jakie są niezbędne do przeprowadzenia na analizowanym obszarze. Na tej podstawie zespół inicjatywny opracował, a następnie skonsultował z lokalną społecznością matrycę logiczną, która opisuje cele i przedsięwzięcia wraz ze sposobami ich realizacji oraz grupami docelowymi. W ramach realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Kierowanej przez Społeczność Stowarzyszenie planuje realizację trzech celów, w zakresie zgodnym z RLKS.

1. Powiązanie celów i przedsięwzięć z analizą potrzeb i potencjałów (SWOT)

Opracowano trzy cele i szesnaście przedsięwzięć, których realizacja składa się na ich osiągnięcie. W ramach celu pierwszego C.1 Zrównoważony rozwój obszaru wyróżniono siedem przedsięwzięć: P.1.1 Tworzenie przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej, P.1.2 Rozwój przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej, P.1.3 Poprawa dostępu do usług dla społeczności lokalnej, P.1.4 Opracowanie koncepcji Smart Villages, P.1.5 Tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, P.1.6 Rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, P.1.7 Opieka i wsparcie osób ze szczególnym uwzględnieniem osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Cel ten w szczególności nastawiony jest na wspieranie innowacyjności, która z kolei oddziaływać będzie na rozwój całego obszaru działania LGD. Kluczowym elementem realizacji zaprezentowanych w ramach celu pierwszego przedsięwzięć będzie innowacyjność. Ważnym elementem są także działania z zakresu pomocy społecznej skierowane do grup w niekorzystnej sytuacji. W ramach celu drugiego C.2 Wzrost atrakcyjności obszaru i jakości oferty turystycznej zaplanowano realizację trzech przedsięwzięć P.2.1 Tworzenie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych, przedsięwzięcie P.2.2 Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych oraz przedsięwzięcie, P.2.3 Tworzenie produktów turystycznych poprzez wsparcie infrastruktury. Cel drugi ukierunkowany jest na podnoszenie atrakcyjności turystycznej zarówno dla przyjezdnych turystów jak i lokalnej społeczności. W ramach celu trzeciego C.3 Wzmocnienie kapitału społecznego i kulturowego obszaru zaplanowano realizację sześciu przedsięwzięć: P.3.1 Wzmocnienie programów edukacyjnych liderów w sferze publicznej i społecznej, P.3.2 Wzmocnienie świadomości obywatelskiej w zakresie zrównoważonego rolnictwa, P.3.3 Kształtowanie świadomości obywatelskiej dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi, P.3.4 Zwiększenie dostępu do usług kulturalnych, P.3.5 Wzmocnienie i rozwój oferty kulturalnej, w tym upowszechnienie dziedzictwa kulturowego niematerialnego jako wkład w zachowanie tradycji lub wyposażenie w nowe technologie. P.3.6 Odnowienie, zagospodarowanie obiektów dziedzictwa kulturowego. Cel trzeci ukierunkowany jest na podnoszenie kapitału ludzkiego oraz wzmocnienie dziedzictwa kulturowego regionu. Każde przedsięwzięcie, a tym samym cele, znajdują swoje uzasadnienie w przeprowadzonej analizie SWOT. Zestawienie prezentuje tabela.

Tabela 24 Powiązanie przedsięwzięć ze zdiagnozowanymi problemami

Przedsięwzięcie	Uzasadnienie SWOT
P.1.1 Tworzenie przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej	4, 11, 15,
P.1.2 Rozwój przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej	4, 11,
P.1.3 Poprawa dostępu do usług dla społeczności lokalnej	1, 2, 11, 15,

P.1.4 Opracowanie koncepcji Smart Villages	15, 16,
P.1.5 Tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	1, 15,
P.1.6 Rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	1,15
P.1.7 Opieka i wsparcie osób ze szczególnym uwzględnieniem osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu	16, 18,
P.2.1 Tworzenie i rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych	5, 7, 17,
P.2.2 Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych	5,7,17
P.2.3 Tworzenie produktów turystycznych poprzez wsparcie infrastruktury	1, 2, 3, 5, 8, 9, 13, 14,
P.3.1 Wzmocnienie programów edukacyjnych liderów w sferze publicznej i społecznej	1, 6,
P.3.2 Wzmocnienie świadomości obywatelskiej w zakresie zrównoważonego rolnictwa	1, 3, 5, 9, 15,
P.3.3 Kształtowanie świadomości obywatelskiej dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi	1, 2, 3, 6, 9, 10, 14,
P.3.4 Zwiększenie dostępu do usług kulturalnych	1, 2, 3, 9, 10, 14, 17,
P.3.5 Wzmocnienie i rozwój oferty kulturalnej, w tym upowszechnienie dziedzictwa kulturowego niematerialnego jako wkład w zachowanie tradycji lub wyposażenie w nowe technologie	1, 2, 3, 9, 10, 14,
P.3.6 Odnowienie, zagospodarowanie obiektów dziedzictwa kulturowego	2, 3, 8, 9, 10, 14,

Źródło: Opracowanie własne

2. Finansowanie realizacji celów

Lokalna Grupa Działania „Wrota Karpat” będzie realizowała formułę wielofunduszowej strategii, co oznacza, że zaplanowane cele i przedsięwzięcia będą finansowane z różnych Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych. W ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, celu 4(k) finansowane będzie przedsięwzięcie P.1.5 Tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, P.1.6 Rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, P.1.7 Opieka i wsparcie osób ze szczególnym uwzględnieniem osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. W ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, celu 5 (ii) finansowane będzie przedsięwzięcie P.2.3 Tworzenie produktów turystycznych poprzez wsparcie infrastruktury, P.3.5 Wzmocnienie i rozwój oferty kulturalnej, w tym upowszechnienie dziedzictwa kulturowego niematerialnego jako wkład w zachowanie tradycji lub wyposażenie w nowe technologie oraz P.3.6 Odnowienie, zagospodarowanie obiektów dziedzictwa kulturowego. Pozostałe przedsięwzięcia finansowane będą z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

3. Szczegółowy opis celów i przedsięwzięć

C.1 Zrównoważony rozwój obszaru

Cel pierwszy Lokalnej Strategii Rozwoju Kierowanej przez Społeczność ukierunkowany jest na wzmocnienie przedsiębiorczości, która opierać się będzie nie tylko na tworzeniu nowych oraz rozwijaniu istniejących przedsiębiorstw, ale także podejmowane będą działania zmierzające do poprawy dostępu do usług. Cel pierwszy ukierunkowany jest również na osoby do 18 r.ż., dla których będą tworzone nowe i rozwijane istniejące placówki wsparcia dziennego, co niewątpliwie pozwoli zniwelować możliwość wystąpienia zjawiska wykluczenia społecznego, a także podejmowane będą działania z zakresu opieki i wsparcia osób w niekorzystnej sytuacji. Ważnym czynnikiem celu pierwszego jest innowacyjność, która będzie kluczowym elementem nie tylko w przedsięwzięciach dotyczących tworzenia nowych i rozwijania istniejących przedsiębiorstw, ale także w

przedsięwzięciu dotyczącym przygotowywania koncepcji Smart Villages. Różnorodność podejmowanych w ramach celu pierwszego działań stwarza możliwość zrównoważonego rozwoju całego obszaru.

Wskaźniki rezultatu PS WPR: W.1.1 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: liczba utworzonych miejsc pracy; W.1.2 Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR, W.1.3 Inteligentna przemiana gospodarki wiejskiej: liczba strategii.

Wskaźniki rezultatu EFS+: W.1.4 Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej; W.1.5 Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług;

P.1.1 Tworzenie przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej.

Przedsięwzięcie ma na celu zachęcenie, w szczególności ludzi młodych, do podjęcia działalności gospodarczej. Zdiagnozowane problemy związane z rynkiem pracy na obszarze działania LGD wymagają przygotowania wsparcia dla osób, które chcą aktywizować się na rynku pracy. Powstanie nowych firm to szansa dla osób je zakładających i zatrudnianych, ale jednocześnie szansa na rozwój wielu dziedzin gospodarki, które są kluczowe w poprawie atrakcyjności usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej. Dzięki realizacji przedsięwzięcia osoby z obszaru chcące aktywizować się na rynku pracy dostaną wsparcie finansowe na ten cel, a społeczność lokalna otrzyma szereg nowych usług. Dodatkowo, w ramach kryteriów wyboru operacji do dofinansowania, przewiduje się premiowanie działań innowacyjnych, które odpowiedzą w sposób nowatorski na zdiagnozowane problemy i wyzwania. Innowacji gospodarczych rozumianych zgodnie z przyjętą definicją upatruje się w rozwoju branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej w taki sposób, aby zwiększać ich poziom życia na obszarze działania LGD (innowacja gospodarcza). Wśród konkretnych branż mieszkańcy wskazali: Sekcja C Przetwórstwa przemysłowe – Dział 10 – produkcja artykułów spożywczych, Dział 11 – produkcja napojów, Dział 13 – produkcja wyrobów tekstylnych, Dział 14 – produkcja odzieży, Dział – 16 produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania, Dział 18 – poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji, Dział 31 – produkcja mebli, Dział 33 – naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń; Sekcja I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi – Dział 55 – zakwaterowanie, Dział – 56 – działalność usługowa związana z wyżywieniem; Sekcja J informacja i komunikacja – Dział 58 – działalność wydawnicza, Dział 59 – działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych, Dział – 63 działalność usługowa w zakresie informacji; Sekcja M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – Dział 75 – działalność weterynaryjna; Sekcja N Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca – Dział 77 – wynajem i dzierżawa, Dział 79 – działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane, Dział 81 – działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni; Sekcja P Edukacja – Dział 85 – edukacja, grupa 85.5; Sekcja R Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją – Dział 90 – działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką, Dział 93 – Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna; Sekcja S Pozostała działalność usługowa – Dział 95 – naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego, Dział 96 – pozostała indywidualna działalność usługowa; Sekcja T gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby – Dział 98 – gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby. Beneficjentami niniejszego przedsięwzięcia będą osoby fizyczne, a premiowane będzie podejmowanie działalności przez osoby młode do 25. roku życia.

Wskaźnik produktu: P.1.1.1 Liczba utworzonych nowych przedsiębiorstw.

P.1.2 Rozwój przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej

W ramach działania wspierane będą przedsiębiorstwa, które działają w branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej. Wśród konkretnych branż mieszkańcy wskazali: Sekcja C Przetwórstwa przemysłowe –

Dział 10 – produkcja artykułów spożywczych, Dział 11 – produkcja napojów, Dział 13 – produkcja wyrobów tekstylnych, Dział 14 – produkcja odzieży, Dział – 16 produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania, Dział 18 – poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji, Dział 31 – produkcja mebli, Dział 33 – naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń; Sekcja I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi – Dział 55 – zakwaterowanie, Dział – 56 – działalność usługowa związana z wyżywieniem; Sekcja J informacja i komunikacja – Dział 58 – działalność wydawnicza, Dział 59 – działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych, Dział – 63 działalność usługowa w zakresie informacji; Sekcja M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – Dział 75 – działalność weterynaryjna; Sekcja N Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca – Dział 77 – wynajem i dzierżawa, Dział 79 – działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane, Dział 81 – działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni; Sekcja P Edukacja – Dział 85 – edukacja, grupa 85.5; Sekcja R Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją – Dział 90 – działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką, Dział 93 – Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna; Sekcja S Pozostała działalność usługowa – Dział 95 – naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego, Dział 96 – pozostała indywidualna działalność usługowa; Sekcja T gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby – Dział 98 – gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby. W ramach kryteriów wyboru operacji przewiduje się premiowanie wniosków składanych przez osoby młode do 25 r.ż. Dodatkowo, premiowane będą projekty innowacyjne, których realizacja przyczyni się do stworzenia atrakcyjnej oferty usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej. Realizacja przedsięwzięcia przede wszystkim ma zachęcić przedsiębiorców do innowacyjnego podejścia do swoich działalności. Takie podejście, nawet w sytuacji trudności makroekonomicznych, wzmocni ich konkurencyjność, rentowność i tym samym przyczyni się do zmniejszenia zjawiska zamykania małych przedsiębiorstw na obszarze LGD. Beneficjentami niniejszego przedsięwzięcia będą przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą na obszarze działania LGD.

Wskaźnik produktu: P.1.2.1 Liczba rozwiniętych przedsiębiorstw.

P.1.3 Poprawa dostępu do usług dla społeczności lokalnej.

Realizacja kolejnego przedsięwzięcia opiera się o poprawę dostępu do usług dla społeczności lokalnej. W ramach przedsięwzięcia premiowane będą usługi z zakresu usprawnień skierowanych do osób z niepełnosprawnościami, by zwiększyć ich aktywizację w życiu społecznym, tym samym niwelując możliwość wystąpienia zjawiska wykluczenia społecznego. Beneficjentami niniejszego przedsięwzięcia będą NGO oraz JST wraz z jednostkami podległymi. Przedsięwzięcie to ukierunkowane jest na realizację w ramach zakresu wsparcia numer 4 *Poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych oraz operacji w zakresach wymienionych w punktach 1-3 (EFRROW)*. W ramach realizacji przedsięwzięcia zakłada się realizację grantów przez zainteresowane NGO, w ramach których zatrudnieni zostaną fizjoterapeuci, instruktorzy prowadzący zajęcia dla osób z niepełnosprawnościami. Możliwe będzie także doposażenie tych organizacji w niezbędny sprzęt do świadczenia usług dla osób z niepełnosprawnościami.

Wskaźnik produktu: P.1.3.1 Liczba projektów grantowych

P.1.4 Opracowanie koncepcji Smart Villages.

Innowacyjnym narzędziem mającym na celu z jednej strony aktywizację społeczności lokalnych, z drugiej ukierunkowanie rozwoju lokalnego na najważniejsze problemy współczesnych społeczeństw rozwijających się i rozwiniętych jest przygotowanie koncepcji Smart Villages. Podejście to jest z definicji oparte o lokalne zasoby i ma odpowiadać na lokalne potrzeby z wykorzystaniem dostępnych nowoczesnych rozwiązań. Realizacja celów założonych w koncepcjach Smart Villages ma zatem na celu po pierwsze pobudzenie aktywności społecznej, w tym lokalnych organizacji społecznych, przedstawicieli różnych instytucji, przedsiębiorców, a także liderów życia społecznego oraz zainteresowanych mieszkańców, w tym osoby do 25 r.ż., seniorów i osoby w niekorzystnej

sytuacji do włączenia się w proces opracowania dokumentu wyznaczającego wspólną wizję rozwoju społeczności lokalnych. Po drugie, przygotowane koncepcje, w których opisane będą planowane do realizacji działania będą podstawą do premiowania na podstawie ustanowionych kryteriów wyboru operacji, działań innowacyjnych w ramach organizowanych przez LGD wybranych naborów. Beneficjentami niniejszego przedsięwzięcia będą NGO.

Wskaźnik produktu: P.1.4.1 Liczba projektów grantowych

P.1.5 Tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży

Zgodnie ze wskazaniami lokalnej społeczności, które pojawiły się w czasie licznie przeprowadzonych różnorodnych działaniach partycypacyjnych, należy tworzyć nowe i rozwijać istniejące placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. Dlatego w ramach niniejszego przedsięwzięcia wspierane będą działania w ramach, których tworzone będą nowe placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. Działanie to ma na celu nie tylko wzbogacić ofertę spędzania czasu wolnego wśród dzieci i młodzieży, ale również odpowiedzieć na realną potrzebę wsparcia dzieci i młodzieży z bardziej ubogich rodzin. Takie działania nie tylko zwiększą integrację wśród rówieśników, zmniejszą możliwość wykluczenia społecznego wśród najmłodszych, ale także pozwolą utrzymać trend wzrostowy liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym. Beneficjentami niniejszego przedsięwzięcia będą organizacje pozarządowe i JST wraz z organizacjami im podległymi.

Wskaźniki produktu: P.1.5.1 Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie.

P.1.6 Rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży

Zgodnie z danymi pozyskanymi podczas tworzenia LSR, na obszarze gmin członkowskich istnieje 5 placówek wsparcia dziennego. Usługi świadczone do tej pory przez placówki wsparcia dziennego to opieka i wychowanie, specjalistyczna pomoc w zakresie przezwycięzania wszelkich problemów i kryzysów oraz poradnictwo i wsparcie dla rodziców, pomoc w nauce, organizacja czasu wolnego, zabawa i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań (m.in. zajęcia rękodzielnicze, taniec nowoczesny, nauka języka obcego, zajęcia informatyczne). W związku z powyższym dostrzeżono potrzebę wspierania istniejących już placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, co też czynione będzie w ramach realizacji niniejszego przedsięwzięcia. Wsparcie istniejących placówek możliwe będzie poprzez zwiększenie liczby miejsc w tych placówkach lub poprzez rozszerzenie oferty wsparcia. Beneficjentami niniejszego przedsięwzięcia będą organizacje pozarządowe i JST wraz z organizacjami im podległymi.

Wskaźniki produktu: P.1.6.1 Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie.

P.1.7 Opieka i wsparcie osób ze szczególnym uwzględnieniem osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu

W ramach realizacji niniejszego przedsięwzięcia podejmowane będą działania zmierzające do wzmacniania opieki i wsparcia osób ze szczególnym uwzględnieniem grup w niekorzystnej sytuacji. Przedsięwzięcie ma na celu wspomóc osoby potrzebujące w codziennym funkcjonowaniu poprzez zwiększenie dostępności do usług specjalistycznych oraz aktywizacji społecznej i infrastrukturalnej. W ramach przedsięwzięcia wspierani będą także opiekunowie nieformalni świadczący usługi na rzecz osób w niekorzystnej sytuacji. Operacje realizowane w ramach niniejszego przedsięwzięcia skupiać się będą głównie na działaniach opóźniających konieczność zapewnienia opieki instytucjonalnej tj. na organizacji np. sąsiedzkich usług opiekuńczych, usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, czy usług asystenckich, a także rozwoju form wsparcia dziennego, środowiskowego oraz wspomaganie w domu. Beneficjentami niniejszego przedsięwzięcia będą jednostki samorządu terytorialnego i jednostki im podległe.

Wskaźniki produktu: P.1.7.1 Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie;

C.2 Wzrost atrakcyjności obszaru i jakości oferty turystycznej

Cel drugi niniejszej Lokalnej Strategii Rozwoju ukierunkowany jest na podnoszenie atrakcyjności obszaru i jakości oferty turystycznej zarówno dla przyjezdnych turystów, jak i społeczności lokalnej. Wieloaspektowość podnoszenia atrakcyjności nie tylko zachęci turystów do przyjazdu i zwiedzania obszaru LGD, ale także wzbogaci ofertę spędzania czasu wolnego mieszkańców obszaru. W ramach realizacji przedsięwzięcia rozwijane będą szlaki turystyczne oraz tworzone będą produkty turystyczne, które bazować będą na lokalnych potencjałach oraz walorach kulturowych i przyrodniczych. Realizacja celu ma też pośrednio podnieść jakość życia lokalnej społeczności poprzez zwiększenie wpływu środków z racji podatków do gmin, ale także poprzez podejmowanie inwestycji przez rozwijające się lokalne podmioty.

Wskaźnik rezultatu PS WPR: W.2.1 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw.

Wskaźnik rezultatu EFRR: W.2.2 Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem.

P.2.1 Tworzenie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych.

W ramach przeprowadzonej diagnozy stwierdzono, że na obszarze LGD działa spora liczba małych gospodarstw rolnych, które zmagają się z problemami finansowymi. To wpływa również na niechęć do podejmowania i kontynuowania prowadzenia gospodarstwa rolnego z funkcją produkcyjną przez dzieci gospodarzy. W związku z tym wymagane jest wsparcie dla rolników i ich rodzin, mające na celu zwiększenie efektywności finansowej danego gospodarstwa. W związku z tym podczas konsultacji ustalono, że ważnym i perspektywistycznym kierunkiem dywersyfikacji źródeł dochodu dla rolników z obszaru działania LGD będzie możliwość wsparcia powstawania zagród edukacyjnych, których powstanie ma uzasadnienie ekonomiczne, gdyż obszar jest atrakcyjny turystycznie, a działania realizowane w ramach niniejszej LSR mają na celu w sposób znaczący zwiększyć zainteresowanie tym obszarem wśród turystów. W związku z tym, powstanie zagród edukacyjnych jest odpowiedzią na problemy ekonomiczne rolników, z drugiej strony na problem niewystarczającej oferty turystycznej na obszarze. Dodatkowo, warto zwrócić uwagę, że tego typu obiekty wpisują się w ogólnopolski trend spędzania weekendów, świąt, czy urlopów w Polsce, szczególnie uprawiając turystykę wiejską. Zadanie ma na celu wsparcie dla gospodarstw, w których do tej pory nie były świadczone tego typu usługi. Beneficjentami niniejszego przedsięwzięcia będą rolnicy oraz ich rodziny.

Wskaźniki produktu: P.2.1.1 Liczba utworzonych pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych.

P.2.2 Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych.

W ramach przeprowadzonej diagnozy stwierdzono, iż na terenie obszaru LGD istnieją 3 gospodarstwa rolne z funkcją celów edukacyjnych, tj. 3 zagrody edukacyjne zarejestrowane w Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych, prowadzonej przez CDR O/Kraków. W związku z powyższym dostrzeżono potrzebę nie tylko wspierania powstawania nowych zagród edukacyjnych, ale również potrzebę inwestowania w istniejące już zagrody. Dlatego w ramach niniejszego przedsięwzięcia wspierane będą gospodarstwa, które chcą rozwinąć swoją działalność w tym zakresie. Beneficjentami niniejszego przedsięwzięcia będą właściciele zagród edukacyjnych.

Wskaźniki produktu: P.2.2.1 Liczba rozwiniętych pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych.

P.2.3 Tworzenie produktów turystycznych poprzez wsparcie infrastruktury.

Zgodnie ze wskazaniem lokalnej społeczności, realizacja niniejszego przedsięwzięcia skupi się na tworzeniu i wzmocnieniu usług i infrastruktury z branży turystycznej. Po drugie wspierana będzie infrastruktura w postaci na przykład budowy bądź modernizacji miejsc postojowych wyposażonych w wiaty, stojaki na rowery ławki, stoły, grille, paleniska, kosze na śmieci, zaplecza sanitarne, tablice informacyjne, itp. Przedsięwzięcie realizowane będzie w formule konkursu, co dodatkowo ma wzmocnić możliwość odpowiadania na potrzeby obszaru z zakresu

wsparcia turystyki. Beneficjentami niniejszego przedsięwzięcia będą organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego i przedsiębiorcy.

Wskaźnik produktu: P.2.3.1 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem. Zgodnie z zawartym w Szczegółowym Opisie Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027 katalogiem wskaźników produktu, możliwych do wyboru dla Działania FEMP.07.06 RLKS użyty został wskaźnik produktu WLWK-RCO077, sugerujący wsparcie zarówno obiektów kulturalnych jak i turystycznych. W kwestii niniejszego przedsięwzięcia rozumieć należy jednak jedynie wsparcie obiektów turystycznych.

C.3 Wzmocnienie kapitału społecznego i kulturowego obszaru

Realizacja celu trzeciego niniejszej Strategii opiera się na dwóch elementach. Pierwszym z nich jest wzmocnianie kapitału społecznego, w ramach którego podejmowane będą działania szkoleniowe z zakresu kompetencji miękkich czy podnoszenia świadomości w obrębie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi oraz z zakresu zrównoważonego rolnictwa. Drugim elementem jest wzmocnianie obszaru dziedzictwa kulturowego w postaci upowszechniania, remontowania i odnawiania dziedzictwa kulturowego na obszarze działania Stowarzyszenia. Ważnym czynnikiem realizacji założonych elementów jest także wzmocnianie procesów wspólnotowych opartych o historię regionu, ludzi, wydarzeń i zabytków.

Wskaźniki rezultatu PS WPR: W.3.1 Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń i wymiany wiedzy; W.3.2 Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do infrastruktury dzięki wsparciu z WPR.

Wskaźniki rezultatu EFRR: W.3.3 Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem.

P.3.1 Wzmocnienie programów edukacyjnych liderów w sferze publicznej i społecznej.

W czasie przeprowadzonych przez LGD spotkań konsultacyjnych, mieszkańcy obszaru zwrócili uwagę na potrzebę zwiększania kompetencji i motywacji lokalnych liderów w sferze publicznej i społecznej. Zdaniem lokalnej społeczności należy przedsięwziąć działania, które po pierwsze wesprą liderów życia publicznego i społecznego w wykonywaniu ich pracy. Wśród konkretnych wskazań pojawiły się takie elementy jak poszerzanie umiejętności z zakresu motywowania, pracy z grupą, kierowania grupą czy komunikacji. Rozwijanie kompetencji miękkich jest kluczowe do rzetelnej i efektywnej realizacji lokalnych przedsięwzięć. Po drugie kierowane do liderów działania będą również pełnić funkcję motywującą do podejmowania nowych wyzwań i realizacji kolejnych projektów. W ramach niniejszego przedsięwzięcia wspierane będą zatem operacje, w ramach których organizowane będą szkolenia, warsztaty, doradztwo tj. program edukacyjny dla liderów życia publicznego i społecznego. Beneficjentem niniejszego przedsięwzięcia będzie Lokalna Grupa Działania.

Wskaźnik produktu: P.3.1.1 Liczba inicjatyw wzmocniających programy edukacyjne liderów.

P.3.2 Wzmocnienie świadomości obywatelskiej w zakresie zrównoważonego rolnictwa.

Niniejsze przedsięwzięcie ukierunkowane jest na organizowanie spotkań, warsztatów i szkoleń z zakresu kształtowania świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki i biogospodarki. Promowane będą lokalne produkty spożywcze jako zdrowsze i bardziej wartościowe niż te spotykane w popularnych dyskontach spożywczych. Celem omawianego przedsięwzięcia jest również zmiana zachowań konsumenckich, by wybierali oni lokalne produkty, a także by nie marnowali żywności. W ramach realizacji przedsięwzięcia realizowane będą także wyjazdy do miejsc przetwarzania żywności, by urzeczywistnić mieszkańcom obszaru działania Stowarzyszenia jak wygląda proces wytwarzania żywności. Beneficjentem niniejszego przedsięwzięcia będzie Lokalna Grupa Działania.

Wskaźnik produktu: P.3.2.1 Liczba inicjatyw wzmocniających świadomość obywatelską w zakresie zrównoważonego rolnictwa.

P.3.3 Kształtowanie świadomości obywatelskiej dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi

Zdaniem lokalnej społeczności, która wzięła udział w podejmowanych przez LGD działaniach partycypacyjnych, należy przedsięwziąć działania z zakresu kształtowania świadomości dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi. Kluczowym elementem wskazanym przez lokalną społeczność jest potrzeba świeżego i oryginalnego spojrzenia na lokalne dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze, dlatego niniejsze przedsięwzięcie zrealizowane zostanie w formule projektu partnerskiego. Tak zaprojektowany sposób realizacji daje możliwość pozyskania nowego spojrzenia i nowych rozwiązań dla wspierania lokalnego dziedzictwa znajdującego się na obszarze działania Stowarzyszenia. W ramach niniejszego przedsięwzięcia realizowany będzie projekt partnerski, projekt wyjazdowy z folklorem „w tle”. Projekt będzie bazował na wymianie doświadczeń i wiedzy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego z możliwością namacalnego poznania tego dziedzictwa poprzez możliwość odwiedzenia innych miejsc. Beneficjentami niniejszego przedsięwzięcia będą organizacje pozarządowe, JST wraz z organizacjami im podległymi, przedsiębiorcy.

Wskaźnik produktu: P.3.3.1 Liczba projektów partnerskich

P.3.4 Zwiększenie dostępu do usług kulturalnych

Kolejne przedsięwzięcie również odpowiada na potrzeby lokalnej społeczności. Skupiać się ono będzie na podejmowaniu nowych wydarzeń i inicjatyw kulturalnych, których tak bardzo brakuje na obszarze działania LGD. Zwiększenie liczby inicjatyw organizowanych na obszarze różnych gmin członkowskich spowoduje zwiększenie do nich dostępu dla lokalnej społeczności, a co za tym idzie, wpłynie pozytywnie na integrację międzypokoleniową. Przedsięwzięcie to ma również ukryty cel, którym jest wzmacnianie integracji wśród mieszkańców i podmiotów z obszaru działania Stowarzyszenia. Na uwagę zasługuje fakt, że Lokalna Grupa Działania „Wrota Karpat” powstała z połączenia dwóch Stowarzyszeń, które dzięki długoletniej działalności doprowadziły do integracji wśród mieszkańców i lokalnych podmiotów na obszarze swojego działania. Beneficjentami niniejszego przedsięwzięcia będą NGO.

Wskaźnik produktu: P.3.4.1 Liczba projektów grantowych.

P.3.5 Wzmocnienie i rozwój oferty kulturalnej, w tym upowszechnienie dziedzictwa kulturowego niematerialnego jako wkład w zachowanie tradycji lub wyposażenie w nowe technologie

Poza potrzebą organizowania wydarzeń kulturalnych, uczestnicy spotkań konsultacyjnych wskazali także silną potrzebę doposażania lokalnych organizacji w nowe technologie dzięki temu w lepszy i skuteczniejszy sposób będą w stanie realizować swoje cele statutowe, a co za tym idzie podnosić atrakcyjność oferty spędzania czasu wolnego lokalnej społeczności. W ramach tego przedsięwzięcia wspierane będą działania przyczyniające się do rozwoju podmiotów, których głównym celem statutowym jest prowadzenie działalności kulturalnej poprzez podnoszenie standardów infrastruktury, poprawy jakości funkcjonowania infrastruktury, tj. budowa, przebudowa domów kultury czy świetlic. Beneficjentami niniejszego przedsięwzięcia będą organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu terytorialnego i jednostki im podległe.

Wskaźnik produktu: P.3.5.1 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem. Zgodnie z zawartym w Szczegółowym Opisie Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027 katalogiem wskaźników produktu, możliwych do wyboru dla Działania FEMP.07.06 RLKS użyty został wskaźnik produktu WLWK-RCO077, sugerujący wsparcie zarówno obiektów kulturalnych jak i turystycznych. W kwestii niniejszego przedsięwzięcia rozumieć należy jednak jedynie wsparcie obiektów kulturalnych.

P.3.6 Odnowienie, zagospodarowanie obiektów dziedzictwa kulturowego.

Lokalna społeczność wskazuje na pilną potrzebę odnawiania i zagospodarowania dziedzictwa kulturowego występującego na obszarze działania LGD. Realizacja wskazanego przedsięwzięcia pozwoli nie tylko wzbogacić i uatrakcyjnić ofertę turystyczną dla turystów i lokalnych mieszkańców, ale także wzmocnić proces tworzenia się wspólnoty opartej o wspólną historię, ludzi i wydarzenia. Wspólnota to nie tylko łączenie ze sobą ludzi, ale również tworzenie poczucia przynależności i bezpieczeństwa, która w dobie cyfryzacji i internetu, zwłaszcza wśród młodych ludzi, zanika. W ramach tego przedsięwzięcia wspierane będą działania przyczyniające się do ochrony i

rozwoju zasobów dziedzictwa kulturowego, tj. prace przy zabytkach nieruchomych (wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa małopolskiego) wraz z ich otoczeniem, umożliwiające zachowanie dotychczasowych lub nadanie im nowych funkcji. Beneficjentami niniejszego przedsięwzięcia będą jednostki samorządu terytorialnego i jednostki im podległe.

Wskaźnik produktu: P.3.6.1 Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem.

Tabela 25 Zestawienie wartości wskaźników, zakresów wsparcia, wysokości wsparcia

C.1 Zrównoważony rozwój obszaru							
Nazwa przedsięwzięcia	Wskaźnik produktu i jego wartość	Wskaźnik rezultatu i jego wartość	Alokacja środków na wskaźniku produktu (euro)	Fundusz	Zakres wsparcia	Sposób realizacji	Wysokość wsparcia na jedną operację
P.1.1 Tworzenie przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej	P.1.1.1 Liczba utworzonych nowych przedsiębiorstw (49 szt.)	W.1.1 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: liczba utworzonych miejsc pracy (49 szt.)	1 617 000,00	EFRROW/ PS WPR	1. Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez: a) podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne	Konkurs	min 100 tys. zł - max 150 tys. zł.
P.1.2 Rozwój przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej	P.1.2.1 Liczba rozwiniętych przedsiębiorstw. (25 szt.)	W.1.1 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: liczba utworzonych miejsc pracy (25 szt.)	1 125 000,00	EFRROW/ PS WPR	1. Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez: b) rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej	Konkurs	min 150 tys. zł max 180 tys. zł.
P.1.3 Poprawa dostępu do usług dla społeczności lokalnej	P.1.3.1 Liczba projektów grantowych (2 projekty)	W.1.2 Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR. (100 osób)	200 000,00	EFRROW/ PS WPR	4. Poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, z wyłączeniem inwestycji Infrastrukturalnych oraz operacji w zakresach wymienionych punktach 1 – 3	Projekt grantowy	min 350 tys. zł - max 400 tys. zł
P.1.4 Opracowanie koncepcji Smart Villages	P.1.4.1 Liczba projektów grantowych (2 projekty)	W.1.3 Inteligentna przemiana gospodarki wiejskiej: liczba strategii (8 sztuk)	8 000,00	EFRROW/ PS WPR	5. Przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi.	Projekt grantowy	1 projekt grantowy 16 tys. zł. (1 strategia 4 tys. zł)
P.1.5 Tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	P.1.5.1 Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie (90)	W.1.4 Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej (90)	347 792,00	EFS+	Działanie FEMP.06.22 Wsparcie usług społecznych i zdrowotnych w regionie – RLKS, typ A. Tworzenie	Konkurs	min 140 tys. zł max 500 tys. zł

	osób)	osób)			nowych oraz rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży		
P.1.6 Rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	P.1.6.1 Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie (60 osób)	W.1.5 Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług (4 szt.)	645 569,00	EFS+	Działanie FEMP.06.22 Wsparcie usług społecznych i zdrowotnych w regionie – RLKS, typ A. Tworzenie nowych oraz rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	Konkurs	min 140 tys zł max 500 tys zł
P.1. 7 Opieka i wsparcie osób ze szczególnym uwzględnieniem osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu	P.1.7.1 Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie (65 osób)	W.1.5 Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług (3 szt.)	161 171,00	EFS+	Działanie FEMP.06.22 Wsparcie usług społecznych i zdrowotnych w regionie – RLKS, typ B. Usługi zgodne z zasadą deinstytucjonalizacji, w zakresie zapewnienia opieki osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym ze względu na wiek lub usługi w zakresie wsparcia opiekunów nieformalnych	Konkurs	min 70 tys. max 500 tys. zł
C.2 Wzrost atrakcyjności obszaru i jakości oferty turystycznej							
P.2.1 Tworzenie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych	P.2.1.1 Liczba utworzonych pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych. (4 szt.)	W.2.1 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw w 4 szt.)	100 000,00	EFRROW/PS WPR	2. Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwijania: b) zagród edukacyjnych,	Konkurs	min. 85 tys. zł - max 100 tys. zł
P.2.2 Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych	P.2.2.1 Liczba rozwiniętych pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych. (1 szt.)	W.2.1 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw w (1 szt.)	25 000,00	EFRROW/PS WPR	2. Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwijania: b) zagród edukacyjnych,	Konkurs	min. 85 tys. zł - max 100 tys. zł
P.2.3 Tworzenie produktów turystycznych poprzez wsparcie infrastruktury	P.2.3.1 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem (5 szt.)	W.2.2 Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (125 osób)	837 603,00	EFRR	Działanie FEMP.07.06 RLKS – Wsparcie oddolnych inicjatyw na obszarach wiejskich, typ projektu C. OFERTA TURYSTYCZNA	Konkurs	min 350 tys zł - max 1 mln zł
C.3 Wzmocnienie kapitału społecznego i kulturowego obszaru							

P.3.1 Wzmocnienie programów edukacyjnych liderów w sferze publicznej i społecznej	P.3.1.1 Liczba inicjatyw wzmacniających programy edukacyjne liderów (1 szt.)	W.3.1 Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń i wymiany wiedzy (50 osób)	125 000,00	EFRROW/ PS WPR	7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji, lub przedsiębiorczości, a także wzmocnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych.	Konkurs / Operacja własna	min. 350 tys. zł - max 500 tys zł
P.3.2 Wzmocnienie świadomości obywatelskiej w zakresie zrównoważonego rolnictwa	P.3.2.1 Liczba inicjatyw wzmacniających świadomość obywatelską w zakresie zrównoważonego rolnictwa. (2 szt.)	W.3.1 Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń i wymiany wiedzy (100 osób)	175 000,00	EFRROW/ PS WPR	7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji, lub przedsiębiorczości, a także wzmocnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych.	Konkurs / Operacja własna	min. 300 tys. zł - max 350 tys zł
P.3.3 Kształtowanie świadomości obywatelskiej dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi	P.3.3.1 Liczba projektów partnerskich (1 szt.)	W.3.1 Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń i wymiany wiedzy (25 osób)	125 000,00	EFRROW/ PS WPR	9. Ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi	Projekt partnerski	min 400 tys. zł - max 500 tys zł
P.3.4 Zwiększenie dostępu do usług kulturalnych	P.3.4.1 Liczba projektów grantowych. (2 szt.)	W.3.2 Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR. (50 osób)	250 000,00	EFRROW/ PS WPR	9. Ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi	Projekt grantowy	min 400 tys. zł - max 500 tys zł

P.3.5 Wzmocnienie i rozwój oferty kulturalnej, w tym upowszechnienie dziedzictwa kulturowego niematerialnego jako wkład w zachowanie tradycji lub wyposażenie w nowe technologie	P.3.5.1 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem. (7 szt.)	W.3.3 Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (200 osób)	1 302 092,00	EFRR	FEMP.07.06. RLKS – Wsparcie oddolnych inicjatyw na obszarach wiejskich: Typ projektu A. INFRASTRUKTURA KULTURY	Konkurs	min 350 tys zł - max 1 mln zł
P.3.6 Odnowienie, zagospodarowanie obiektów dziedzictwa kulturowego	P.3.6.1 Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem (3 szt.)	W.3.3 Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (125 osób)	373 114,00	EFRR	Działanie FEMP.07.06. RLKS – Wsparcie oddolnych inicjatyw na obszarach wiejskich: Typ projektu B. OCHRONA I OPIEKA NAD ZABYTKAMI	Konkurs	min 350 tys zł - max 1 mln zł

Źródło: Opracowanie własne

Diagnoza potrzeb obszaru objętego LSR wskazała, że są one spójne z potrzebami, na które odpowiedzią ma być interwencja LEADER. Można więc mówić o spójności Lokalnej Strategii Rozwoju z PS WPR. Potwierdzeniem jest poniższa tabela, prezentująca zakresy operacji możliwych do realizacji w ramach interwencji LEADER zestawione z przedsięwzięciami Lokalnej Strategii Rozwoju.

Tabela 26 Zakres wsparcia LEADER a cele i przedsięwzięcia LSR

Zakresy wsparcia I.13.1. – LEADER	Przedsięwzięcia LSR
1. Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki w szczególności poprzez: <ol style="list-style-type: none"> a. podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne, b. rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej 	P.1.1 Tworzenie przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej P.1.2 Rozwój przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej
2. Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w szczególności w zakresie tworzenia lub rozwoju: <ol style="list-style-type: none"> a. gospodarstw agroturystycznych, b. zagród edukacyjnych, c. gospodarstw opiekuńczych 	P.2.1 Tworzenie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych P.2.2 Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych
3. Rozwój współpracy poprzez tworzenie lub rozwój krótkich łańcuchów żywnościowych	<i>Brak powiązania</i>
4. Poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych oraz operacji w zakresach wymienionych punktach 1 – 3	P.1.3 Poprawa dostępu do usług dla społeczności lokalnej P.1.5 Tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży P.1.6 Rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży P.1.7 Opieka i wsparcie osób ze szczególnym uwzględnieniem osób potrzebujących wsparcia w

	<p>codziennym funkcjonowaniu</p> <p>P.3.4 Zwiększenie dostępu do usług kulturalnych</p> <p>P.3.5 Wzmocnienie i rozwój oferty kulturalnej, w tym upowszechnienie dziedzictwa kulturowego niematerialnego jako wkład w zachowanie tradycji lub wyposażenie w nowe technologie</p>
5. Przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi	P.1.4 Opracowanie koncepcji Smart Villages
6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej	P.2.3 Tworzenie produktów turystycznych poprzez wsparcie infrastruktury
7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości, a także wzmocnienie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych.	<p>P.3.1 Wzmocnienie programów edukacyjnych liderów w sferze publicznej i społecznej</p> <p>P.3.2 Wzmocnienie świadomości obywatelskiej w zakresie zrównoważonego rolnictwa</p> <p>P.3.3 Kształtowanie świadomości obywatelskiej dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi</p> <p>P.3.5 Wzmocnienie i rozwój oferty kulturalnej, w tym upowszechnienie dziedzictwa kulturowego niematerialnego jako wkład w zachowanie tradycji lub wyposażenie w nowe technologie</p>
8. Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji.	<p>P.1.5 Tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży</p> <p>P.1.6 Rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży</p> <p>P.1.7 Opieka i wsparcie osób ze szczególnym uwzględnieniem osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu</p> <p>P.3.4 Zwiększenie dostępu do usług kulturalnych</p>
9. Ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi.	<p>P.2.3 Tworzenie produktów turystycznych poprzez wsparcie infrastruktury</p> <p>P.3.5 Wzmocnienie i rozwój oferty kulturalnej, w tym upowszechnienie dziedzictwa kulturowego niematerialnego jako wkład w zachowanie tradycji lub wyposażenie w nowe technologie</p> <p>P.3.6 Odnowienie, zagospodarowanie obiektów dziedzictwa kulturowego</p>

Źródło: Opracowanie własne

Potrzeby LEADER-a są spełniane również poprzez inne interwencje, które przewidziano w PS WPR. Można więc stwierdzić, że przedsięwzięcia, jakie będą realizowane w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju, są spójne ze znacznie szerszym zakresem działań zaplanowanych do realizacji w ramach EFFROW. Na szczególną uwagę zasługuje w tym aspekcie interwencja I.10.10. „Infrastruktura na obszarach wiejskich oraz wdrożenie koncepcji inteligentnych wsi”. Lokalna Strategia Rozwoju w ramach przedsięwzięcia P.1.4 przewiduje wsparcie na przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi. Pozwoli to na realizację tak istotnej dla LGD kwestii jak pobudzenie

innowacyjności obszarów wiejskich. Opracowanie koncepcji pozwoli także na podejmowanie przez mieszkańców obszaru kolejnych działań służących rozwiązywaniu lokalnych problemów, w tym również działań, które będą mogły być wspierane w ramach PS WPR.

Warto także wspomnieć o tym, że o wysokim stopniu spójności Lokalnej Strategii Rozwoju z Planem Strategicznym WPR świadczy fakt, że zaplanowane przedsięwzięcia pozwolą na osiągnięcie zawartych w nim następujących wskaźników rezultatu:

- R.1. Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom
- R.37. Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich
- R.40. Inteligentna przemiana gospodarki wiejskiej
- R.41. Łączenie obszarów wiejskich w Europie

4. Wskaźniki przypisane do celów i przedsięwzięć

Dobranie przedsięwzięć i wskaźników do opracowanych celów zostały poddane konsultacji w ramach zespołu inicjatywnego. Dzięki odpowiedniemu doborowi wskaźników, które odpowiadają realizacji zamierzonych celów Stowarzyszenie będzie miało możliwość kontroli nad procesem wdrażania LSR w założonym przez siebie czasie oraz przy założonej wartości wskaźnika. Wskaźniki określone zostały na każdym poziomie interwencji poprzez dostosowanie do wskazanego zakresu. Lokalna Grupa Działania, przez Zespół Inicjatywny, starała się tak sformułować cele, przedsięwzięcia i wskaźniki, by były one zrozumiałe dla mieszkańców obszaru LGD.

Do każdego celu przypisane zostały wskaźniki rezultatu, przy zastosowaniu dostępnych wskaźników ze wszystkich trzech dostępnych funduszy. Wskaźniki produktu zostały dobrane do zaprezentowanych przedsięwzięć, również z wykorzystaniem wskaźników obowiązkowych, co wynika z logiki interwencji. Z punktu widzenia ostatecznej realizacji LSR niezwykle istotne będą wskaźniki produktu, których realizację LGD będzie stymulowało poprzez ogłaszanie naborów tematycznych ze szczególnym uwzględnieniem informacji kierowanej do grup docelowych, w tym osób młodych do 25 r. ż., seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji. Dobór wskaźników, zarówno rezultatu jak i produktu, został dokonany na podstawie doświadczenia LGD uzyskanego poprzez wdrażania RLKS w poprzednich okresach programowania. Zgodnie z wytycznymi dotyczącymi tworzenia LSR do owskaźnikowania określonych obszarów tematycznych użyto wskaźników obowiązkowych pozwalających na identyfikację realizacji LSR w zakresie PROW i RLKS oraz wskaźników obowiązkowych dla poszczególnych programów regionalnych (EFS+, EFRR).

5. Sposób i częstotliwość pomiaru i uaktualniania danych

Ze względu na to, że metodologia obliczania wskaźników w ramach LEADER oraz częstotliwość ich monitorowania muszą być spójne z innymi zakresami wsparcia realizowanymi w ramach Planu Strategicznego WPR, zaplanowano wartości docelowe wskaźników rezultatu dla każdego roku wdrażania LSR, gdyż wszystkie wskaźniki rezultatu w ramach Planu Strategicznego WPR są planowane w podziale na lata. Taka też została ustalona częstotliwość pomiaru wskaźników rezultatu i produktu, co jest spójne z założeniami procedury monitoringu i ewaluacji.

Sposób liczenia wskaźników produktu i rezultatu: Stan początkowy wskaźnika + stan poziomu realizacji w danym roku oraz lata poprzednie w okresie 2024-2027 + stan poziomu realizacji w danym roku oraz lata poprzednie w okresie 2028 – 2029.

W przypadku wskaźników rezultatu, daną operację uwzględnia się w planowanej/osiągniętej wartości wskaźnika po zrealizowaniu pierwszej płatności (z wyłączeniem płatności zaliczkowych / wyprzedzających). Wyjątkiem jest wskaźnik R.37 - nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR, który wlicza się w momencie zakończenia danej operacji. Taki sam system przyjmuje się dla liczenia wskaźników produktu, zachowując zasadę odpowiednio dla nowozatrudnionych osób.

Zrealizowane wskaźniki będą sumowane i porównywane z planowanym do osiągnięcia poziomem, co pozwoli na określenie stopnia realizacji określanych przez nie przedsięwzięć i celów. Kontrola poziomu realizacji wskaźników będzie odbywała się na bieżąco tuż po zrealizowaniu operacji poprzez liczne narzędzia w tym: sprawozdania beneficjentów, listy obecności, dane własne, dokumentację ukazującą zmianę (remont, przebudowa itp.), protokoły odbioru, potwierdzenia zatrudnienia, porozumienia z użytkownikami, badania ankietowe, etc.

6. Stan początkowy i docelowy wskaźników oraz sposoby ich ustalania

Wartość początkowa wskaźników w przypadkach pomijających stan „0” (charakter statyczny) została określona w oparciu o dostępne dane statystyczne, w tym pozyskane z przeprowadzanych badań oraz z danych ujętych w GUS. Liczba wskaźników jest wystarczająca do realizacji LSR.

Wartość docelowa została określona na podstawie algorytmu liczby zakładanych działań w stosunku do oszacowanych uśrednionych kwot wyliczonych na bazie danych historycznych, doświadczenia z wdrażania poprzedniej LSR oraz charakteru przedsięwzięcia, przy jednoczesnym wzięciu pod uwagę wagi danego działania na rzecz rozwoju obszaru (wynikającej z analizy SWOT i pozostałych konsultacji społecznych).

7. Innowacyjność w celach realizowanych w ramach wdrażania LSR

Innowacyjność jest jedną z cech opracowanej logiki interwencji. W przedstawionych przedsięwzięciach znajdują się działania, które mają być innowacyjne lub pośrednio oddziałują na mieszkańców i podmioty z obszaru działania Lokalnej Grupy Działania. W ramach celu C.1 Zrównoważony rozwój obszaru, przewidziano przedsięwzięcia P.1.1 i P.1.2, które przewidują tworzenie nowych oraz rozwijanie istniejących przedsiębiorstw z zakresu usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej. Dzięki tworzeniu nowych innowacyjnych firm rośnie prawdopodobieństwo, że będą one w stanie lepiej odpowiedzieć na zmieniające się potrzeby potencjalnych klientów. Również innowacyjne rozwiązania pozwolą firmom lepiej utrzymać się na konkurencyjnym rynku. Także przedsięwzięcie ukierunkowane na rozwijanie istniejących przedsiębiorstw dzięki swej innowacyjności ma umożliwić lokalnym przedsiębiorstwom lepsze odpowiedzenie na rosnące i zmieniające się potrzeby klientów co pozwoli im dłużej utrzymać się na rynku. Podobnym typem przedsięwzięcia jest przedsięwzięcie P.1.4, gdzie mieszkańcy będą opracowywać koncepcje rozwoju Smart Villages. W tym przypadku, udział w spotkaniach oraz wypracowany dokument strategiczny będzie realnie wpływał na zmianę świadomościową i zmianę myślenia o rozwoju lokalnym. Innowacyjny charakter samej idei, czy narzędzia jakim jest Smart Villages powoduje, że mieszkańcy zostaną zmuszeni do myślenia o swoich problemach i potrzebach w niecodzienny, innowacyjny sposób. Dodatkowo, w ramach komplementarnego podejścia do wdrażania LSR, wpisane projekty do koncepcji Smart Villages, które z zasady mają charakteryzować się innowacyjnością, będą premiowane w wybranych naborach ogłaszanych przez LGD, żeby skuteczniej animować i wspierać innowacyjność.

8. Działania na rzecz aktywizacji ludzi młodych, seniorów i osób w niekorzystnej sytuacji

W realizowanych celach, LGD przewidziało działania na rzecz aktywizacji ludzi młodych zarówno w wymiarze społecznym jak i gospodarczym. Działania kierowane do osób młodych są komplementarne do kierowanej do nich oferty, która została przeanalizowana w Rozdziale II. Cel C.1 przewiduje realizację przedsięwzięcia P.1.1 w postaci konkursu, który skupiony jest na tworzeniu nowych przedsiębiorstw w zakresie usług świadczonych dla społeczności lokalnej. Przedsięwzięcie to ma zachęcić osoby młode do podejmowania działalności gospodarczej i wdrażanie w jego ramach innowacyjnych rozwiązań powodujących, że przedsiębiorstwa te będą w stanie sprostać rosnącym i zmieniającym się potrzebą społeczności lokalnej. W ramach celu C.1. również przedsięwzięcia P.1.5 oraz P.1.6 są dedykowane zaspokajania potrzeb ludzi młodych. W ramach przedsięwzięcia wsparte zostaną placówki dziennego wsparcia, które oferują dzieci i młodzieży do 18 r. ż. wieloaspektowe możliwości rozwoju. Kolejnym przedsięwzięciem skierowanym do osób młodych jest przedsięwzięcie P.3.3, które ukierunkowane jest na kształtowanie świadomości obywatelskiego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi. Skierowanie tego przedsięwzięcia do osób młodych ma ich zachęcić do podejmowania działań z zakresu ochrony wspólnego dobra oraz do wzmocnienia poczucia przynależności do regionu, w którym mieszkają. Ostatnim przedsięwzięciem skierowanym do osób młodych jest

przedsięwzięcie P.3.4, w ramach którego podejmowane będą działania zwiększające dostępność do usług kulturalnych. Działanie to ma zwiększyć integrację mieszkańców z obszaru wszystkich gmin członkowskich.

Wśród dedykowanych dla seniorów przedsięwzięć należy wskazać przedsięwzięcie P.3.3, które ukierunkowane jest na kształtowanie świadomości obywatelskiego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi. Skierowanie tego przedsięwzięcia do seniorów ma ich zachęcić do podejmowania działań z zakresu ochrony wspólnego dobra oraz do wzmocnienia poczucia przynależności do regionu, w którym mieszkają, a także do dzielenia się swoją wiedzą. Ostatnim przedsięwzięciem skierowanym do seniorów jest przedsięwzięcie P.3.4, w ramach którego podejmowane będą działania zwiększające dostępność do usług kulturalnych. Działanie to ma zwiększyć integrację mieszkańców z obszaru wszystkich gmin członkowskich, a także zapobiec możliwości wystąpienia zjawiska wykluczenia społecznego.

W ramach przewidzianej w LSR interwencji realizowane są także działania ukierunkowane na osoby w niekorzystnej sytuacji, które na obszarze LGD zostały zdiagnozowane jako osoby z niepełnosprawnościami. Wśród skierowanych do nich działań należy wskazać przedsięwzięcie P.1.3, które zakłada poprawę dostępu do usług dla społeczności lokalnej, w tym właśnie dla osób z niepełnosprawnościami, które często posiadają ograniczenia w poruszaniu się. Kolejne przedsięwzięcie P.2.3, które ukierunkowane jest na tworzenie produktów turystycznych. W ramach tego przedsięwzięcia osoby z niepełnosprawnościami będą premiowane w ramach podejmowania zarówno usług jak i tworzenia infrastruktury. Kolejnym przedsięwzięciem skierowanym do osób z niepełnosprawnościami jest przedsięwzięcie P.3.3 które ukierunkowane jest na kształtowanie świadomości obywatelskiego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi. Skierowanie tego przedsięwzięcia do osób z niepełnosprawnościami ma ich zachęcić do podejmowania działań z zakresu ochrony wspólnego dobra oraz do wzmocnienia poczucia przynależności do regionu, w którym mieszkają, a także do aktywizowania w życiu społecznym by uniknąć możliwości wystąpienia zjawiska wykluczenia społecznego.

Wszystkie omawiane działania znajdują swoje odzwierciedlenie we właściwych wskaźnikach dla poszczególnych przedsięwzięć (produktu) i celów (rezultatu), które pokazują ilościowy zakres udzielanego wsparcia w ramach wdrażania LSR.

9. Harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników w planie działania

Szczegółowy harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników w planie działania został opisany w rozdziale VIII. Warto jednak zwrócić uwagę, że osiągnięcie poszczególnych wskaźników zostało zaplanowane w ten sposób, aby realizować zakładane kamienie milowe w obowiązujących terminach. Powiązanie planu działania z planem finansowym gwarantuje całościowe i bezpieczne zrealizowanie planowanego budżetu.

Harmonogram został zaplanowany w sposób komplementarny i jest nastawiony na osiągnięcie wartości dodanej i synergii, o czym szczegółowo można przeczytać w rozdziale 5. Poszczególne nabory zostały zaplanowane tak, aby działania realizowane w ramach jednego przedsięwzięcia mogły zostać wykorzystane wcześniej zrealizowane operacje i/lub przekładały się na wzmocnienie kompetencji potencjalnych wnioskodawców przekładając się tym samym na jakość składanych wniosków i jakość realizacji kluczowych celów LSR.

Rozdział VII. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

1. Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD

LGD działa jako stowarzyszenie posiadające osobowość prawną. LGD, oprócz organów wymaganych na podstawie art. 11 ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach, jest obowiązana posiadać organ, do którego właściwości należy wybór operacji, które będą wspierane w ramach realizacji LSR oraz ustalenie kwoty wsparcia. W przypadku LGD „Wrota Karpat” organem tym jest Rada Decyzyjna LGD. Jest ona wybierana przez Walne Zebranie Członków. Jeżeli członkowie Rady wyrazili na to zgodę w formie dokumentowej, głosowanie poza posiedzeniami komisji lub rady może odbywać się z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej.

Wewnętrzna organizacja pracy LGD oraz sposób wyboru i oceny operacji zgodny jest zapisami Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności. Opisane poniżej, ogólne założenia dotyczące sposobu wyboru i oceny operacji znajdują odzwierciedlenie w następujących dokumentach:

- Procedura wyboru i oceny operacji w ramach LSR
- Regulamin organu decyzyjnego (Rady LGD).
- Kryteria wyboru operacji wraz z procedurą ustalania kryteriów
- Procedura wyboru i oceny grantobiorców
- Kryteria wyboru grantobiorców w ramach projektów grantowych, wraz z procedurą ustalania lub zmiany tych kryteriów.

Dokumenty te dostępne są stronie internetowej LGD. Członkowie Stowarzyszenia oraz mieszkańcy obszaru LSR mogą zgłaszać swoje uwagi i propozycje zmian w tych dokumentach za pomocą formularzy kontaktowych (więcej informacji na ten temat w Rozdziale III oraz w planie komunikacji). Wnioskodawcy przygotowujący propozycje operacji powinni zawsze zapoznawać się z zapisami LSR oraz aktualnymi procedurami i kryteriami wyboru operacji lub grantobiorców obowiązującymi dla naboru, w ramach którego składany będzie wniosek.

LSR realizowana jest na podstawie umowy ramowej zawartej pomiędzy LGD a Zarządem Województwa. Umowa ramowa określa między innymi zasady realizacji LSR, w tym zasady dokonywania wyboru operacji realizowanych przed podmioty inne niż LGD oraz zasady dokonywania wyboru grantobiorców w ramach projektów grantowych. Wymienione powyżej procedury i kryteria wyboru zostaną przez LGD przekazane do zatwierdzenia do Zarządu Województwa w terminie do 60 dni od zawarcia umowy ramowej.

Wsparcie na wdrażanie LSR udzielane jest podmiotom na realizację operacji wybranych przez LGD. Warunkiem otrzymania wsparcia jest złożenie wniosku zgodnego z regulaminem naboru wniosku o wsparcie. Wdrażanie LSR może także być realizowane poprzez projekty grantowe. W tego typu projektach LGD jest beneficjentem wsparcia, który następnie udziela wsparcia (przyznaje granty) innym podmiotom na realizację zadań w ramach projektu grantowego. Poniżej w pierwszej kolejności omówione zostaną wybrane elementy procesu wyboru operacji przez LGD. Następnie podane zostaną podstawowe informacje na temat realizacji projektów grantowych, w tym sposób ustalania procedur i kryteriów wyboru grantobiorców.

2. Nabory wniosków o wsparcie w ramach wdrażania LSR

LGD podaje do publicznej wiadomości na swojej stronie internetowej uzgodniony z zarządem województwa harmonogram naborów wniosków o wsparcie na kolejny rok. Harmonogram może zostać zaktualizowany w uzgodnieniu z zarządem województwa.

Wniosek o wsparcie na operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD składa się w terminie wskazanym w ogłoszeniu o naborze wniosków o wsparcie. Ogłoszenie o naborze podawane jest do publicznej wiadomości. Ogłoszenie jest zamieszczane co najmniej na stronie internetowej LGD. Zawiera ono informacje m.in. o podmiotach uprawnionych do ubiegania się o wsparcie, terminie i miejscu składania wniosków o wsparcie oraz miejscu publikacji regulaminu naboru.

LGD w uzgodnieniu z zarządem województwa przyjmuje regulamin naboru wniosków. Regulamin określa m.in. kryteria wyboru operacji. LGD dokonuje wyborów operacji, które są objęte wnioskami o wsparcie złożonymi zgodnie z wymogami opisanymi w ogłoszeniu o naborze wniosków o wsparcie. LGD może wezwać wnioskodawcę do złożenia wyjaśnień lub dokumentów niezbędnych do oceny wniosku o wsparcie.

LGD przekazuje wnioskodawcy informację o wyniku oceny spełnienia warunków udzielenia wsparcia na wdrażanie LSR lub wyniku wyboru wniosków o wsparcie wraz z uzasadnieniem oceny i podaniem liczby punktów otrzymanych przez operację. LGD umieszcza na swojej stronie internetowej listę operacji spełniających warunki udzielenia wsparcia na wdrażanie LSR oraz listę operacji wybranych. Ta druga lista zawiera informację o operacjach, które mieszczą się w limicie środków przeznaczonych na udzielenie wsparcia na wdrażanie LSR w

ramach danego naboru wniosków. Wnioskodawcy przysługuje prawo wniesienia protestu od wyników oceny spełnienia warunków udzielania wsparcia, wyniku oceny spełnienia kryteriów wyboru operacji lub wyniku wyboru operacji. Protest może być wniesiony w ciągu 7 dni od dnia doręczenia informacji o wyniku oceny spełnienia warunków udzielania wsparcia na wdrażanie LSR lub wyniku wyboru wniosków o wsparcie. Protest jest wnoszony za pośrednictwem LGD i rozpatrywany przez zarząd województwa. O wniesionym proteście LGD informuje niezwłocznie zarząd województwa w terminie 7 dni od dnia wniesienia protestu. LGD w terminie 14 dni od dnia otrzymania protestu weryfikuje wyniki dokonanej przez siebie oceny operacji. Weryfikacja ta może skutkować zmianą podjętego wcześniej rozstrzygnięcia lub skierowaniem do zarządu województwa protestu wraz ze swoim stanowiskiem o braku podstaw do zmiany podjętego rozstrzygnięcia. Zarząd województwa rozpatruje protest, weryfikując prawidłowość oceny operacji oraz przekazuje wnioskodawcy informację o wyniku rozpatrzenia jego protestu. W przypadku nieuwzględnienia protestu, negatywnego wyniku ponownej oceny operacji lub pozostawienia protestu bez rozpatrzenia wnioskodawca może w tym zakresie wnieść skargę do sądu administracyjnego

Po dokonaniu przez LGD wyboru operacji zarząd województwa dokonuje ostatecznej weryfikacji kwalifikowalności i udziela wsparcia na wdrażanie LSR lub odmawia jego udzielenia.

Kluczowe zadania organów LGD oraz biura LGD związane z wyborem i oceną operacji zostały wyszczególnione w poniższej tabeli:

Tabela 27 Kluczowe zadania organów LGD

Organ LGD	Kluczowe zadania organów
Biuro LGD	<ul style="list-style-type: none"> • Zamieszczenie na stronie LGD ogłoszenia o konkursie o udzielenia wsparcia na realizację LSR • Przyjmowanie wniosków o udzielenie wsparcia • Przekazywanie wnioskodawcom informacji w sprawie uzupełnień i/lub wyjaśnień wniosków • Przekazywanie wnioskodawcom informacji o wynikach oceny i wynikach wyboru wniosków • Przyjmowanie protestów składanych przez wnioskodawców • Informowanie Zarządu województwa oraz członków Rady LGD o wniesionym proteście • Informowanie wnioskodawców o uwzględnieniu protestu lub przekazywanie protestu Zarządowi województwa. • Zamieszczanie na stronie internetowej informacji o wynikach oceny wniosków oraz listy wybranych wniosków.
Zarząd LGD	<ul style="list-style-type: none"> • Ustanawianie i zmienia procedur wyboru operacji • Ustanawianie i zmienia kryteriów wyboru operacji • Rozpatrywanie propozycji zmian procedur i/lub kryteriów wyboru operacji zgłaszanych przez członków LGD lub mieszkańców obszaru LSR • Wdrażanie rekomendacji dotyczących zmian procedur i/lub kryteriów wyboru formułowanych w czasie ewaluacji wewnętrznej.
Rada LGD	<ul style="list-style-type: none"> • Ocena wniosków • Kontrola zachowania parytetów w składzie Rady podczas dokonywania wyboru wniosków • Wybór wniosków • Weryfikacja oceny wniosków pod wpływem wniesionych protestów lub sformułowanie stanowiska dotyczące braku podstaw do zmiany podjętego rozstrzygnięcia

Źródło: Opracowanie własne

3. Realizacja projektów grantowych

LGD może uzyskać wsparcie na realizację projektów grantowych. Projektem grantowym jest operacja, w której LGD udziela grantów na realizację zadań służących osiągnięciu celu tej operacji przez grantobiorców. Grantobiorcą jest podmiot publiczny albo prywatny wybrany w drodze otwartego konkursu ogłoszonego przez LGD w ramach realizacji projektu grantowego. Grantem są środki finansowe programu, które LGD powierzyła grantobiorcy na podstawie umowy na realizację zadań służących osiągnięciu celu projektu grantowego. Minimalny zakres zapisów umowy dotyczącej powierzenia środków finansowych określone są w Ustawie z dnia 20 lutego 2015r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności.

LGD odpowiedzialne jest za przygotowanie i przekazanie zarządowi województwa procedur wyboru i oceny grantobiorców uwzględniających kryteria wyboru grantobiorców w ramach projektów grantowych, wraz z procedurą ustalania lub zmiany tych kryteriów. Procedury wyboru są zatwierdzane przez zarząd województwa.

Zadania organów i biura LGD w czasie realizacji projektów grantowych wykraczają poza zadania opisane w tabeli dotyczącej procedur udzielania wsparcia na realizację LSR. Z punktu widzenia grantobiorców istotną różnicą jest to, że środki na realizację grantu powierza im LGD, które jest odpowiedzialne za podpisanie umów oraz rozliczenie realizacji umów z grantobiorcami. Inna istotna różnica związana jest z tym, że działania podejmowane w ramach grantu muszą pozwalać na osiąganie celów projektu grantowego. Środki na realizację grantów mogą być zatem przyznane tylko na działania, które w pełni wpisują się w założenia projektu grantowego. Powinny one być zgodne z zapisami z LSR oraz wymogami określonymi w ogłoszeniu o naborze grantów.

Decyzja o wyborze projektów grantowych jako sposobu realizacji LSR poparta została wynikami diagnozy potrzeb obszaru. Głównym argumentem za ich uwzględnieniem w strategii jest dążenie do włączenia jak największej liczby lokalnych organizacji we wdrażanie LSR. Sprzyjać to będzie rozwijaniu partnerstwa na obszarze LSR. Projekty grantowe pozwolą również zwiększyć komplementarność przedsięwzięć w ramach poszczególnych celów. Ten sposób realizacji LSR pozwoli również na lepsze dopasowanie działań do potrzeb lokalnej społeczności, której przedstawiciele sami będą decydować o szczegółach inicjatyw podejmowanych w ramach grantu. Jest to szczególnie istotne w przypadku działań dotyczących osób w niekorzystnej sytuacji, ochrony lokalnych zasobów oraz innowacyjności.

4. Realizacja operacji własnych

LGD planuje realizację operacji własnej. W ramach jej realizacji LGD musi zapewnić spełnienie przez nie podstawowych warunków przyznania pomocy oraz zasad konkurencyjności względem operacji planowanych przez innych wnioskodawców. W związku z tym, ten typ operacji stanowi nieodłączną część planowanych do realizacji w ramach LSR przedsięwzięć, a tym samym wniosek o przyznanie pomocy na operacje własne będzie składany w ramach naborów ogłaszanych przez LGD. Wniosek o przyznanie pomocy złożony w ramach naboru przez LGD będzie podlegał ocenie przez organ właściwy do wyboru operacji. Ponadto, oprócz spełnienia podstawowych warunków przyznania pomocy operacja własna LGD jest uzasadniona w szczególności sposobem nie tylko w kontekście realizacji LSR, ale także jej realizacji przez LGD, a nie inny podmiot. Jej realizacja ma przynosić korzyść nie tylko LGD jako beneficjentowi pomocy, ale całej społeczności lokalnej, dlatego powinna realizować cele publiczne oraz niekomercyjne. Przedsięwzięcie P.3.1 ma na celu wzmocnienie programów edukacyjnych liderów w sferze publicznej i społecznej. Z kolei przedsięwzięcie P.3.2 ukierunkowane jest na wzmocnienie świadomości obywatelskiej w zakresie zrównoważonego rolnictwa. W związku z tym, że członkowie i pracownicy Stowarzyszeń LGD „Na Śliwkowym Szlaku” oraz „Kwartet na Przedgórzu” w minionych okresach programowania realizowali podobne działania, nabrali wiedzy i doświadczenia zarówno pod względem merytorycznym jak i organizacyjnym do realizacji operacji własnych. Ponadto, należy zaznaczyć, że naczelnym celem operacji własnych jest skierowanie działań do szerokiego grona mieszkańców LGD. W związku z tym wybór organizacji, której pracownicy i członkowie od ponad dekady wdrażają strategię w formule RLKS na całym obszarze objętym wsparciem i jest stworzyli wspólnie zaufany podmiot tak w dla przedsiębiorców, jak i dla mieszkańców i podmiotów NGO i JST jest racjonalny. Osoby tworzące LGD na przestrzeni lat wypracowali renomę oraz kapitał społeczny, który niewątpliwie stanowił wartość dodaną z realizacji podejścia LEADER w poprzednich

perspektywach, a który może zachęcić do udziału i pobudzić do współpracy interesariuszy w tym okresie programowania.

5. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru

Kryteria wyboru operacji w ramach wdrażania LSR oraz kryteria wyboru grantobiorców ustanawia Zarząd LGD. W przypadku każdego naboru wniosków, kryteria te są elementem jego regulaminu, który jest uzgadniany z Zarządem Województwa. Kryteria muszą być sformułowane w taki sposób, by ukierunkowywały przyznawane wsparcie na zdiagnozowane potrzeby społeczności. Informacje na temat potrzeb oraz celów i przedsięwzięć LSR zostały w rozbudowanej formie opisane w Rozdziałach IV i VI. W poniższej tabeli zawarto skrót najistotniejszych informacji.

Tabela 28 Kryteria uwzględniające zdiagnozowane potrzeby

Cel LSR	Przedsięwzięcia	Zdiagnozowane potrzeby, które należy uwzględnić w kryteriach wyboru
Cel 1. Zrównoważony rozwój obszaru	P.1.1 Tworzenie przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej.	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja operacji dotyczących branż opisanych w Rozdziale VI • premiowanie tworzenia miejsc pracy dla osób młodych • realizacja operacji innowacyjnych • uwzględnienie aspektu ochrony lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych
	P.1.2 Rozwój przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja operacji dotyczących branż opisanych w Rozdziale VI • realizacja operacji innowacyjnych • uwzględnienie aspektu ochrony lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych
	P.1.3 Poprawa dostępu do usług dla społeczności lokalnej	<ul style="list-style-type: none"> • uwzględnienie aspektu ochrony lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych • realizacja działań zgodnych z co najmniej jedną koncepcją Smart Villages opracowaną na obszarze LSR • premiowanie operacji dotyczących potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami: osoby z niepełnosprawnościami
	P.1.4 Opracowanie koncepcji Smart Villages	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja operacji realizowanych w partnerstwie • uwzględnienie aspektów technologii cyfrowych i telekomunikacyjnych lub lepszego wykorzystania wiedzy • premiowanie jakości planowanego procesu przygotowania koncepcji SV z uwzględnieniem partycypacyjnego charakteru (udział lokalnej społeczności oraz, jeśli dotyczy, rola sołtysa lub rady sołeckiej w tym procesie) • realizacja operacji przez wnioskodawcę powiązanych z obszarem objętym koncepcją SV • premiowanie potencjału organizacyjnego określonego poprzez: <ul style="list-style-type: none"> ○ Ilość obszarów tematycznych, w ramach, których istnieje potencjał do rozwoju (projekty już realizowane/zrealizowane, które ukierunkowują na stworzenie koncepcji SV) ○ Trwałość powiązań współpracy mieszkańców (zaangażowanie mieszkańców) - wypracowane i wykorzystywane już schematy organizacji i współpracy

		<p>mieszkańców</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Umiejętności do zarządzania i monitorowania • premiowanie obszaru objętego koncepcją SV - obszaru po PGR • realizacja operacji dla miejscowości poniżej 5 tys. mieszkańców
	P.1.5 Tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	<ul style="list-style-type: none"> • uwzględnienie potrzeb osób młodych
	P.1.6 Rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	<ul style="list-style-type: none"> • uwzględnienie potrzeb osób młodych
	P.1.7 Opieka i wsparcie osób ze szczególnym uwzględnieniem osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja operacji dotyczących potrzeb osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu
Cel 2. Wzrost atrakcyjności obszaru i jakości oferty turystycznej	P.2.1 Tworzenie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych	<ul style="list-style-type: none"> • uwzględnienie aspektu ochrony lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych • uwzględnienie racjonalnego gospodarowania zasobami lub ograniczeń presji na środowisko • realizacja operacji przez rolników i ich rodziny
	P.2.2 Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych	<ul style="list-style-type: none"> • uwzględnienie aspektu ochrony lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych • uwzględnienie racjonalnego gospodarowania zasobami lub ograniczeń presji na środowisko • realizacja operacji przez rolników i ich rodziny
	P.2.3 Tworzenie produktów turystycznych poprzez wsparcie infrastruktury	<ul style="list-style-type: none"> • uwzględnienie aspektu ochrony lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych • realizacja działań zgodnych z co najmniej jedną koncepcją Smart Villages opracowaną na obszarze LSR • premiowanie operacji dotyczących potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami: osoby z niepełnosprawnościami
Cel 3. Wzmocnienie kapitału społecznego i kulturowego obszaru	P.3.1 Wzmocnienie programów edukacyjnych liderów w sferze publicznej i społecznej	<ul style="list-style-type: none"> • uwzględnienie aspektu ochrony lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych
	P.3.2 Wzmocnienie świadomości obywatelskiej w zakresie zrównoważonego rolnictwa	<ul style="list-style-type: none"> • uwzględnienie aspektu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, bioróżnorodności
	P.3.3 Kształtowanie świadomości obywatelskiej	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja projektu partnerskiego • uwzględnienie aspektu innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości, a także programów edukacji liderów życia

dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi.	publicznego i społecznego <ul style="list-style-type: none"> • premiowanie realizacji działań na rzecz ludzi młodych i seniorów • premiowanie realizacji działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami
P.3.4 Zwiększenie dostępu do usług kulturalnych	<ul style="list-style-type: none"> • uwzględnienie aspektu ochrony lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych • premiowanie realizacji działań na rzecz ludzi młodych i seniorów
P.3.5 Wzmocnienie i rozwój oferty kulturalnej, w tym upowszechnienie dziedzictwa kulturowego niematerialnego jako wkład w zachowanie tradycji lub wyposażenie w nowe technologie	<ul style="list-style-type: none"> • uwzględnienie aspektu ochrony lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych • uwzględnienie aspektu cyfryzacji • realizacja operacji dotyczących zasobów kulturowych
P.3.6 Odnowienie, zagospodarowanie obiektów dziedzictwa kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja operacji dotyczących zasobów kulturowych

Źródło: Opracowanie własne

Dodatkowe aspekty, które muszą zostać uwzględnione przy ustanawianiu lub zmianie kryteriów wyboru:

1. Kryteria wyboru w projektach finansowanych z programu EFS+ i EFRR muszą być zgodne z kryteriami ustanowionymi dla właściwego programu w odniesieniu do danego typu projektu.
2. Cele i przedsięwzięcia w LSR zostały oparte na diagnozie potrzeb mieszkańców i opracowane w taki sposób by wspierały realizację inicjatywy „Nowy Europejski Bauhaus” zapoczątkowanej przez Komisję Europejską. LGD oświadcza, że kryteria wyboru będą formułowane w taki sposób, by promowane były projekty wpisujące się w NEB.
3. Cele i przedsięwzięcia w LSR zostały oparte na diagnozie potrzeb mieszkańców i opracowane w taki sposób, by wspierały realizację zasad horyzontalnych opisanych w rozdziale III. LGD oświadcza, że kryteria wyboru będą formułowane w taki sposób, by promowane były projekty wpisujące się w te zasady.
4. Zmiany kryteriów wyboru nie mogą prowadzić do utraty komplementarności przedsięwzięć opisanej w Rozdziale V.
5. Procesy ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru muszą być prowadzone w sposób transparentny.

Decyzje o zmianie kryteriów wyboru operacji lub kryteriów wyboru grantobiorców podejmuje Zarząd LGD. Zmiany mogą być dokonywane z inicjatywy Zarządu, na podstawie wniosków zgłoszonych przez członków LGD bądź mieszkańców obszaru lub na podstawie wyników ewaluacji wewnętrznej. Zarząd odpowiedzialny jest za monitorowanie obowiązujących kryteriów wyboru operacji pod kątem ich zgodności z obowiązującymi regulacjami oraz wytycznymi w zakresie wdrażania LSR.

6. Sposób uwzględnienia w kryteriach wyboru innowacyjności i partnerstwa na obszarze LSR

Treści zawarte w tym podrozdziale są uzupełnieniem ogólnych wytycznych, które Zarząd LGD musi uwzględnić ustanawiając lub zmieniając kryteria wyboru. Wyjaśnienia te pomocne będą w czasie oceny operacji. Z tego względu wnioskodawcy przygotowujący propozycje operacji w ramach wdrażania LSR powinni zwrócić szczególną uwagę na kwestie innowacyjności oraz partnerstwa z innymi podmiotami. W przypadku wielu przedsięwzięć uwzględnienie tych aspektów w przygotowywanych propozycjach operacji znacząco zwiększy szanse na uzyskanie wsparcia. Realizacja operacji innowacyjnych oraz uwzględniających partnerstwo przyczyni się do zwiększenia wartości dodanej podejścia LEADER (więcej informacji na ten temat w Rozdziale V).

7. Definicja innowacyjności

Z przeprowadzonej diagnozy potrzeb wynika, że rozwiązanie problemów obszaru LGD oraz wykorzystanie jego szans rozwojowych wymaga stosowania innowacyjnych rozwiązań w zakresie przedsiębiorczości. Przez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych (kontekst lokalny).

Zmiany generowane w ramach realizacji innowacyjnych operacji mogą cechować się zróżnicowanym poziomem oryginalności. W czasie naborów wniosków będą szczególnie promowane operacje, które prowadzić będą do wdrożenia autorskich, kreatywnych rozwiązań. Z tego względu kryteria wyboru muszą różnicować oceny operacji w zależności od stopnia oryginalności stosowanych rozwiązań zgodnie ze wskazówkami zawartymi w poniższej tabeli.

Tabela 29 Kryterium innowacyjności

Stopień oryginalności rozwiązań	Uszczegółowienie kryterium
Kreatywne	Rozwiązania, które dotyczą nowych produktów, usług, procesów lub sposobów organizacji. Rozwiązania te muszą powstać w wyniku autorskiego pomysłu wnioskodawcy. Definicja innowacji odnosi się do nowych rozwiązań na obszarze LSR, ale w ograniczony sposób stosuje się do rozwiązań oryginalnych. Wymóg zastosowania autorskiego rozwiązania implikuje, że powinno być ono unikatowe nie tylko na obszarze LSR, ponieważ w innym przypadku oznaczałoby to zastosowanie innowacji imitującej.
Imitujące	Rozwiązania imitujące są wzorowane na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub sposobach organizacji. W szczególności odnosi się to do rozwiązań, które są nowe na obszarze LSR, ale wcześniej były stosowane poza nim. Innowacyjność takich kopiowanych od podmiotów spoza obszaru LSR rozwiązań powinna polegać na tym, że zostaną one osadzone w lokalnym kontekście. Oznacza to ich implementacje na obszarze LSR, w której wykorzystane zostaną lokalne zasoby przyrodnicze, historyczne, kulturowe czy społeczne.
Pozorne	Innowacje pozorne to drobne zmiany, które nie mają znaczącego wpływu na tworzenie nowych produktów, usług, procesów lub sposobów organizacji.

Źródło: Opracowanie własne

Innowacyjność przedsięwzięć w ramach wdrażania LSR jest ich znaczącym aspektem zwiększającym wartość dodaną podejścia LEADER. Z tego punktu widzenia, niekorzystną byłaby sytuacja, w której praktyka stosowania kryterium innowacyjności doprowadziłaby do premiowania innowacji pozornych. Kryteria wyboru powinny jasno wskazywać, że obowiązek udowodnienia innowacyjności rozwiązania spoczywa na wnioskodawcy. Powinny być wskazane informacje, które należy zawrzeć we wniosku by możliwe było przyznanie punktów przypisanych do określonego poziomu innowacyjności.

Kryterium innowacyjności powinno w dużym stopniu różnicować oceny operacji i propozycji grantów. Należy przewidywać, że maksymalną liczbę punktów za zastosowanie rozwiązania kreatywnego będzie

otrzymywać stosunkowo niewielką grupą wnioskodawców, którzy będą w stanie udowodnić nowatorskość swojego rozwiązania poprzez przedłożenie patentów, ekspertyz naukowych lub audytów proponowanego rozwiązania. Powszechniejszą praktyką będzie z pewnością stosowanie innowacji imitujących. W ich przypadku wnioskodawca musi jednak udowodnić wykorzystanie w czasie ich wdrażania na obszarze LSR lokalnych zasobów. Innymi słowy, oryginalność tych rozwiązań musi polegać na tym, że w odróżnieniu od swoich pierwowzorów wykorzystują zasoby charakterystyczne dla obszaru LSR i to decyduje o ich oryginalności.

Tworzenie propozycji innowacyjnych rozwiązań będzie dużym wyzwaniem dla wnioskodawców. LGD zaplanowała działania informacyjne, edukacyjne oraz animacyjne, które ułatwią przeprowadzenie tego procesu. Działania te zostały uwzględnione w planie komunikacji. W LSR zaplanowano także metody wdrażania innowacji, które zostały wpisane w strukturę celów i przedsięwzięć. W ramach Celu C.1 przewidziano konkursy na podejmowanie oraz rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej, w których premiowane będą operacje innowacyjne, które nie tylko będą w stanie konkurować na trudnym rynku lokalnym, ale także będą w sposób nowoczesny realizować zdiagnozowane szanse i potrzeby mieszkańców. Plan wdrażania innowacji został wpisany w strukturę matrycy logicznej LSR oraz powiązany z nią harmonogram realizacji strategii. Jest to rozwiązanie kompleksowe, które zwiększa komplementarność przedsięwzięć oraz powoduje, że powstające innowacje będą precyzyjnie odpowiadać na zdiagnozowane potrzeby społeczności. Również w ramach celu pierwszego przygotowywane będą w formie grantów koncepcji tzw. „Inteligentnych wsi”.

Innowacyjne rozwiązania mogą być stosowane w operacjach dotyczących wprowadzania np. nowych usług przez przedsiębiorców. Innowacyjność będzie szczególnie istotnym kryterium w czasie oceny następujących przedsięwzięć:

- P.1.1 Tworzenie przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej.
- P.1.2 Rozwój przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej
- P.1.3 Opracowanie koncepcji Smart Villages

Innowacyjność w ramach przedsięwzięć przypisanych do pierwszego celu może skupiać się na nowatorskich sposobach zaspokajania potrzeb osób młodych lub w wieku senioralnym. Dodatkowo, wnioskodawcy mogą w sposób nowatorski wykorzystać lokalne zasoby w swoim nowo otwartym lub rozwiniętym przedsiębiorstwie. Jest to szczególnie ważne, gdyż w ramach wdrażania LSR będą wspierane branże, które na obszarze działania LGD są najczęściej występującymi, a mieszkańcy w minionych okresach programowania najczęściej sięgali po środki właśnie w ramach tych branż. Tym samym, można uznać, że dalszy ich rozwój będzie wymuszał innowacyjność i specjalizację regionalną, co w dłuższej perspektywie może dać wartość dodaną w postaci doświadczonych i wykwalifikowanych specjalistów w skali ponadregionalnej. Powyższe stwierdzenia powinny być jednak traktowane przez wnioskodawców i członków organu decyzyjnego LGD jako wskazówki. Sama natura procesu innowacyjnego powoduje, że nowatorskie rozwiązania mogą pojawić się w nieoczekiwanych miejscach, dlatego każda operacja oferuje możliwość ich tworzenia. Z tego względu należy oczekiwać, że operacje będą zawierać innowacje wykraczające poza te sugestie, które mają jedynie ukierunkować sposób myślenia o wdrażaniu innowacji na obszarze LSR.

8. Premiowanie współpracy z innymi podmiotami

Ważnym celem LGD jest rozwój partnerstwa na obszarze swojego działania. Wartość dodana takich operacji polega na ich potencjale do generowania kapitału społecznego, czyli relacji społecznych, zdolności do współdziałania oraz zwiększania poziomu zaufania społecznego.

Podobnie, jak w przypadku innowacyjności, budowane partnerstwa będą inicjowane przez działania szkoleniowe, animacyjne i doradcze, które są uwzględnione w planie komunikacji. (więcej informacji na ten temat w Rozdziale III). Analogicznie, przewidziano także przedsięwzięcia, w ramach których partnerstwo będzie mogło się urzeczywistnić. Możliwe będzie realizowanie operacji w partnerstwie oraz projektów partnerskich. Operacje w

partnerstwie to projekty realizowane wspólnie przez partnerów z obszaru LSR, natomiast projekty partnerskie dotyczą współpracy co najmniej dwóch podmiotów z obszarów objętych odmiennymi LSR.

Co do zasady operacje w partnerstwie i projekty partnerskie będą mogły być przeprowadzane w dedykowanych przedsięwzięciach jako sposób realizacji LSR. Ich realizacja wymaga wcześniejszego podpisania umowy partnerskiej, która określa zadania każdego z partnerów. Umowa partnerska jest załącznikiem do wniosku o przyznanie wsparcia. Wymagane jest w niej wskazanie partnera koordynującego, który będzie reprezentował pozostałych partnerów podczas wyboru operacji przez LGD oraz postępowania w sprawie przyznania pomocy prowadzonego przez Samorząd Województwa. Rekomenduje się też, żeby umowa partnerska zawierała ustalenia dotyczące wniesienia zabezpieczenia wspólnej realizacji przyszłej umowy o przyznanie pomocy. Należy zwrócić uwagę, że poziom dofinansowania dla poszczególnych beneficjentów może się różnić w zależności od ich typów (np. może być niższy dla podmiotów publicznych). Partnerzy z obszaru jednego LGD składają jeden, wspólny wniosek o przyznanie wsparcia na realizację operacji w partnerstwie.

Współpraca z partnerami z obszaru działania LGD oraz spoza obszaru wdrażania LSR LGD „Wrota Karpat” powinna przynieść następujące korzyści:

- Profesjonalizacja organizacji pozarządowych z obszaru LSR dzięki wzbogaceniu operacji partnerskich o działania związane z koordynacją prac różnych podmiotów, które nie występują w standardowych operacjach,
- Wymiana wiedzy z partnerami, która będzie zwiększać potencjał do tworzenia innowacji,
- Zwiększanie potencjału do wspólnego pozyskiwania środków na realizację kolejnych operacji,
- Zwiększanie rozpoznawalności LGD,
- Propagowanie efektów operacji realizowanych w ramach wdrażania LSR.

Rozdział VIII. Plan działania

LGD opracowało plan działania umożliwiający w pełni i bezpiecznie (z zachowaniem odpowiednich terminów osiągnięcia kamieni milowych) wykorzystać cały zaplanowany budżet. Warto zwrócić uwagę, że cele i przedsięwzięcia są realizowane w sposób komplementarny, co można zobrazować na przykładzie działań infrastrukturalnych. Po pierwsze, uznano ze względu na stale rosnące ceny realizacji tego typu operacji należy te przedsięwzięcia realizować priorytetowo. Po drugie, działania infrastrukturalne będą mogły być z powodzeniem wykorzystywane do realizacji pozostałych przedsięwzięć, co obrazuje komplementarny i synergiczny efekt wdrażania LSR.

Przyjęty plan działania wskazuje na czas realizacji kluczowych efektów realizacji LSR. Cel C.1 *Zrównoważony rozwój obszaru* zostanie osiągnięty w całości do 31 grudnia 2027 roku, Cel C.2 *Wzrost atrakcyjności obszaru i jakości oferty turystycznej* zostanie osiągnięty w całości do końca roku 2028, natomiast Cel C.3 *Wzmocnienie kapitału społecznego i kulturowego obszaru* zostanie osiągnięty w całości do 31 grudnia 2027 roku. Stowarzyszenie tak zaplanowało realizację poszczególnych przedsięwzięć, aby mogło konsekwentnie wypełniać założenia kamieni milowych.

Realizację prawie wszystkich przedsięwzięć w ramach Celu C.1 Stowarzyszenie planuje rozpocząć już na początku wdrażania LSR. Jedynie w ramach przedsięwzięcia P.1.3 Stowarzyszenie będzie realizować założone wskaźniki dopiero po roku 2025. Przedsięwzięcia realizowane w ramach Celu C.1 finansowane są z dwóch funduszy: z PS WPR oraz EFS+. Nie zaplanowano w tych działaniach wsparcia finansowego w ramach funduszu EFRR.

Środki z funduszu EFRR będą natomiast wykorzystane już przy realizacji przedsięwzięć w ramach Celu C.2, który planowany jest do realizacji od roku 2025. Osiągnięcie wskaźników zaplanowanych do realizacji w ramach Przedsięwzięcia P.2.3 z funduszu EFRR Stowarzyszenie zakłada w całości na rok 2025. Do końca roku 2028 planowana jest realizacja wskaźników w ramach przedsięwzięcia P.2.1 oraz P.2.2.

W ramach Celu C.3 zaplanowano wykorzystanie środków z funduszy PS WPR oraz EFRR. Nie planuje się przedsięwzięć ze środków funduszu EFS+. Działania związane z realizacją przedsięwzięć P.3.5, P.3.6 (z EFRR)

Stowarzyszenie planuje zakończyć w roku 2026. Realizacja przedsięwzięcia P.3.1 ma zakończyć się w roku 2025, przedsięwzięcia P.3.4 w roku 2027, natomiast przedsięwzięcia P.3.2 i P.3.3 w roku 2026 (P.3.1, P.3.2, P.3.3, P.3.4 – z EFRR).

Należy zwrócić uwagę, że realizacja przyjętego planu działania pozwoli osiągnąć założone kamienie milowe na poziomie:

1. do 30 czerwca 2026 r. wsparcie na wdrażanie LSR w ramach PS WPR zostanie udzielone w wysokości 40% wartości określonej w § 5 ust. 2 pkt 1 umowy o warunkach i sposobie realizacji strategii;
2. do 31 grudnia 2027 r. wsparcie na wdrażanie LSR w ramach PS WPR zostanie udzielone w wysokości 80% wartości określonej w § 5 ust. 2 pkt 1 umowy;
3. do 31 grudnia 2026 r. wsparcie na wdrażanie LSR w ramach programu regionalnego zostanie udzielone w wysokości odpowiadającej 80% wartości określonych w § 5 ust. 2 pkt 2;
4. do 31 grudnia 2028 r. wsparcie na wdrażanie LSR w ramach programu regionalnego zostanie udzielone w wysokości odpowiadającej 100% wartości określonych w § 5 ust. 2 pkt

Rozdział IX. Plan finansowy LSR

Źródła finansowania działalności LGD

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Wrota Karpat” będzie finansowana bezpośrednio w ramach następujących EFSI:

1. Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW),
2. Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+),
3. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR).

Warto wskazać na powiązania poszczególnych źródeł finansowania z celami LSR. Poniższa tabela przedstawia sytuację zarówno na poziomie celów jak i konkretnych przedsięwzięć.

Tabela 30 Tabela powiązań źródeł finansowania z celami LSR

Cel	Źródła finansowania
C.1 Zrównoważony rozwój obszaru	EFROW/ PS WPR (P.1.1; P.1.2; P.1.3; P.1.4) EFS+ (P.1.5; P.1.6; P.1.7;)
C.2 Wzrost atrakcyjności obszaru i jakości oferty turystycznej	EFROW/ PS WPR (P.2.1, P.2.2) EFRR (P.2.3)
C.3 Wzmocnienie kapitału społecznego i kulturowego obszaru	EFROW/ PS WPR (P.3.1; P.3.2; P.3.3; P.3.4) EFRR (P.3.5; P.3.6)

Źródło: Opracowanie własne

Powiązanie planu działania i źródeł finansowania jest w sposób bezpośredni powiązane z celami i przedsięwzięciami, co obrazuje poniższa tabela. Jak zostało to wskazane w rozdziale VIII, wszystkie zakładane wskaźniki są skorelowane z kwotami gwarantującymi osiągnięcie poszczególnych kamieni milowych zarówno dla programów regionalnych jak i dla PS WPR.

LGD deklaruje dywersyfikację źródeł finansowania LSR. W ramach dodatkowych źródeł finansowania przedsięwzięć LGD planuje pozyskać środki w ramach:

1. „Mecenat Małopolski” – konkurs organizowany przez Zarząd Województwa Małopolskiego. W ramach konkursu zgłoszone przez LGD zostaną zadania wzbogacające ofertę obszaru działania LGD, poprzez realizację działań kulturalnych, animacyjnych, artystycznych oraz chroniących dziedzictwo kulturalne Małopolski, takich jak koncerty, wystawy, festiwale, przeglądy czy konkursy.
2. „Małopolska Gościńska” – konkurs organizowany przez Zarząd Województwa Małopolskiego. W ramach konkursu zgłoszone przez LGD zostaną zadania w dziedzinie turystyki, odpowiadające celom „Programu współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku

publicznego”. W ramach zadań LGD zamierza wzmocnić działania mające na celu podniesienie konkurencyjności oferty turystycznej regionu.

3. W ramach corocznego naboru na projekty w ramach konkursu NOWEFIO realizowanego przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, LGD planuje pozyskać środki finansowe na projekt wieloletni (2 lub 3 lata) w zakresie aktywizacji społeczności lokalnej. W związku z tym, że środki z NIW-CRSO są co do zasady przeznaczone na kształtowanie postaw obywatelskich, LGD planuje uczynić motywem przewodnim zgłaszanego wniosku połączenie zagadnień: budowa kapitału społecznego (aktywizacja), wykorzystanie lokalnych zasobów (integracja) oraz odporność społeczna na wyzwania cywilizacyjne (rezyliencja). W ramach składanego wniosku, główne cele do osiągnięcia dotyczyłyby wskazanych trzech wymiarów – wzmocnienie rezyliencji poprzez integrację z wykorzystaniem metod aktywizacyjnych (budowanie odporności społecznej poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów do aktywizacji społeczności lokalnej). W ramach projektu przewiduje się m.in. organizację seminariów tematycznych, wizyt studyjnych, opracowanie bazy online dobrych praktyk, a także wydarzenia plenerowe dla dedykowanych grup wiekowych (młodzież, seniorzy).
4. W ramach ogłoszenia o konkursie dla partnerów Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW) na wybór operacji, które będą realizowane w okresie danego planu operacyjnego LGD zamierza złożyć wniosek w zakresie działania „Aktywizacja mieszkańców wsi na rzecz podejmowania inicjatyw służących włączeniu społecznemu, w szczególności osób starszych, młodzieży, niepełnosprawnych, mniejszości narodowych i innych osób wykluczonych społecznie” (działanie 11 w załączniku nr 28 ogłoszenia o konkursie w ramach planu działania KSOW 2014-2020). Obszarem tematycznym do realizacji zamierzonego przedsięwzięcia jest temat 3 „Tradycja i dziedzictwo kulturowe wsi – wymiana i upowszechnianie wiedzy i doświadczeń dotyczących ginących zawodów, lokalnego rękodzieła i produktów lokalnych”. Działania będą skorelowane wobec przedsięwzięć realizowanych w ramach celu 2 Społeczność odporna na przemiany współczesnego świata. Jest to cel ukierunkowany na włączenie społeczne w ramach finansowania z programu EFS+. Wniosek na realizację przedsięwzięcia w ramach KSOW będzie dotyczył organizacji różnego rodzaju warsztatów i szkoleń dotyczących lokalnej tradycji ze szczególnym naciskiem na budowanie więzi międzypokoleniowych – pomiędzy młodymi mieszkańcami obszaru i seniorami. Obie grupy mają wiele do zaoferowania dla siebie wzajemnie i wiele mogą zyskać, a zarazem zwiększyć swoje zdolności emocjonalne i poznawcze do funkcjonowania we współczesnym świecie.

LGD oświadcza, że podejmie starania na rzecz realizacji w/w projektów i złoży w odpowiednich konkursach/naborach przygotowane wnioski projektowe. Należy zwrócić uwagę, że wymienione propozycje projektowe wpisują się w zdiagnozowane problemy, potrzeby i szanse, na które wskazuje diagnoza obszaru (rozdz. IV) i jednocześnie są komplementarne wobec zaplanowanych w LSR przedsięwzięć. Komplementarność dotyczy zarówno zakresu merytorycznego, jak i form realizacji.

Rozdział X. Monitoring i ewaluacja

Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju jest przedsięwzięciem na które składa się wiele czynników endo- jak i egzogennych. Wśród tych pierwszych należy wskazać na czynniki na poziomie organizacji: jej członków, pracowników oraz przedstawicieli poszczególnych organów, jak i na poziomie obszaru na którym jest wdrażana, gdzie mieszkańcy podejmują różne aktywności, a instytucje realizują swoje cele. Dodatkowo, pojawiają się także czynniki zewnętrzne (egzogenne), które mają wpływ na funkcjonowanie LGD, wdrażanie LSR jak i na mieszkańców. To wszystko sprawia, że proces wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju jest skomplikowany i wymaga stałej uwagi pod kątem samej realizacji dokumentu strategicznego, organizacji wdrażającej, jak i zmian, jakie zachodzą na obszarze interwencji. Właśnie dlatego systematyczne zbieranie danych dotyczących m.in. stosowania metod rozwiązywania opisanych w strategii problemów, czy oczekiwanych rezultatów ich stosowania, a także ich analiza i wyciąganie wniosków jest ważna w dążeniu do skutecznej realizacji założonych celów strategicznych.

1. Zakres monitoringu i ewaluacji

Opracowanie systemu ewaluacji i monitorowania postępów realizacji LSR było jednym z elementów działań partycypacyjnych w trakcie przygotowywania dokumentu strategicznego. Głównymi narzędziami partycypacji w tym wymiarze były: konsultacje w punkcie konsultacyjnym w biurze LGD oraz praca Zespołu Inicjatywnego ds. opracowania strategii. Efektem podjętych działań opracowano główne założenia systemu. Ustalono, że system monitoringu i ewaluacji powinien gwarantować możliwość partycypacji w zaplanowanych działaniach mieszkańców obszaru wdrażania strategii, ze szczególnym uwzględnieniem osób wyróżnionych w strategii jako znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, a także osób młodych i seniorów. W związku z tym działania w zakresie monitoringu i ewaluacji zostały ściśle powiązane planem komunikacyjnym oraz jednym z celów partycypacji określonym w rozdz. 3. – „Budowanie silnej marki LGD”. Szereg środków komunikacji, które zostaną wykorzystane w kontaktach z mieszkańcami będzie zarazem odgrywać istotną rolę w monitorowaniu i ewaluacji efektów działalności LGD (np. badania ankietowe, spotkania refleksyjne, stosowane fiszki/formularze, case study).

Drugim głównym założeniem dotyczącym systemu monitoringu i ewaluacji wypracowanym w ramach działań partycypacyjnych jest uwzględnienie w zakresie prowadzonych analiz zagadnień przekrojowych. Są to zagadnienia, które w szczególny sposób przyczyniają się zarówno do rozwoju lokalnego, ale także budowania rezyliancji – zdolności do adaptacji społeczeństwa do dynamicznie zachodzących przemian. Są nimi: innowacyjność, cyfryzacja, ochrona środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu, zmiany demograficzne ze szczególnym uwzględnieniem starzenia się społeczeństwa oraz wyludniania obszaru oraz partnerstwa w realizacji LSR, w szczególności poprzez wspólną realizację przedsięwzięć i projektów.

Realizacja monitoringu i ewaluacji będzie zgodna z obowiązującymi dokumentami urzędowymi. W ramach procesu monitoringu i ewaluacji zbierane będą dane dotyczące realizacji wszystkich programów z których LGD finansuje wdrażane operacje, wskazanych w rozdziale II. Prowadzone monitoring i ewaluacja będą zgodne z przyjętymi przez Polskie Towarzystwo Ewaluacyjne (PTE) dobrymi standardami i praktykami w zakresie stosowania monitoringu i ewaluacji.

Standardy ewaluacji zostały wypracowane w ramach projektu „Wspólnie tworzymy standardy ewaluacji w Polsce” przez PTE i są efektem wspólnej pracy szerokich środowisk zajmujących się ewaluacją: przedstawicieli administracji publicznej i organizacji pozarządowych, pracowników firm realizujących badania ewaluacyjne, instytucji naukowych i niezależnych konsultantów. Standardy te powstały w wyniku doświadczeń zebranych przede wszystkim w procesie ewaluowania projektów finansowanych ze środków publicznych. Spośród 16 wymienionych zasad opisanych w standardach, szczególnie istotne w realizacji monitoringu i ewaluacji wdrażania LSR są:

1. Precyzyjne określenie celu, przedmiotu i zakresu badania
2. Zapewnienie trafności i rzetelności badań ewaluacyjnych
3. Dbanie o partycypacyjność i jakość współpracy w procesie ewaluacji
4. Konsultowanie wniosków i rekomendacji
5. Wykorzystanie rekomendacji

Głównym zadaniem prowadzonego monitoringu i ewaluacji jest analiza następujących elementów:

- **partycypacyjny** – dotyczy głównie zagadnienia inkluzywności i włączenia społecznego we wdrażanie LSR i funkcjonowanie LGD, ze szczególnym uwzględnieniem osób w niekorzystnej sytuacji, osób młodych i w wieku senioralnym;
- **komunikacyjny** – dotyczy głównie realizacji planu komunikacyjnego oraz świadczonego doradztwa i innych działań LGD mających na celu rozpowszechnianie/udzielanie informacji ze szczególnym uwzględnieniem adekwatności i efektywności działań komunikacyjnych skierowanych do grup w niekorzystnej sytuacji, osób młodych oraz w wieku senioralnym;
- **przedmiotowy** – dotyczy realizacji celów i przedsięwzięć odpowiadających na zdiagnozowane potrzeby i wyzwania, a także wskaźników realizacji LSR;

- **finansowy** – dotyczy realizacji planu finansowego LGD oraz wskaźników finansowych realizacji LSR (np. kamieni milowych);
- **organizacyjny** – dotyczy m.in. realizacji zapisów regulaminów, statutu, procedur, kryteriów, organizacji naborów, dokonywanych zmian w LSR, pracy członków, biura i organów LGD;
- **przekrojowy** – dotyczy zagadnień przekrojowych programu LEADER (innowacyjność, cyfryzacja, ochrona środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu, zmiany demograficzne ze szczególnym uwzględnieniem starzenia się społeczeństwa oraz wyludniania obszaru, partnerstwa w realizacji LSR, w szczególności poprzez wspólną realizację przedsięwzięć i projektów) oraz wartości dodanej prowadzonych działań.

2. Podmiot odpowiedzialny za przeprowadzenie monitoringu i ewaluacji

Zarząd podejmie decyzję o wyznaczeniu pracownika odpowiedzialnego za prowadzenie monitoringu i ewaluacji i/lub o powołaniu zespołu ds. monitoringu i ewaluacji oraz nawiązania współpracy z ekspertami zewnętrznymi w celu wsparcia procesu monitoringu i ewaluacji (np. w zakresie przygotowania narzędzi gromadzenia danych na etapie monitoringu, czy przeprowadzenia badania ewaluacyjnego, moderowania warsztatów, przygotowywania czytelnych zestawień gromadzonych danych, etc.). Należy jednak zauważyć, że o ile podmiotem odpowiedzialnym za koordynację działań, gromadzenie danych, ich agregację i przygotowywanie zestawień rocznych będzie wyznaczony przez Zarząd podmiot i/lub osoba, to w całym procesie udział będą brali również inni interesariusze, w tym: przedstawiciele organów LGD, pozostali pracownicy biura LGD, członkowie LGD, a także beneficjenci i mieszkańcy obszaru LGD reprezentujący różne grupy interesu oraz osoby w niekorzystnej sytuacji wraz z przedstawicielami ludzi młodych i seniorów. Udział będzie zapewniony dzięki różnicowanym metodom zbierania danych w procesie monitoringu i ewaluacji.

Tabela 31 Wykonawcy poszczególnych zadań monitoringu i ewaluacji

Zadanie	Wykonawca
Monitoring	Zarząd/ osoba wyznaczona przez Zarząd/ zespół ds. monitoringu i ewaluacji / możliwa współpraca z podmiotami zewnętrznymi; przy ścisłej współpracy ze społecznością lokalną
Ewaluacja ex-ante	
Ewaluacja mid-term	Podmiot zewnętrzny przy ścisłej współpracy z Zarządem/ osobą wyznaczoną przez Zarząd/ zespołem ds. monitoringu i ewaluacji i społecznością lokalną
Ewaluacja ex-post	
Ewaluacja wewnętrzna	Zarząd/ osoba wyznaczona przez Zarząd/ zespół ds. monitoringu i ewaluacji / możliwa współpraca z podmiotami zewnętrznymi; przy ścisłej współpracy ze społecznością lokalną

Źródło: Opracowanie własne

3. Czas realizacji monitoringu i ewaluacji oraz okres pomiaru

Monitoring realizowany poprzez opisane poniżej metody to działanie bieżące, wynikające z obowiązków gromadzenia danych. W jego ramach dane zbierane będą w sposób ciągły przez cały okres wdrażania LSR. Dodatkowo, w ramach udostępnienia możliwości włączenia się w monitoring przez społeczność lokalną, dane będą docierały do biura poprzez wypełniane fiszki, formularze i ankiety znajdujące się na stronie Internetowej LGD oraz w biurze. Ich analiza będzie znajdowała odzwierciedlenie w bieżących decyzjach Zarządu. Warto wskazać, że zgodnie z ogólnymi zasadami dotyczącymi metodologii obliczania wartości wskaźników opisanymi w załączniku nr 3 do Regulaminu konkursu na wybór LSR, zaplanowano wartości docelowe wskaźników docelowych dla każdego roku wdrażania LSR. Ich obliczanie i gromadzenie będzie przedmiotem również bieżącej pracy w zakresie monitoringu.

Proces ewaluacji należy podzielić na trzy etapy. Wyróżnia się w tym zakresie ewaluację ex-ante, mid-term oraz ex-post. Przyjęta procedura zakłada realizację ewaluacji zgodnie z założeniami rekomendowanymi przez Polskie Towarzystwo Ewaluacyjne we wszystkich trzech etapach. Ewaluacja ex-ante została przeprowadzona w

roku opracowania lokalnej strategii rozwoju (2023r.) i dotyczyła okresu przygotowywania dokumentu strategicznego wraz z odniesieniem do wdrażania LSR w perspektywie UE 2014-2020, natomiast ewaluacja mid-term została zaplanowana na lata 2025/2026 i będzie dotyczyła okresu od momentu podpisania umowy ramowej przez LGD na wdrażanie LSR 2023-2027 do daty rozpoczęcia prowadzenia badań. Dokładny rok realizacji badania będzie uzależniony od daty zawarcia umowy ramowej z LGD na wdrażanie LSR na lata 2023-2027. Ewaluacja mid-term powinna zostać przeprowadzona w połowie okresu wdrażania interwencji. Ewaluacja ex-post będzie realizowana w latach 2028/2029 i będzie dotyczyła całego okresu wdrażania od momentu podpisania umowy ramowej na realizację LSR 2023-2027 do momentu rozpoczęcia realizacji badań. Decyzja o dokładnym roku realizacji ewaluacji zostanie podjęta analogicznie do terminu realizacji ewaluacji mid-term oraz z uwzględnieniem odpowiednich wytycznych ministerialnych w tej kwestii.

Dodatkowo w ramach ewaluacji cyklicznie odbywać się będą warsztaty refleksyjne na początku każdego roku wdrażania LSR i będą stanowiły podsumowanie działań roku poprzedniego.

Tabela 32 Czas i okres pomiaru monitoringu i ewaluacji

Zadanie	Czas i okres pomiaru
Monitoring	<ul style="list-style-type: none"> Na bieżąco w ramach bieżącej pracy biura oraz nieregularnie, adekwatnie do wypełniania narzędzi partycypacyjnych (fiszki, formularze, ankiety) przez mieszkańców. Opracowanie corocznych sprawozdań na początku każdego roku uwzględniając dane za rok poprzedni wdrażania LSR
Ewaluacja ex-ante	<ul style="list-style-type: none"> W roku 2023 r. Przed rozpoczęciem okresu wdrażania LSR uwzględniając dane przygotowane i powstałe w ramach pisania LSR
Ewaluacja mid-term	<ul style="list-style-type: none"> Ocena dokonana po upływie połowy czasu przewidzianego na wdrożenie LSR W latach 2025/2026 za okres od momentu podpisania umowy ramowej na wdrażanie LSR do rozpoczęcia badań ewaluacyjnych
Ewaluacja ex-post	<ul style="list-style-type: none"> Ocena dokonana po upływie całego czasu przewidzianego na wdrożenie LSR W latach 2028/2029 za okres od momentu podpisania umowy ramowej na wdrażanie LSR do rozpoczęcia badań ewaluacyjnych
Ewaluacja wewnętrzna	<ul style="list-style-type: none"> Na początku każdego roku w okresie wdrażania LSR uwzględniając dane za rok poprzedni wdrażania LSR

Źródło: Opracowanie własne

4. Sposób wykorzystania danych monitoringu i ewaluacji

Pozyskane w ramach monitoringu i ewaluacji dane będą poddawane kilkustopniowej analizie. Dane monitoringowe będą analizowane przez osobę lub zespół, który będzie do tego wyznaczony wśród pracowników LGD. Zbierane i analizowane dane będą dyskutowane podczas bieżących spotkań zarówno przez pracowników biura jak i Zarząd oraz – w przypadku powołania zespołu – zespół ds. monitoringu i ewaluacji. W dalszej kolejności, dane będą przedstawiane na warsztatach refleksyjnych, gdzie będą poddane dyskusji w szerszym gronie zaproszonych uczestników dzięki czemu zapewniony zostanie udział szerokiego zakresu zainteresowanych osób w działaniach monitoringu i ewaluacji. Ostatecznie, dane z monitoringu będą stanowiły istotny wkład do ewaluacji, w ramach której na podstawie danych z monitoringu, wzbogaconych o informacje pochodzące z badań ewaluacyjnych, zewnętrzny podmiot wraz z pracownikami i przedstawicielami organów LGD będzie przygotowywał raport z prowadzonego badania wraz z rekomendacjami do zastosowania wypracowanych wniosków. Wyniki badań ewaluacyjnych będą cyklicznie (w wyznaczonych latach) i będą stanowiły także wkład do dyskusji podczas spotkań Zarządu i – jeśli zostanie powołany – zespołu ds. monitoringu i ewaluacji oraz warsztatów refleksyjnych.

Ważnym aspektem sposobu wykorzystania danych z monitoringu i ewaluacji jest tworzenie dokumentów podsumowujących. LGD jest obowiązany do przedstawienia instytucji zarządzającej (IŻ) corocznego sprawozdania ze swojej działalności. Systematyczne i zaplanowane gromadzenie danych monitoringowych i z ewaluacji niewątpliwie ułatwi przygotowanie niezbędnych opracowań w tym zakresie. W przypadku ewaluacji, raport z jej wykonania będzie dodatkowo dostępny na stronie internetowej LGD, dlatego wszyscy zainteresowani będą mogli się z nim zapoznać i zgłosić swoją opinię (zarówno osobiście w biurze, jak i za pomocą formularza zgłoszeniowego). Należy zatem zwrócić uwagę, że procedury kontroli i oceny efektów wdrażania LSR zostały zaplanowane w taki sposób, by w jak największym stopniu angażować mieszkańców obszaru LGD. Ich ścisłe powiązanie z planem komunikacyjnym powoduje, że wartością dodaną realizacji planu monitoringu i ewaluacji będzie aktywizacja członków społeczności lokalnej.

Zebrane w ten sposób informacje stanowią zatem podstawę do opisu stanu wdrażania LSR i działania LGD, a także do wprowadzania niezbędnych zmian w tych zakresach. Wyniki prowadzonych analiz będą miały realny wpływ na podejmowane przez Zarząd decyzje we wszystkich opisanych wymiarach działania LGD, czyli partycypacyjnym, komunikacyjnym, przedmiotowym, finansowym, organizacyjnym i przekrojowym. Należy szczególnie zaznaczyć, że w całym procesie znaczący udział mają mieszkańcy obszaru działania LGD, którzy na każdym etapie prowadzenia monitoringu i ewaluacji mają możliwość zgłaszania swoich uwag, wniosków i komentarzy, dzięki czemu mają realny wpływ na zmiany strategii, jej wdrażanie i działalność samego Stowarzyszenia. Sposoby angażowania się społeczności lokalnej w omawiany proces dotyczą tak gromadzenia danych (zgłaszanie fiszek/formularzy, udział w warsztatach refleksyjnych, udział w badaniach ankietowych) jak i ich analizy (udział w warsztatach refleksyjnych, włączenie się w działalność powołanych zespołów, zgłaszanie fiszek/formularzy dotyczących np. zmian LSR, raportów ewaluacyjnych dostępnych na stronie LGD).

Wychodząc z założenia, że wyniki prowadzonych badań powinny być dostępne dla osób zainteresowanych i prezentowane w sposób zrozumiały i przystępny, efekty realizacji monitoringu i ewaluacji będą udostępniane kanałami elektronicznymi przez LGD w formie graficznych podsumowań najważniejszych danych i wniosków. Dzięki temu osoby reprezentujące różne grupy społeczne będą mogły z łatwością zapoznać się z podsumowaniami pracy LGD i wdrażania LSR. Oprócz corocznych zestawień również raporty ewaluacyjne będą opracowywane w ten sposób, aby zachęcały do zapoznania się z nimi.

5. Udział osób w niekorzystnej sytuacji w procesie monitoringu i ewaluacji

Cały proces monitoringu i ewaluacji został zaplanowany w ten sposób, aby umożliwić społeczności lokalnej włączenie się zarówno na etapie gromadzenia danych jak i ich analizy i wdrożenia rekomendacji. Dzieje się to poprzez wykorzystanie szeregu metod i technik w tym, formularzy zgłoszeń, badań ankietowych, organizacji warsztatów refleksyjnych oraz publikacji corocznych i cyklicznych raportów ewaluacyjnych. Należy również zwrócić uwagę, że proces ewaluacji jest powiązany z planem komunikacji i planem partycypacji, w których zwraca się szczególną uwagę na współpracę z osobami w niekorzystnej sytuacji oraz osób w wieku senioralnym i osób młodych. Poprzez realizację szeregu działań informacyjnych skierowanych do tych grup, będą oni poinformowani i zachęceni do włączenia się w omawiany proces badawczy, analityczny i wdrożeniowy. Wśród działań uwzględnionych w planie komunikacyjnym wymienić należy:

1. Profil na portalu Facebook
2. Prowadzenie strony Internetowej
3. Artykuły
4. Plakaty w siedzibach Urzędów Gmin, Ośrodkach Pomocy Społecznej, Ośrodkach Zdrowia
5. Spotkania z przedstawicielami organizacji pozarządowych i grup nieformalnych z obszaru LGD

Dodatkowo, w ramach zarówno monitoringu jak i ewaluacji przewidziano dedykowane narzędzia, dzięki którym opinie osób w niekorzystnej sytuacji będą zbierane i analizowane. W ramach monitoringu jest to dedykowana ankieta, która zostanie zamieszczona na stronie LGD, natomiast w ramach ewaluacji, informacje na ich temat będą zbierane podczas warsztatów refleksyjnych, ankiet, a także w ramach dedykowanych badań – case study dotyczących realizacji projektów skierowanych do osób w niekorzystnej sytuacji oraz seniorów i młodzieży.

Ustanowiony sposób sprawdzania czy komunikacja z osobami z grup w niekorzystnej sytuacji jest efektywna i adekwatna zakłada prowadzenie badań na poziomie monitoringu oraz ewaluacji, w tym z wykorzystaniem ankiet, udziału w warsztatach refleksyjnych, przeprowadzenia case study. Dzięki temu, LGD na bieżąco będzie gromadziło informacje na temat tego, czy przekazywane informacje są zrozumiałe oraz czy zakładane cele komunikacyjne są osiąmane poprzez zastosowanie określonych form i treści.

6. Monitoring

Głównym przedmiotem monitoringu jest wdrażanie lokalnej strategii rozwoju przez LGD. W ramach tak zdefiniowanego zakresu, monitoring rozumiany jako systematyczne zbieranie i analizowanie informacji na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji wdrażania LSR. Monitoring wymaga pozyskiwania informacji zwrotnych od mieszkańców obszaru LGD oraz bieżącego gromadzenia danych opisujących podejmowane w Stowarzyszeniu działalności dotyczące tak organizacji jak i samego wdrażania LSR.

Dane niezbędne do prowadzenia monitoringu pochodzą z różnych źródeł i pozyskiwane są z wykorzystaniem przygotowanych do tego narzędzi badawczych (ankiety, formularze/fiszki zgłoszeniowe) udostępnianych dla grup docelowych w formie elektronicznej i/lub drukowanej oraz rejestrów/zestawień podejmowanych działań (np. dotyczących prowadzonego doradztwa, czy poziomu osiągania wskaźników). Dzięki temu zapewniony zostanie udział mieszkańców obszaru LGD w działania monitorujące wdrażanie LSR. Wśród źródeł pozyskiwania danych wymienić należy:

- Dane własne LGD (rejstry danych, fiszki/formularze zgłoszeń, sprawozdania beneficjentów, listy obecności, dokumentacja powstała w wyniku realizacji operacji)
- Badania ankietowe:
  - Ankiety oceny doradztwa
  - Ankiety wśród mieszkańców obszaru LGD z uwzględnieniem grup w niekorzystnej sytuacji, ludzi młodych i seniorów
  - Ankiety wśród beneficjentów

Triangulacja źródeł danych pozwoli na gromadzenie informacji na temat szerokiego spektrum wdrażania LSR i funkcjonowania LGD.

Monitoring będzie prowadzony na bieżąco w całym okresie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Dane dotyczące bieżącej działalności np. pomiar wartości wskaźników, ocena prowadzonego doradztwa, rejestr organizowanych naborów) będą zbierane ciągle w okresie wdrażania LSR, natomiast dane dotyczące beneficjentów, czy mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem osób w niekorzystnej sytuacji, seniorów i osoby młode do 25 r.ż. będą gromadzone wraz z udostępnianymi fiszkami/formularzami zgłoszeń). Szczegółowe elementy monitoringu zostały opisane w tabeli poniżej.

Tabela 33 Elementy podlegające monitoringowi

Wymiar	Elementy podlegające monitoringowi	Źródła danych
Partycypacyjny	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja założeń planu partycypacji zapisanego w rozdz. 3 LSR 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane własne LGD • Badania ankietowe
Komunikacyjny	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja założeń planu komunikacyjnego • Realizacja doradztwa przez LGD • Adekwatność i efektywność komunikacji z osobami w niekorzystnej sytuacji oraz seniorami i osobami młodymi 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane własne LGD • Badania ankietowe
Przedmiotowy	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja założeń planu działania 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane własne LGD • Badania ankietowe

Finansowy	<ul style="list-style-type: none"> Realizacja założeń planu finansowego 	<ul style="list-style-type: none"> Dane własne LGD
Organizacyjny	<ul style="list-style-type: none"> Praca biura i organów LGD Realizacja założeń planu działania Realizacja zmian w LSR 	<ul style="list-style-type: none"> Dane własne LGD Badania ankietowe
przekrojowy	<p>Realizacja działań z zakresu:</p> <ul style="list-style-type: none"> cyfryzacji; ochrony klimatu i przeciwdziałaniu negatywnym skutkom zmian klimatycznych; innowacji; partnerstwa we wdrażaniu LSR; działań na rzecz osób w niekorzystnej sytuacji oraz osób do 25 r.ż. i seniorów. 	<ul style="list-style-type: none"> Dane własne LGD Badania ankietowe

Źródło: Opracowanie własne

7. Ewaluacja

Ewaluacja rozumiana jako badanie mające na celu doskonalenie efektywności pracy LGD i wdrażania LSR w taki sposób aby najlepiej wykorzystywać środki i zasoby jakimi dysponuje stowarzyszenie ma pomagać w zarządzaniu wdrażaniem na różnych jego etapach i dostarczać wiedzy, która jest niezbędna do podejmowania właściwych decyzji. Ewaluacja oznacza zatem opartą na faktach, systematyczną refleksję nad sensem działania LGD i posługuje się określonymi kryteriami:

1. Trafność: stopień, w jakim przyjęte cele, przedsięwzięcia i sposób funkcjonowania LGD odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym realizacją LSR i realnym potrzebom odbiorców działań
2. Spójność: stopień spójności LSR z innymi dokumentami programowymi i strategiami obejmującymi obszar realizacji LSR
3. Efektywność: stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, ludzkich, czasu) do uzyskanych wyników i rezultatów
4. Skuteczność: stopień osiągnięcia zdefiniowanych celów i przedsięwzięć
5. Użyteczność: stopień zaspokojenia potrzeb odbiorców działań w wyniku osiągnięcia rezultatów operacji
6. Trwałość: ocena możliwości i stopnia utrzymania się efektów i wpływu działań po zakończeniu ich realizacji
7. Komplementarność: ocena powiązania i uzupełniania się działań realizowanych w toku wdrażania LSR z innymi programami realizowanymi na terenie obszaru objętego LSR (komplementarność zewnętrzna), jak również ocena uzupełniania się działań realizowanych w toku wdrażania LSR pomiędzy sobą (komplementarność wewnętrzna).

Badanie pomaga diagnozować istniejące deficyty i rozumieć rzeczywistość społeczną, w której realizowana jest interwencja, aby w razie potrzeby elastycznie reagować i modyfikować cele i sposoby działania. Warto także zauważyć, że do skutecznego wdrażania LSR, potrzebni są partnerzy, którzy w różnych aspektach będą włączać się w działania Stowarzyszenia i w samo wdrażanie LSR. Aby ich pozyskać niezbędne jest budowanie kultury zaufania, współpracy, inkluzywności i transparentności działań LGD. Ewaluacja dostarcza dowodów na pozytywne oddziaływanie LGD i wdrażania LSR na społeczność lokalną i tym samym pomaga w dokumentowaniu, potwierdzaniu i promowaniu osiągnięć zachęcając tym samym do większego zaangażowania się przez mieszkańców w cały proces.

W zakresie ewaluacji niezbędna będzie ocena zbieranych w ramach monitoringu danych, a także danych zbieranych specjalnie na rzecz dokonywanego badania. Dane niezbędne do prowadzenia ewaluacji pochodzą zatem tak z wcześniej opisanych źródeł dotyczących bezpośrednio monitoringu, ale również z prowadzonych działań

specjalnie na rzecz ewaluacji, z wykorzystaniem przygotowanych do tego narzędzi badawczych (ankiety, scenariusz wywiadu, studium przypadku) dostępnych dla grup docelowych w formie bezpośredniej, elektronicznej i/lub drukowanej. Dzięki temu zapewniony zostanie udział mieszkańców obszaru LGD w działaniach oceniających wdrażanie LSR, w tym ze szczególnym uwzględnieniem osób w niekorzystnej sytuacji. Wśród źródeł pozyskiwania danych wymienić należy:

- Dane zbierane w ramach prowadzonego monitoringu
- Dane pochodzące z ogólnodostępnych statystyk publicznych, m.in. BDL, Monitor Rozwoju Lokalnego, Vademecum Samorządowca, dane gromadzone przez samorządy i opracowania zewnętrzne
- Dane wywołane z wykorzystaniem technik:
  - Ankieta wśród mieszkańców obszaru LGD z uwzględnieniem grup w niekorzystnej sytuacji, ludzi młodych i seniorów
  - Ankieta wśród beneficjentów
  - Wywiad indywidualny lub grupowy (IDI/FGI) z przedstawicielami organów LGD oraz pracowników biura
  - Case study projektów skierowanych do osób w niekorzystnej sytuacji, w tym osób młodych i w wieku senioralnym

Ewaluacja prowadzona będzie na trzech etapach działania LGD w okresie programowania 2023-2027, tj. przed rozpoczęciem realizacji strategii (ex-ante), po upływie połowy zakładanego czasu na wdrażanie LSR (mid-term) oraz na zakończenie okresu wdrażania LSR (ex-post). Dodatkowo, przewiduje się coroczne warsztaty refleksyjne, w ramach ewaluacji wewnętrznej, podczas których różne grupy interesariuszy będą dyskutować i wypracowywać rekomendacje dotyczące działań LGD.

Przygotowanie danych do ewaluacji będzie odbywało się poprzez gromadzenie zestawień i sprawozdań wykorzystywanych przy monitoringu, a także danych ze statystyk publicznych. Dodatkowo, będą zbierane dane wywołane specjalnie na potrzeby ewaluacji, co ma wzmocnić zaangażowanie różnych stron i mieszkańców w proces oceny LGD i wdrażania LSR.

Szczegółowe elementy ewaluacji zostały opisane w tabeli poniżej.

Tabela 34 Elementy podlegające ewaluacji

Wymiar	Elementy podlegające ewaluacji	Źródła danych
partycypacyjny	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja założeń planu partycypacji zapisanego w rozdz. 3 LSR 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane monitoringowe • Badania ankietowe wśród mieszkańców z uwzględnieniem grup w niekorzystnej sytuacji, ludzi młodych i seniorów • Badania ankietowe wśród beneficjentów • Badania IDI/FGI • Warsztaty refleksyjne
komunikacyjny	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja założeń planu komunikacyjnego • Realizacja doradztwa przez LGD • Adekwatność i efektywność komunikacji z osobami w niekorzystnej sytuacji oraz seniorami i osobami młodymi 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane monitoringowe • Badania ankietowe wśród mieszkańców • Badania ankietowe wśród beneficjentów • Badania IDI/FGI • Warsztaty refleksyjne
przedmiotowy	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja założeń planu działania 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane monitoringowe • Dane z ogólnodostępnych statystyk publicznych • Badania ankietowe wśród mieszkańców

		<ul style="list-style-type: none"> • Badania ankietowe wśród beneficjentów • Badania IDI/FGI • Warsztaty refleksyjne
Finansowy	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja założeń planu finansowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane monitoringowe • Warsztaty refleksyjne • Badania IDI/FGI
Organizacyjny	<ul style="list-style-type: none"> • Praca biur i organów LGD • Realizacja założeń planu działania • Realizacja zmian w LSR 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane monitoringowe • Badania ankietowe wśród mieszkańców • Badania ankietowe wśród beneficjentów • Badania IDI/FGI • Warsztaty refleksyjne
przekrojowy	<p>Realizacja działań z zakresu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cyfryzacji; • ochrony klimatu i przeciwdziałaniu negatywnym skutkom zmian klimatycznych; • innowacji; • partnerstwa we wdrażaniu LSR; • działań na rzecz osób w niekorzystnej sytuacji oraz osób do 25 r.ż. i seniorów. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane monitoringowe • Dane z ogólnodostępnych statystyk publicznych • Badania ankietowe wśród mieszkańców • Badania ankietowe wśród beneficjentów • Badania IDI/FGI • Warsztaty refleksyjne • Case study

Źródło: Opracowanie własne

Wykaz wykorzystanej literatury

- Raport z ewaluacji zewnętrznej Lokalnej Strategii Rozwoju Kierowanego przez Społeczność na lata 2014-2022 Stowarzyszenia LGD „Kwartet na Przedgórzu”
- Raport z ewaluacji zewnętrznej Lokalnej Strategii Rozwoju Kierowanego przez Społeczność na lata 2014-2022 Stowarzyszenia LGD „Na Śliwkowym Szlaku”
- Lokalna Strategia Rozwoju Kierowanego przez Społeczność na lata 2014-2022 Stowarzyszenia LGD „Kwartet na Przedgórzu”
- Lokalna Strategia Rozwoju Kierowanego przez Społeczność na lata 2014-2022 Stowarzyszenia LGD „Na Śliwkowym Szlaku”
- Bank Danych Lokalnych
- Monitor Rozwoju Lokalnego
- Departament Finansów Samorządu Terytorialnego Ministerstwa Finansów
- Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027
- Strategia Rozwoju Województwa "Małopolska 2030"
- Strategie Rozwoju gmin wchodzących objętych działaniem LGD
- Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
- Baza Przedsiębiorstw Społecznych
- Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody Generalnej Dyrekcji Ochrony Przyrody

Załączniki do LSR

Formularz 1 Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.1 (Zrównoważony rozwój obszaru)	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
1 617 000,00	P.1.1 Tworzenie przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej.	Mieszkańcy obszaru LGD, osoby fizyczne, osoby młode do 25 r.ż.	Konkurs
1 125 000,00	P.1.2 Rozwój przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej	Mieszkańcy obszaru LGD, lokalni przedsiębiorcy	Konkurs
200 000,00	P.1.3 Poprawa dostępu do usług dla społeczności lokalnej	Mieszkańcy obszaru LGD, osoby w niekorzystnej sytuacji - osoby z niepełnosprawnościami	Projekt grantowy
8 000,00	P.1.4 Opracowanie koncepcji Smart Villages	Mieszkańcy obszaru LGD, NGO, JST, lokalni przedsiębiorcy	Projekt grantowy

347 792,00	P.1.5 Tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	Dzieci i młodzież oraz ich rodzice i opiekunowie prawni, osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz ich opiekunowie	Konkurs
645 569,00	P.1.6 Rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	Dzieci i młodzież oraz ich rodzice i opiekunowie prawni, osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz ich opiekunowie	Konkurs
161 171,00	P.1.7 Opieka i wsparcie osób ze szczególnym uwzględnieniem osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu	Mieszkańcy obszaru LGD, osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz ich opiekunowie, osoby w niekorzystnej sytuacji - osoby z niepełnosprawnościami	Konkurs
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.2 (Wzrost atrakcyjności obszaru i jakości oferty turystycznej)	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
100 000,00	P.2.1 Tworzenie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych	Mieszkańcy obszaru LGD, rolnicy i ich rodziny	Konkurs
25 000,00	P.2.2 Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych	Mieszkańcy obszaru LGD, rolnicy i ich rodziny	Konkurs
837 603,00	P.2.3 Tworzenie produktów turystycznych poprzez wsparcie infrastruktury	Mieszkańcy obszaru LGD, osoby w niekorzystnej sytuacji – osoby z niepełnosprawnościami, JST i jednostki im podległe, NGO, turyści	Konkurs
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.3 (Wzmocnienie kapitału społecznego i kulturowego obszaru)	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
125 000,00	P.3.1 Wzmocnienie programów edukacyjnych liderów w sferze publicznej i społecznej	Mieszkańcy obszaru LGD, NGO	Konkurs/Operacja własna
175 000,00	P.3.2 Wzmocnienie świadomości obywatelskiej w zakresie zrównoważonego rolnictwa	Mieszkańcy obszaru LGD, NGO, rolnicy i ich rodziny	Konkurs/Operacja własna

125 000,00	P.3.3 Kształtowanie świadomości obywatelskiej dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi.	Mieszkańcy obszaru LGD, JST, NGO, seniorzy, osoby młode do 25 r.ż., osoby w niekorzystnej sytuacji – osoby z niepełnosprawnościami	Projekt partnerski
250 000,00	P.3.4 Zwiększenie dostępu do usług kulturalnych	Mieszkańcy, NGO, osoby młode do 25 r.ż., seniorzy	Projekt grantowy
1 302 092,00	P.3.5 Wzmocnienie i rozwój oferty kulturalnej, w tym upowszechnienie dziedzictwa kulturowego niematerialnego jako wkład w zachowanie tradycji lub wyposażenie w nowe technologie	NGO, JST i jednostki im podległe	Konkurs
373 114,00	P.3.6 Odnowienie, zagospodarowanie obiektów dziedzictwa kulturowego	JST i jednostki im podległe	Konkurs

Źródło: Opracowanie własne

Formularz 2 Plan działania

CEL	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	
C.1.	Zrównoważony rozwój obszaru													
P.1.1 Tworzenie przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej	P.1.1.1 Liczba utworzonych nowych przedsiębiorstw.	13 sztuk	25%	12 sztuk	50%	12 sztuk	75%	12 sztuk	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	PS WPR
P.1.2 Rozwój przedsiębiorstw, w szczególności z zakresu branży usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej	P.1.2.1 Liczba rozwiniętych przedsiębiorstw.	7 sztuk	28%	7 sztuk	56%	7 sztuk	84%	4 sztuki	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	PS WPR
P.1.3 Poprawa dostępu do usług dla społeczności lokalnej	P.1.3.1 Liczba projektów grantowych	0 projektów	0%	0 projektów	0%	2 projekty	100 %	0 projektów	100 %	0 projektów	100 %	0 projektów	100 %	PS WPR
P.1.4 Opracowanie koncepcji Smart Villages	P.1.4.1 Liczba projektów grantowych	0 projektów	0%	2 projekty	100%	0 projektów	100%	0 projektów	100%	0 projektów	100%	0 projektów	100%	PS WPR
P.1.5 Tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	P.1.5.1 Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	45 osób	50%	45 osób	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	FEW/ EFS+
P.1.6 Rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	P.1.6.1 Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	30 osób	50%	15 osób	75%	15 osób	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	FEW/ EFS+

P.17 Opieka i wsparcie osób ze szczególnym uwzględnieniem osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.	P.1.7.1 Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	45osób	69,23%	20 osób	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	FEW/ EFS+
Wskaźnik rezultatu W.1.1(1) P.1.1; P.1.2	W.1.1 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: liczba utworzonych miejsc pracy	20 sztuk	-	19 sztuk	-	19 sztuk	-	16 sztuk	-	0 sztuk	-	0 sztuk	-	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.2(2) P.1.3	W.1.2 Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR.	0 osób	-	0 osób	-	100 osób	-	0 osób	-	0 osób	-	0 osób	-	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.3(3) P.1.4	W.1.3 Inteligentna przemiana gospodarki wiejskiej: liczba strategii	0 sztuk	-	8 sztuk	-	0 sztuk	-	0 sztuk	-	0 sztuk	-	0 sztuk	-	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.4(4) P.1.5	W.1.4 Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	45 szt.	-	45 szt.	-	0 sztuk	-	0 sztuk	-	0 sztuk	-	0 sztuk	-	FEW/EFS+
Wskaźnik rezultatu W.1.5(5) P.1.6; P.1.7	W.1.5 Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług.	5 sztuk	-	2 szt.	-	1 szt.	-	0 sztuk	-	0 sztuk	-	0 sztuk	-	FEW/EFS+
C.2	Wzrost atrakcyjności obszaru i jakości oferty turystycznej													
P.2.1 Tworzenie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych	P.2.1.1 Liczba utworzonych pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych.	0 sztuk	0%	1 sztuka	25%	1 sztuka	50%	0 sztuk	50%	2 sztuki	100%	0	100%	PS WPR
P.2.2 Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych	P.2.2.1 Liczba rozwiniętych pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych.	0 sztuk	0%	1 sztuka	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	PS WPR
P.2.3 Tworzenie produktów turystycznych poprzez wsparcie infrastruktury	P.2.3.1 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	0 sztuk	0%	5 sztuk	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	FEW/EFRR
Wskaźnik rezultatu W.2.1(1) P.2.1, P.2.2	W.2.1 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw.	0 sztuk	-	2 sztuki	-	1 sztuka	-	0 sztuk	-	2 sztuki	-	0 sztuk	-	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.2(2) P.2.3	W.2.2 Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem.	0 osób	-	125 osób	-	0 osób	-	0 osób	-	0 osób	-	0 osób	-	FEW/EFRR

C.3		Wzmocnienie kapitału społecznego i kulturowego obszaru													
P.3.1 Wzmocnienie programów edukacyjnych liderów w sferze publicznej i społecznej	P.3.1.1 Liczba inicjatyw wzmacniających programy edukacyjne liderów.	0 sztuk	0%	1 sztuka	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	PS WPR	
P.3.2 Wzmocnienie świadomości obywatelskiej w zakresie zrównoważonego rolnictwa	P.3.2.1 Liczba inicjatyw wzmacniających świadomość obywatelską w zakresie zrównoważonego rolnictwa.	0 sztuk	0%	0 sztuk	0%	2 sztuki	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	PS WPR	
P.3.3 Kształtowanie świadomości obywatelskiej dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi	P.3.3.1 Liczba projektów partnerskich	0 sztuk	0%	0 sztuk	0%	1 sztuka	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	PS WPR	
P.3.4 Zwiększenie dostępu do usług kulturalnych	P.3.4.1 Liczba projektów grantowych.	0 sztuk	0%	0 sztuk	0%	0 sztuk	0%	2 sztuki	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	PS WPR	
P.3.5 Wzmocnienie i rozwój oferty kulturalnej, w tym upowszechnienie dziedzictwa kulturowego niematerialnego jako wkład w zachowanie tradycji lub wyposażenie w nowe technologie	P.3.5.1 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem.	0 sztuk	0%	7 sztuk	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	FEW/EFRR	
P.3.6 Odnowienie, zagospodarowanie obiektów dziedzictwa kulturowego	P.3.6.1 Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem	0 sztuk	0%	3 sztuki	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	0 sztuk	100%	FEW/EFRR	
Wskaźnik rezultatu W.3.1(1) P.3.1; P.3.2; P.3.3	W.3.1 Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń i wymiany wiedzy	0 osób		50 osób		125 osób		0 osób		0 osób		0 osób		PS WPR	
Wskaźnik rezultatu W.3.2(2) P.3.4	W.3.2 Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej	0 osób		0 osób		0 osób		50 osób		0 osób		0 osób		PS WPR	

	korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR													
Wskaźnik rezultatu W.3.3(3) P.3.5; P.3.6	W.3.3 Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	0 osób		325osób		0 osób		0 osób		0 osób		0 osób		FEW/EFRR

Źródło: Opracowanie własne

Formularz 3 Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR*	EFS+*	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	3 750 000,00	2 512 809,00	1 154 532,00	7 417 341,00
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	662 500,00	203 739,00	203 739,00	1 069 978,00
Razem	4 412 500,00	2 716 548,00	1 358 271,00	8 487 319,00

* Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW.

** W wierszu odpowiadającym danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”.

Źródło: Opracowanie własne

Formularz 4 Plan wykorzystania budżetu LSR

fundus z	środki zakontraktowane (w Euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFRR OW	748 000,00	19,95%	1 613 000,00	43,01%	2 849 000,00	76%	2 849 000,00	76%	3 675 000,00	98%	3 750 000,00	100%	3 750 000,00	100%
EFS+	488 076,00	42,27%	794 452,00	68,81%			1 154 532,00	100%	1 154 532,00	100%	1 154 532,00	100%	1 154 532,00	100%
EFRR	-	0%	2 512 809,00	100%			2 512 809,00	100%	2 512 809,00	100%	2 512 809,00	100%	2 512 809,00	100%
RAZEM	1 227 036,00	16,54%	4 902 181,00	66,09%			6 516 341,00	87,85%	7 342 341,00	98,99%	7 417 341,00	100%	7 417 341,00	100%

Źródło: Opracowanie własne